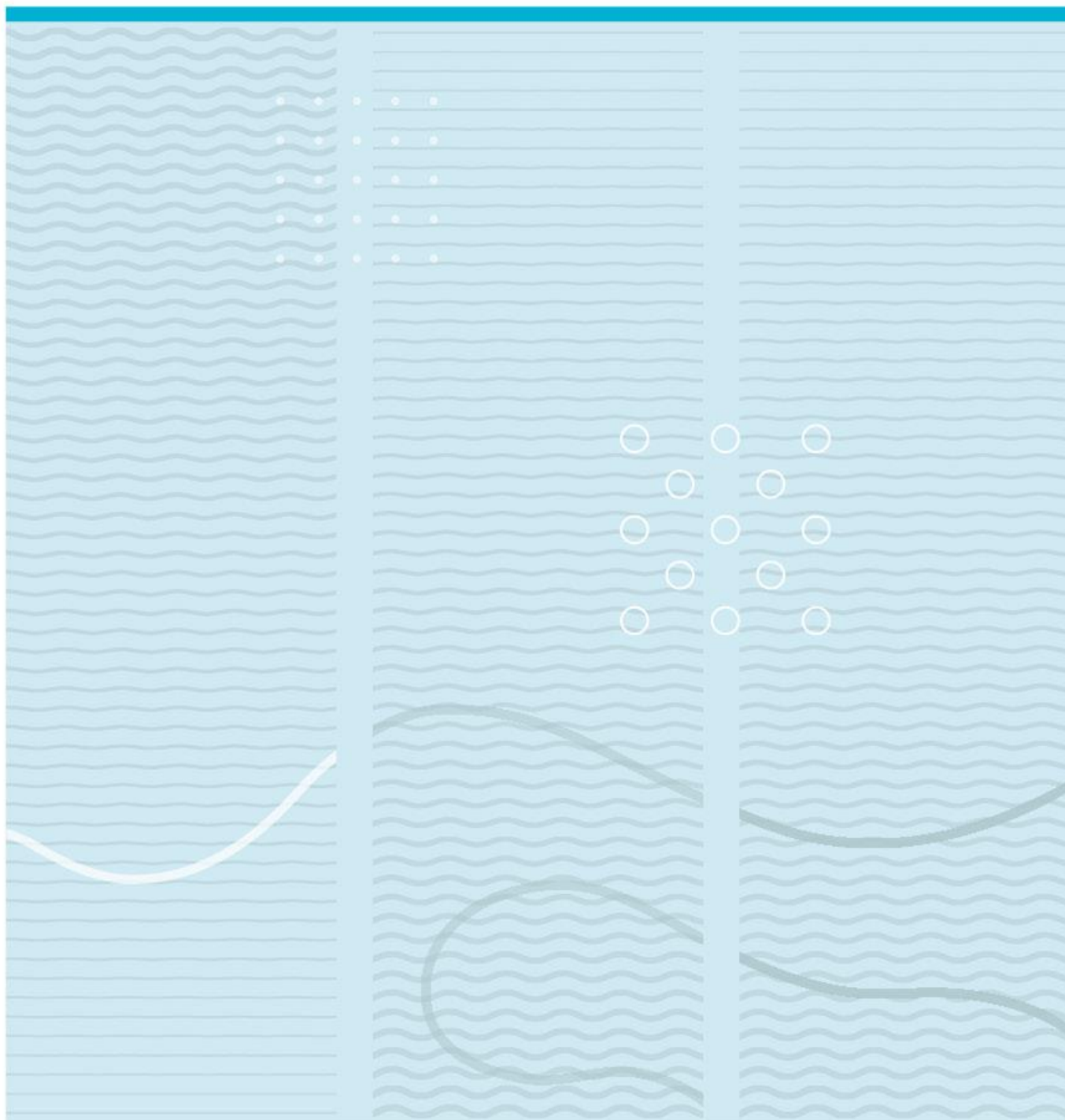

Ann-Heidi Johnsen & Lise Valrygg

Ikke glem barnestemmen

En kvalitativ studie om barnevernets praksis vedrørende barns medvirkning i egen sak

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for samfunnsvitenskap
Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag
Kjølnes ring 56, 3918 Porsgrunn

<http://www.usn.no>

© 2019 Ann-Heidi Johnsen & Lise Valrygg

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng

Forord

Å skrive masteroppgaven har vært en tidkrevende, utfordrende og interessant prosess som har lært oss masse. Undersøkelsen har gitt oss en økt forståelse av barnevernets arbeidsmetoder og gitt oss innsikt i fire barnevernsarbeideres tankesett og refleksjoner rundt eget arbeid med barn og unges medvirkning. Prosjektet har ført til egne refleksjoner som vi kan dra nytte av både i samspill med barn og unge i hverdagen, og videre i arbeidslivet.

En stor takk rekkes til våre samboere og familier som har støttet oss gjennom arbeidsprosessen, og som har vist interesse og engasjement i oppgaven vår.

Vi vil takke vår veileder Line Joranger ved Universitetet i Sørøst-Norge, som har gitt oss gode innspill og tilbakemeldinger underveis i forskningsprosessen.

Vi vil også rekke en stor takk til informantene som lot seg intervju, samt til kolleger som har bidratt med nyttige råd og refleksjoner i arbeidet.

Sammendrag

Denne oppgaven handler om det norske barnevernets utvikling etter sentrale lovendringer vedrørende barns medvirkning etter Barnevernloven ble til i 1953 og fram til i dag, samt hvordan vi kan forstå at barns rett til medvirkning kan være utfordrende å overholde i barnevernets undersøkelsesarbeid. Barns medvirkning i barnevernet handler om barnets rett til å informeres, uttale seg om sine synspunkter, samt at deres synspunkter skal tillegges vekt før det fattes beslutninger i saker som angår dem.

Vi vil i denne oppgaven undersøke hvordan sentrale lov- og paragrafendringer har ført til en endring av barnevernets arbeidspraksis i lys av barns rett til medvirkning. Her vil vi gå nærmere inn på hvordan et såkalt paradigmeskifte i synet på barn som informanter har påvirket lovverket og barnevernets praksis vedrørende barns rett til å bli hørt. Studiet av barnevernets praksisendringer vil ta utgangspunkt i Barnevernloven av 1953, Lov om barneverntjenester av 1992, FNs konvensjon om barns rettigheter samt Forandringsfabrikkens etablering av Barnevernsproffer for videre å undersøke hvordan disse endringene og tilblivelsene har påvirket barnevernets arbeidspraksis vedrørende barns rett til å medvirke i egen sak.

Forskning om undersøkelsesarbeidet i den norske barneverntjenesten viser mangelfull deltakelse og utilstrekkelig vektlegging av barnets synspunkter. I barnevernet i Norge finnes det ikke en felles implementert modell for hvordan undersøkelsen skal gjøres, og det er dermed opp til den enkelte barnevernsarbeider eller den enkelte barnevernstjeneste hvorvidt de følger en modell som mal for undersøkelsen eller ikke. De kontorene som bruker en undersøkelsesmodell, benytter den i varierende grad og tilpasses hver enkelt sak. Det finnes flere ulike faglige teorier om barns utvikling i barnevernet som anbefales gjennom politiske dokumenter, og som derfor blir praktisert i barnevernet i form av ulike tiltak og undersøkelsesmodeller. De tradisjonelle måtene å forstå barns utvikling på, legger vekt på barnet som selvstendige subjekt i ulik grad. De senere årene har det vokst frem en endring i synet på barn og barndom, gjennom et såkalt paradigmeskifte. Barn oppfattes i økende grad som mer selvstendige med egne synspunkter om hva som er deres beste, særlig på slutten av 80-tallet og begynnelsen av 90-tallet. Denne forståelsen har også preget utviklingen av de juridiske reglene og

rettskildene, og to av de mest sentrale endringene vedrørende barns rett til medvirkning er lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992, der barn tildeles egne rettigheter i lovverket, og FNs konvensjon om barns rettigheter som også sikrer barns rett til å medvirke i egen sak. De juridiske reglene om barnevernets undersøkelse er dynamiske og tilpasset slik at de kan «passe inn» i flere sammenhenger, som vil si at de skal tilpasses ut ifra den enkelte barnevernssak. Det juridiske perspektivet er utformet slik at de skal sikre at barn mottar informasjon, får uttrykt sin mening, samt at deres synspunkter blir tillagt vekt før avgjørelser tas. Samtidig er lovene utformet slik at barnevernet må vurdere barnets mulige lojalitetskonflikt overfor sine foreldre dersom de vegrer seg for å snakke med barnevernet. Barn gis også en rett til å *ikke* uttale seg. Dette åpner opp for stor grad av skjønnsutøvelse med hensyn til hvordan barnets rett til medvirkning utøves av barnevernsarbeideren. Skjønnsutøvelse handler dermed om den enkelte barnevernsarbeiders valg og verdier, som kan påvirke hvordan den enkelte barnevernsarbeider praktiserer barnets rett til medvirkning.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag.....	4
Innholdsfortegnelse.....	6
Innledning.....	10
1.1 Valg av tema og bakgrunn.....	11
1.2 Motivasjon for dette temaet	14
1.3 Problemstillingen i oppgaven «Ikke glem barnestemmen»	16
1.4 Begrepsavklaring	18
1.4.1 Praksisendring.....	19
1.4.2 Sentrale lov- og paragrafendringer	19
1.4.3 Brukermedvirkning	19
1.4.4 Bruker	21
1.4.5 Barnevernsarbeider	22
1.5 Selvrefleksivitet.....	22
1.6 Anerkjennelse: å møte barnet som subjekt	23
1.6.1 Subjekt-subjekt-relasjonen	24
1.7 Oppgavens avgrensning	25
1.8 Avhandlingens inndeling	25
Et bakteppe	29
2.1 Innledning.....	29
2.2 Barnevernlovens historie.....	29
2.2.1 Barnevernloven av 1953	31
2.2.2 Dagens lov- Lov om barneverntjenester av 1992	31
2.3 Forskning på barnevernets undersøkelsesarbeid	34
Teori 37	
2.4 Mot et nytt barnevern.....	38
3.1.1 Endring i synet på barn og barndom.....	38
3.1.2 Ulikheter i synet på barn.....	40
2.5 Barns rettigheter: Et juridisk perspektiv.....	44
2.5.1 Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs konvensjon om barns rettigheter	45
2.5.2 Barnets beste	50

2.5.3	Barns rett til partsrettigheter	58
2.5.4	Tillitsperson	59
2.5.5	Tilsynsfører	60
2.6	Barnevernfaglige perspektiver	60
2.6.1	Tilrettelegging for barns deltakelse	60
2.6.2	Faglige teorier om barn og barns utvikling.....	62
2.6.3	Samtaler med barn	62
2.7	Den dialogiske samtalen (DCM)	74
2.7.1	Barnesamtalen	77
3.6.2	Evalueringsprogrammet	79
2.8	Forandringsfabrikken: Barnevernsproffene	80
2.8.1	Forandringsfabrikken: Barnevernsproffene	81
2.8.2	Mitt Liv Barnevern	82
	Metode	85
2.9	Valg av metode	85
2.9.1	Semistrukturert intervju	86
2.10	Vår studie	87
2.10.1	Utvalg.....	88
2.10.2	Gjennomføring av intervjuene	89
2.10.3	Transkribering	92
2.10.4	Analyse og fremstilling av kvalitative data	92
2.11	Ivaretagelse av vitenskapsteoretiske og forskningsetiske krav	97
4.3.1	Situering.....	98
4.3.2	Intersubjektivitet	100
4.3.3	Validitet.....	101
4.3.4	Reliabilitet	102
4.3.5	Forskningsetiske krav	104
2.12	Et kritisk blikk på egen studie	105
	Analyse av lovendringene og funn	107
2.13	Lov om barnevern av 1953, barnevernloven av 1992 og FNs barnekonvensjon	107
2.13.1	Lov om barnevern av 1953.....	108

2.13.2	Lov om barneverntjenester av 1992 § 1-6 Barnets rett til medvirkning og § 6-3 Barns rettigheter under saksbehandlingen	110
2.13.3	FNs konvensjon om barns rettigheter	115
2.13.4	Hvordan har fokuset på barns rett til medvirkning endret seg i lovteksten? 118	
2.14	Hvordan har Barnevernsproffenes inntog påvirket barnevernets arbeidspraksis?	122
2.15	«Det finnes ikke vanskelige barn, bare barn som har det vanskelig».....	124
2.15.1	Holdningsendringer	125
5.3.2	Barns medvirkning i barnevernet	131
5.3.3	Samtaler med barn.....	135
5.3.4	Barnevernsproffenes påvirkning på barnevernets praksis	137
2.15.2	Barns rett til å bli informert og hørt, hva sier forskning på feltet?	138
	Avsluttende refleksjon	140
2.16	Barnevernets praksisendring i lys av paradigmeskiftet i synet på barn	140
2.17	Barnevernsproffenes påvirkning på barnevernets praksis.....	141
2.18	Hvorfor det kan være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen?.....	142
	Referanseliste.....	145
	Vedlegg 1 – Intervjuguide	151
	Vedlegg 2 - Samtykkeerklæring.....	157
10	Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD	158

Line Joranger

3603 KONGSBERG

Vår dato: 30.01.2018

Vår ref: 57052 / 3 / EPA

Deres dato:

Deres ref:

Tilrådning fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 10.11.2017 for prosjektet:

57052	<i>Hvilken holdnings- og praksisendring har skjedd innenfor det norske barnevernet i kjølevannet av sentrale lovendringer og barnevernproffenes fokus på viktigheten av at barns stemme skal bli hørt?</i>
Behandlingsansvarlig	Høgskolen i Sørøst-Norge, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Line Joranger
Student	Ann-Heidi Johnsen

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 01.06.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk sentra for forskningsdata AS   Hamald Hållgraves gate 29   Tel. +47 55 38 21 17   nsd@nsd.no   Org.no: 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data   NO-3007 Degehaug, NORWAY   Faks. +47 55 58 98 50   www.nsd.no

.....158

11 Vedlegg 4 – Forandre med varme: av og med Proffene i Forandringsfabrikken 159

Innledning

Over tid har stadig flere barn og unge fått hjelp av barnevernet. Etter lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992 har antall barn med hjelpetiltak i barnevernet nesten blitt tredoblet. I perioden 1990 til 2009 økte tilfellene av hjelpetiltak i barnevernet med 130%. I de senere årene forekommer veksten i hovedsak av at flere ungdommer kommer i kontakt med barnevernet. Antall barn som er plassert etter tvangstiltak har ikke hatt en tilsvarende utvikling, og tallene her har heller vært stabile. Ved utgangen av 2009 var det 46 500 barn med barneverntiltak, som utgjør en økning på 46 % fra 2000 (Skauge, 2010). I løpet av de siste årene har antall barn i barnevernet holdt seg mer eller mindre stabilt, og i 2017 var det 55 697 barn og unge som fikk hjelp av barnevernet. For flertallet av de som kommer i kontakt med barnevernet er det tilstrekkelig å motta hjelpetiltak i hjemmet for å bedre barnets situasjon. De øvrige barna er omplassert utenfor hjemmet, i barneverninstitusjon, fosterhjem eller i bolig med oppfølging (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2015).

Jfr. Lov om barneverntjenester av 1992 §§ 1-1 og 1-3 er barnevernets oppgave å forebygge og avdekke sosiale problemer som omsorgssvikt og utvikling av omsorgsvansker blant barn og unge opp til 18 år (Barnevernloven, 1992b). Hva som er bra og ikke bra for barn er et normativt spørsmål, som defineres gjennom barnevernets skjønnsvurderinger (Christiansen & Kojan, 2016, s. 23-28). Hvilke normer og verdier barnevernet legger til grunn i møte med barn og familier henger sammen med barnevernsarbeiderens forståelse og tolkning av den enkelte situasjon. Dette medfører at saker innenfor barnevernet blir håndtert ulikt. Ikke bare fordi sakene er forskjellige, men fordi det enkelte barnevernskontor eller den enkelte barnevernsarbeider vektlegger hensyn ulikt (Østerhaug & Ellingsen, 2014, s. 13).

I lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 § 6-3 første ledd, endret ved lover 1. august 2003 nr. 86, står barns rett til medvirkning i egen sak nedfelt, hvor det heter:

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse

i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. (Barnevernloven, 2003a)

Denne paragrafen sikrer barns rett til å motta informasjon, samt muligheten til å uttale seg før det tas avgjørelser i saker som angår dem, også i undersøkelsesfasen. Barnet er imidlertid ikke pliktet til å svare på spørsmål eller uttale seg dersom de ikke ønsker det. I de siste tiårene før lovrevisjonen i 1992, var ble fokuset stadig mer rettet mot barn og unge som aktører i eget liv, og at barns bør bli hørt i saker som angår dem. I kjølevannet av lovrevisjonen i 1992, ble fokuset på barn og unge som informanter forsterket, og barns rett til medvirkning i egen sak ble nedfelt i loven. Barnevernet hadde på den tiden loven ble endret, allerede rettet fokus mer på barn som informanter, men etter lovrevisjonen i 1993, rettet barnevernet mer fokus på hvordan de kan arbeide best mulig for å ivareta barns medvirkning gjennom et større fokus på selve barnesamtalen og hvordan barnevernet skal gå fram og hvilke hensyn som må tas for å ivareta barnet samtidig som de får best mulig informasjon fra barnet.

I tillegg til sentrale lovendringers påvirkning av barnevernets praksis, har FNs konvensjon om barns rettigheter og Forandringsfabrikkens etablering av Barnevernsproffene også påvirket barnevernets praksis - og påvirker enda barnevernets praksis, vedrørende barns rett til å uttale seg. Forskning om barnevernets undersøkelse viser at barns medvirkning i barnevernssaker både er variert og ofte mangelfull, og vi vil gjøre rede for to forskninger som vi setter opp mot lovverket, for så å videre se hvilke utfordringer som kan påvirke barnevernets ivaretagelse og praktisering av barns medbestemmelse.

1.1 Valg av tema og bakgrunn

Lytt til hva vi har å si. Pass på at barnestemmen vår ikke druknes i de voksnes. Vi er kloke vi også! Dere må ikke glemme de små barna, og dere må alltid høre på barna uansett alder. Dere må spørre barna om avgjørelser i livene våre. Aldri ta avgjørelser over hode på oss, uten at vi får informasjon først og underveis. (Sanner, 2017, s. 60)

Dette sitatet er hentet fra boka *Barnevernet fra oss som kjenner det: fortellinger fra 62 ungdommer*, og setter fokus på temaet for denne masteroppgaven; barnevernets utvikling vedrørende barns rett til å motta informasjon og medvirke i saker som angår dem. I boka deler 62 barnevernsproffer sine erfaringer med barnevernet, og forklarer ut fra egne erfaringer hva som fungerer og hva som må forbedres i det norske barnevernet. Tema som går mye igjen i boka er at de tidligere barnevernsbarna ønsker å bli informert og inkludert gjennom hele saksprosessen. De uttrykker et ønske om muligheten til å uttrykke seg, og å bli lyttet til og hørt når de forteller. I sitatet ovenfor formidler en barnevernsproff noe sentralt om temaet; viktigheten av å inkludere barn, også de små barna, som subjekter som bør ha muligheten til å uttrykke seg, og dermed påvirke eget liv. Dette er en tematikk som har utviklet seg i et paradigmeskifte i synet på barn, hvor samfunnets syn på barn har endret seg fra å betrakte barn som sårbare objekter som trenger beskyttelse, til kompetente og verdifulle subjekter som kan og skal ha rett til å uttrykke seg om sin situasjon.

I løpet av de siste tiårene har det som nevnt ovenfor, skjedd en vesentlig utvikling og endring i samfunnets syn på barn og unge, hvor synet på barn har endret seg fra sårbare objekter, til et syn på barn som kompetente og verdifulle informanter med egne rettigheter. Dette paradigmeskiftet kan ses i lys av endringer i det juridiske rammeverket som barnevernet arbeider etter. Problemstillingen i denne oppgaven er både viktig og aktuell da den retter fokus på barn og unges rett til informasjon og innflytelse i egen sak, og dermed kunne ha innflytelse på sin egen hverdag og egen framtid. Innenfor både forskningen og den offentlige debatten rettes søkelyset mot rammer og arbeidsmetoder i barnevernet, og etter etableringen av FNs konvensjon om barns rettigheter, og lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992, har barnevernet økt fokuset på barns medvirkning i barnevernssaker. Tematikken vi presenterer i denne masteroppgaven er dermed svært aktuell, og gjennom å undersøke hvordan lovendringer og etableringen av FNs barnekonvensjon og Barnevernsproffene har påvirket rammene for barnevernet, danner vi et bilde av hvordan fokuset på barn som selvstendige informanter har endret seg over tid.

I Lov om barneverntjenester § 1-6 uttrykkes det klart at barn over 7 år og yngre som er moden nok til det, *alltid* skal informeres, og ha muligheten til å uttrykke seg i saker som angår dem. Av ulike grunner blir ikke dette denne retten alltid realisert i praksis, noe som kommer til uttrykk i Randi Juuls undersøkelse i doktorgradsavhandlingen *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger* fra 2010. I doktorgradsavhandlingen fortar hun en studie av barnevernets undersøkelser i ni saker, i tre ulike kommuner. I undersøkelsen kommer det frem at det er variasjon i forhold til hvor mye barn medvirker i sakene, da det i variert grad kommer fram i de skriftlige oppsummeringene. Gjeldende barns deltakelse i undersøkelsen, kommer det fram at det først og fremst er de barna det er knyttet særlige bekymringer til som løftes frem. De andre barna i familiene blir i mindre grad synliggjort.

Vi har også sett på diverse andre forskninger gjort på feltet, som vekker vår interesse. Hvordan kravet om barns medvirkning i barnevernssaker blir ivaretatt, kan påvirkes av forskjellige forhold i den enkelte sak. I noen tilfeller står foreldrene i veien for samtalen med barnet, og i andre tilfeller gir barnet uttrykk for å ikke ønske å prate med barnevernet om sin situasjon. I slike tilfeller blir det opp til barnevernsarbeideren å foreta en vurdering om hvordan barnets medvirkning skal ivaretas i den enkelte sak.

Barn og barns rettigheter er et tema som også har vært debattert i media og har engasjert mange, inkludert oss. Vi er utdannet sosionom og barnevernspedagog, og har gjennom masterstudiet lært om forebyggende arbeid med barn og unge, og dermed forstått at barn og unge må ses i sammenheng med dagens samfunnsmessige forhold som bidrar til inkludering og marginalisering på ulike arenaer som familie, vennekretser og institusjoner. Kulturelt mangfold, en økt globalisering, nye familiemønstre og massemedier er eksempler på forhold som setter preg på dagens samfunn og oppvekst. Denne endringen i samfunnet har vekket vår interesse, og vi opplever at barndommen og synet på barn har endret seg fra vi selv var små, og til i dag, og har derfor blitt nysgjerrig på hvordan synet på barn og barndom har endret seg innenfor barnevernet over tid. Etersom vi engasjerer oss spesielt i barns medvirkning, finner vi barns rett til medvirkning i et utviklende samfunnets svært interessant, og ønsket derfor å finne en problemstilling

knyttet til dette temaet. Vi vil følgende bevege oss nærmere inn på vår motivasjon for nettopp dette temaet og problemstillingen for oppgaven.

1.2 Motivasjon for dette temaet

Barnevernet har som nevnt vært et hyppig tema i media, og det er flere saker der det kommer fram at barnevernet ikke har gjort en tilstrekkelig jobb. Rainer-saken som gikk på NRK i serien «Til barnets beste» er en av sakene som har blitt veldig omdiskutert, og som mange har engasjert seg i, inkludert oss. Vi har sett ulike saker i media der fortvilte foreldre anklager barnevernet for å nærmest kidnappe barna deres, og klandrer barnevernet for å flytte barnet deres ut av familien. I andre tilfeller derimot, står tidligere barnevernsbarn eller familiemedlem fram med solskinnshistorier der de ikke vet hvor de ville vært i dag hvis barnevernet ikke hadde grepet inn. Stadig flere tidligere barnevernsbarn står fram med sin historie i media, hvor noen uttrykker at de *ikke* ble hørt, mens andre igjen ønsker å *fremheve* den gode jobben barnevernet gjør, i et ellers negativt vinklet mediebilde.

Vi har sett flere oppslag i media om barn som har levd under grov omsorgssvikt der de ikke ble sett eller hørt da de på sin måte har forsøkt å be om hjelp. Likevel har vi det også i bakhodet at vi ikke har alle detaljene om sakene, og ettersom barnevernsarbeiderne er pålagt taushetsplikt, kan de ikke formidle sin side av saken. Vi er derfor alltid bevisst på at barnevernet har tolket situasjonen ut egne observasjoner, og at det alltid i disse mediasakene er faktorer som ikke kommer fram i media. Vi har spesielt engasjert oss i barnet i disse sakene, og vært nysgjerrige på om hvordan barnevernet har arbeidet med barnet i disse sakene. Vi har gjennom bachelorstudiet og deler av masterstudiet lært å se saker fra begge sider, og lært om hvordan barnevernet arbeider ut fra lover og retningslinjer. På bakgrunn av dette var vi interessert i å vite mer om barnevernets arbeid, og gjennom å ha lest teori på området, vekket barnevernsproffene og forandringsfabrikken interessen vår. Forandringsfabrikken løfter barn og unge fram som «proffer» fordi de er eksperter på sine erfaringer, og systemene de er i. Barnevernsproffene har også et utviklingsarbeid i barnevernet som kalles «Mitt Liv». I *Mitt Liv* samarbeider barn og unge med fagfolk i barnevernet og psykisk helsevern. Her legger kunnskap fra barn og unge med fersk erfaring fra systemet, grunnlag for et felles

verdigrunnlag og konkrete arbeidsmåter som prøves ut. Målet med dette er at barn og unge skal oppleve seg selv som den viktigste samarbeidspartneren de voksne har, og at de gjennom dialog skal kunne finne de beste løsningene for akkurat seg (Forandringsfabrikken).

Ved å lære om Barnevernsproffenes fokus på viktigheten av barns medvirkning samt et økt fokus på barnets medvirkning etter lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992, har vi engasjert oss enda mer i barnets medvirkning i egen sak, gjennom retten til informasjon og å uttale seg. Vi valgte dermed å undersøke dette nærmere ved å intervju barnevernsansatte for å høre deres erfaringer og tanker i forhold til endringer i barnevernets arbeidspraksis og metoder, for deretter å se hva forskning om barnets medvirkning i barnevernets undersøkelse viser. I tillegg har vi lest tekster av ulike barnevernsproffer, og sett nærmere på hvordan de arbeider for å dele sin kunnskap og sine erfaringer om deres møte og erfaring med barnevernet.

Vi mener at barn og ungdom forstår mye av det som skjer rundt dem, og at de både ser og forstår mer enn voksne ofte tror. Vi har også en tanke om at mange ungdommer ofte har kunnskap om løsninger til egne problemer, og at barnevernsansatte bør anerkjenne denne kunnskapen. I intervjuene med barnevernsansatte var temaet barns medvirkning i barnevernet, og vi ønsket å få deres opplevelse av hvordan barnevernets praksis har endret seg vedrørende barns medvirkning i løpet av deres tid som ansatte i barnevernet. Innenfor begrepet medvirkning ligger det underforståtte verdier, hvor en av disse er anerkjennelse, dette temaet kom vi innom i intervjuene. Anerkjennelse har derfor blitt en del av tematikken i teoridelen, da paradigmeskiftet i synet på barn innebærer å gå fra å se på barn og unge som objekter til subjekter, som vil si at barnevernsarbeideren må anerkjenne barnet.

Vi finner temaet barnevernets medvirkning i egen sak både spennende og interessant, og som sosionom og barnevernspedagog tenker vi at vi etter denne oppgaven vil sitte igjen med mye ny, god og nyttig kunnskap som vi kan få bruk for videre i jobbsammenheng både gjennom et økt fokus på barns medvirkning, men også på medvirkning innenfor andre brukergrupper.

1.3 Problemstillingen i oppgaven «Ikke glem barnestemmen»

Lov om barnevern av 1953 var vår tidligere barnevernlov. Denne loven var rettet mot familiebehandlingsprinsippet, noe som innebar at barnet skulle ses i sammenheng med sin familie. Det var lite fokus på brukermedvirkning og barns rettigheter. Dagens lov derimot, Lov om barneverntjenester av 1992, fokuserer i mindre grad på at barnet skal ses i sammenheng med sin familie, og mer på barnevernsansattes informasjonsplikt og barnets rett til medvirkning i egen sak. I lovens kapittel 2 § 4 Informasjon til barnet, står det skrevet:

Barneverntjenesten skal sørge for at barnet så tidlig som tilrådelig blir informert på en måte som barnet forstår om:

- a) situasjoner der han eller hun kan utrykke sine synspunkter
- b) saken og egen situasjon
- c) tjenestetilbud
- d) rettigheter
- e) hvilke valg og beslutninger som må treffes og konsekvenser av disse.

(Barnevernloven, 2003a)

Videre står det i Lov om barneverntjenester kapittel 2 § 6 at barnet skal gis mulighet til å medvirke: «Barns medvirkning er en prosess som må utøves under hele sakens forløp i barnevernet. Barnet skal gis mulighet til å medvirke i alle forhold som angår barnet. Barnet skal ikke utsettes for press til å medvirke» (Barnevernloven, 2003a).

Lov om barneverntjenester sier i tillegg i kapittel 2 § 6, Barnevernets ansvar for å legge til rette for barnets medvirkning:

Barnevernet har ansvar for å sikre at barnets mulighet til å medvirke skjer i trygge rammer for barnet. Medvirkningen skal tilrettelegges utfra barnets alder og modenhet. Den som er ansvarlig for å høre barnet må snakke med ham eller henne. Det skal legges særskilt vekt på at muligheten til å medvirke blir

gjennomført for barn som har problemer med å forstå og få uttrykt sine synspunkter i beslutningsprosesser.

Barnets perspektiv og meninger skal inkluderes i vurderingen av hva som er barnets beste. Barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Barnet skal informeres om de ulike avgjørelser som er truffet og hvilke vurderinger som ligger til grunn for disse. (Barnevernloven, 2003a)

På bakgrunn av disse paragrafene er målet vårt med denne masteroppgaven å finne ut mer om hvordan ansatte i barnevernet arbeider for å fremme og gjennomføre barnets rettigheter til medvirkning i praksis. Vi vil igjennom forskning på barns medvirkning i undersøkelsen, få et innblikk i hva de faktiske forholdene sier om barnevernets praksis og ivaretagelse av denne rettigheten. Dette hentes fra undersøkelser som Juul (2010) har gjort i sin doktorgradsavhandling. Vi vil bruke forskningen som en pekepinn på de faktiske forholdene gjeldende barns rett til informasjon og til å uttale seg.

Problemstillingen er som følger:

Hvilke praksisendringer har skjedd i det norske barnevernet i kjølvannet sentrale lov- og paragrafendringer gjeldende barns rett til medvirkning, og hvorfor kan det være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i saker som angår dem?

Følgende forskningsspørsmål gjør seg gjeldene:

- Hvilke praksisendringer har skjedd i det norske barnevernet etter lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992?
- På hvilken måte har Forandringsfabrikken og Barnevernsproffene påvirket barnevernets arbeidspraksis?
- Hvilke faktorer kan gjøre det utfordrende for barneverntjenesten å la barnet medvirke i undersøkelsen?

For å kunne svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene, vil vi legge fokus på hvordan lovendringene, Barnekonvensjonen og Barnevernsproffene har påvirket barnevernets praksis gjeldende barn og unges medvirkning, og arbeidet for å fremme barns medvirkning. Vi vil gjøre rede for barns rettigheter i et juridisk perspektiv der vi forklarer de aktuelle lovene som barnevernet arbeider etter gjeldende barns medvirkning. For at barn skal kunne medvirke er barnesamtalen og rammene rundt den viktig, og er derfor sentral i teoridelen. Her vil vi gjøre rede for barnevernets praksis vedrørende samtalen med barn og ungdom for å ivareta barnets rett til informasjon og til å uttale seg, samt hvilke andre faktorer som er viktige å ta hensyn til. Vi vil fordype oss i barnevernets metode for å samtale med barn på en best mulig måte, da barnesamtalen står fram som en viktig del av barnevernets praksisendring våre intervjuer i undersøkelsen. Med dette rettes søkelyset mot barnets rett til medvirkning og barnevernets praksis for å ivareta denne rettigheten. Vi ønsker også å undersøke hvordan Barnevernsproffene påvirker barnevernets praksis vedrørende barns rett til å bli hørt. Det er dermed interessant å koble erfaringer og metoder som informantene har, opp mot tidligere forskning og teori. Videre vil vi bevege oss inn på hvilke faktorer som fremmer brukermedvirkning og hvilke faktorer som kan virke utfordrende for å ivareta barns rett til medvirkning i barnevernet. Vi vil dermed danne et bilde på problemstillingens andre del, der vi spør om hvorfor det kan være utfordrende for barnevernsarbeidere å innfri barnets rett til medvirkning i saker som angår dem.

1.4 Begrepsavklaring

Vi vil følgende gjøre rede for de begrepene vi har brukt i problemstillingen; praksisendring, sentrale lov- og paragrafendringer og brukermedvirkning. Da vi forklarer begrepet brukermedvirkning, faller det oss naturlig å definere hva en legger i begrepet bruker. Vi bruker gjennom hele oppgaven begrepet barnevernsarbeideren når vi forklarer om hvordan barnevernet som instans praktiserer, og vil derfor også gjøre rede for dette begrepet.

Vi vil i tillegg gjøre rede for begrepene selvrefleksivitet og anerkjennelse. Disse begrepene er sentrale i forhold til tematikken i oppgaven, og kan brukes om hvordan barnevernsarbeideren møter barnet. Selvrefleksivitet handler om forståelse for hvordan

barnevernspedagoger møter barnet som subjekt når barn skal gis informasjon og mulighet til å uttale seg, der fokuset er på barnevernsarbeideren og dens evne til å se seg selv gjennom barnets øyne. Anerkjennelse fokuserer mer på barnet og at barnet gjennom anerkjennelse, kan påvirke eget liv gjennom å medvirke i saker som angår dem. Begge begrepene er dermed sentrale i forhold til barnevernets praksis av barns medvirkning.

1.4.1 Praksisendring

Vi spør i problemstillingen hvilken *praksisendring* som har skjedd i kjølevannet av sentrale lov- og paragrafendringer hvor barnets stemme blir fremhevet. Med begrepet *praksisendring* mener vi å se på hvordan barnevernet har utviklet sin arbeidspraksis, eller måte å arbeide på, som innebærer arbeidsmetoder, holdninger, og syn på barn og ungdom som informanter i egen sak. Vi se disse praksisendringene i lys av lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992, Barnekonvensjonen og barnevernets samarbeid med Barnevernsproffene.

1.4.2 Sentrale lov- og paragrafendringer

I dette studiet er vi interessert i å undersøke hvordan barnevernet har endret sin praksis vedrørende barns medvirkning etter sentrale lov- og paragrafendringer. Når vi i problemstillingen og oppgaven ellers refererer til *sentrale lov- og paragrafendringer*, innebærer dette Barnevernloven av 1953, lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992, endret ved lover 2003, og FNs konvensjon om barns rettigheter, som Norge begynte å følge i 1991, og som i 2003 ble nedfelt som norsk lov (Torvik, 2019).

1.4.3 Brukermedvirkning

I problemstillingen spør vi om hvilke praksisendringer som har skjedd vedrørende barns *medvirkning*, samt hvilke områder som kan danne grunnlag til økt *brukermedvirkning* i barnevernet. Ordet medvirkning er tatt fra ordet brukermedvirkning, og handler i denne oppgaven om det samme prinsippet; barns rett til å medvirke i barnevernssaker. I Lov om barneverntjenester brukes ordet medvirkning om barns brukermedvirkning i barnevernssaker, og vi vil dermed bruke begrepet medvirkning når vi snakker om barns

brukermedvirkning. Dersom vi deler opp ordet får vi en beskrivelse av ordet; bruker-medvirkning. I oppgaven bruker vi både ordet brukermedvirkning og medvirkning om det samme fenomenet, da det definerer det samme fenomenet. Medvirkning anses som en forutsetning for å kunne utøve medborgerskap i et demokratisk samfunn, og kravet om medvirkning kommer fra en rekke tradisjoner og kilder. Et eksempel på en slik kilde er sosialt arbeid med bakgrunn i *empowerment* og frigjøringsteori, som tar utgangspunkt i at profesjonelle utøvere eller andre skal bistå med bevisstgjøring eller organiseringen av brukere (Bunkholdt & Sanbæk, 2012, s. 25). Empowerment innebærer at barnet eller ungdommen blir i stand til å definere sin egen situasjon, og finner løsninger i samarbeid med andre. Lov om barneverntjenester kapittel 2 § 3 forklarer kort og tydelig hva medvirkning betyr:

Med brukermedvirkning forstås at barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og gis mulighet til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til og barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn kan medvirke i egen sak ved å uttrykke sin forståelse, valg og preferanser gjennom verbal og ikke-verbal kommunikasjon. Medvirkningen skal ivareta barnets etniske, religiøse, kulturelle og språklige bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur. (Barnevernloven, 2003a)

Koch & Koch (1995) viser til medvirkning som et viktig begrep i brukerrollen, men gjør samtidig oppmerksom på at brukerrollen må ses i et litt annet perspektiv når det omhandler barn. Hovedprinsippene er stort sett det samme, men ettersom barn mangler erfaring og modenhet, begrenser dette i hvor stor grad de kan medvirke i egen sak (Koch & Koch, 1995, s. 56). Begrepet medvirkning kan brukes istedenfor eller sammen med andre relevante begreper i barnevernet, som for eksempel ved deltakelse, brukermedvirkning eller medbestemmelse. Begrepet medvirkning blir brukt i flere tekster som skal være styrende for barnevernets praksis, i tekster som barnevernloven og flere nyere politiske dokumenter, samt i forskrift om medvirkning og tillitsperson. Begrepet medvirkning får ifølge Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet fram at barnet er informert, får uttalt seg, blir lyttet til, at det tas hensyn til hva barnet sier, og at barnet har en oppriktig innflytelse i alle prosesser som det deltar i (Ask & Eide, 2018, s. 85).

I denne oppgaven er utgangspunktet for å forstå begrepet medvirkning sett i sammenheng med Lov om barneverntjenester og Barnekonvensjonen, da disse lovene er styrende for hvordan barnevernet skal ivareta barns rett til medvirkning. Begrepet omhandler barnets rett til informasjon og til å uttale seg om sine ønsker og meninger. Begrepene deltakelse og medbestemmelse vil derfor inngå i begrepet medvirkning. Det innebærer at barnets meninger reflekteres i barnevernets vurderinger og beslutninger uten at det nødvendigvis er avgjørende for utfallet. Begrepet medvirkning defineres ut fra de juridiske rettighetene barnet har, men også betydningen av barnevernsarbeiderens faglige forståelse av barns utvikling vil spille inn for til hvor stor grad barns mening blir vektlagt.

1.4.4 Bruker

Vi definerer begrepet *brukere* om de menneskene som mottar tjenester av barnevernet, som barn og dets nettverk. Begrepet er flytende, og det er diskutert hvem som er brukere av barnevernet, om det er barnet eller foreldrene. Når vi i denne oppgaven skriver om barns medvirkning, kan vi se det slik at barn er bruker av barnevernet ettersom det er barnet som er i hovedfokuset. Samtidig kan vi se foreldrene som brukere, da de også er i kontakt med barnevernet, og naturlig nok inkluderes i saken som angår deres barn. Vi definerer barn som alle mennesker under 18 år. Arild Koch & Katrin Koch (1995) viser til definisjonen av barn som brukere i det øyeblikket de mottar tjenester fra barnevernet, men mener samtidig at også at de barn som venter på en utredning må kunne defineres som brukere, selv om utredningen ikke enda er satt i gang. Dette leder til følgende definisjon:

Brukeren i barnevernet er det barnet som har behov for barnevernets kompetanse til utredning, planlegging, gjennomføring og evaluering av tiltak. Komplementærbrukeren i barnevernet er alle i brukerens nettverk som mottar tjenester fra barnevernet som direkte eller indirekte skal bedre brukerens oppvekst- og utviklingsvilkår.

Utredning, planlegging, gjennomføring og evaluering skal i størst mulig grad gjøres i samarbeid med brukeren eller en som reelt kan ivareta brukerens interesser og behov. (Koch & Koch, 1995, s. 52)

1.4.5 Barnevernsarbeider

I oppgaven bruker vi barnevernet som begrep når vi omtaler selve instansen, men når vi beskriver eller omtaler den enkelte ansatte i barnevernet, bruker vi begrepet barnevernsarbeider. Dette gjelder når vi beskriver arbeidsmetoder eller andre fenomener når vi refererer til arbeidet som ansatte gjør i det barnevernfaglige arbeidet. Barnevernsarbeideren kan også kalles barnevernspedagog, da mange ansatte er utdannet barnevernspedagog, men de ansatte kan også ha flere utdannelser, kompetanser og verv. Vi har derfor valgt å bruke begrepet barnevernsarbeider når vi omtaler de som jobber for barnevernet.

1.5 Selvrefleksivitet

For å skape en forståelse for hvordan barnevernspedagoger møter barnet som subjekt, velger vi å gjøre rede for begrepet selvrefleksjon. Anne-Lise L. Schibbye (2009) viser til begrepene mentalisering, metakognisjon og refleksiv fungering som er utledet fra fenomener som er knyttet til evnen til å «vite om seg selv». Disse begrepene er i stor grad overlappende med hverandre (Schibbye, 2009, s. 92). Vi har valgt å ta utgangspunkt i Schibbyes bruk av begrepet selvrefleksjon.

Selvrefleksivitet dreier seg om en spesifikt menneskelig egenskap; å ha evnen til å forholde seg til seg selv, å kunne «observere» seg selv, å kunne være sitt eget objekt, å stille seg utenfor seg selv (å avgrense), samt å kunne betrakte seg selv. Denne egenskapen er innebygd selv i vår grammatikk; «Jeg liker meg», «Jeg føler meg udugelig» osv. Man kan altså ha synspunkter om seg selv, og man kan gjøre seg selv til gjenstand for vurdering. Man dermed kan tenke om seg selv og filosofere om sin egen situasjon. I begrepet selvrefleksivitet ligger altså evnen til å se hvordan en selv oppleves av andre. «Selvrefleksivitet innebærer altså selvavgrensning. Å se seg selv er å se den andre, inkludert å se seg selv fra den andres perspektiv» (Schibbye, 2009, s. 84-85). I det relasjonelle forstås dette som at et menneske må forstå seg selv, og kun dersom

barnevernsarbeideren er bevisst på sine egne følelser, kan han/hun søke og forstå barnets indre. Ved mangel på selvrefleksivitet, kan barnevernsarbeideren komme til å behandle barnet som objekt. Schibbye trekker paralleller til mentalisering, som forsker Kari Killèn omtaler som «å forstå seg selv fra utsiden og den andre fra innsiden (Killèn, 2012, s. 49). Ved mangel på tilgang til selvrefleksivitet vil barnevernsarbeideren stå i fare for å gjøre barnet til objekt framfor subjekt, noe som er uhensiktsmessig i forhold til barnekonvensjonens og barnevernlovens fokus på barnet som subjekt.

1.6 Anerkjennelse: å møte barnet som subjekt

Den norske forskeren Berit Bae hevder at et barneperspektiv som fremmer barnet som subjekt anmoder at pedagoger utfordrer de kvalifikasjonene som er nødvendige for å imøtekomme prinsippene om at barn skal ha rett til å bli respektert for sin måte å oppfatte, føle og forstå sin situasjon på. I pedagogisk praksis trengs bevisstgjøring av holdninger og fagkunnskaper for å kunne realisere disse ideene om å møte og anse barn som subjekt. Barn skal gis individuell rett til å bli hørt, og bli behandlet med respekt for sine følelser og synspunkter. De skal bli sett på som selvstendige individer, og gis en ytringsfrihet med rett til å uttrykke seg på den måten de selv velger. Barn skal få uttale seg, og det skal tas hensyn til deres meninger (Kvelling, 2010). Denne utviklingen av synet på barn, fra å bli sett på som inkompetente til subjekter gjenspeiler seg i lovverket, både i barnekonvensjonen og barnevernloven av 1992, og barnet som informant og subjekt står sterkt forankret i samfunnet i dag. Vi vil følgende bevege oss inn på begrepet anerkjennelse, som innebærer å forholde seg til den andre som et autentisk subjekt, med iboende menneskeverd og et grunnleggende behov for å være en del av et menneskelig fellesskap (Østrem, 2012, s. 40).

Anerkjennelse handler om at den andres opplevelse blir verdsatt, i denne oppgaven, knyttes dette til at barnet skal bli verdsatt i samtalen med barnevernspedagogen. Anerkjennende holdninger danner perspektiver for et grunnleggende syn på barnet som informant og barnets rett til å eie sine erfaringer og opplevelser, dets rett til delaktighet og medbestemmelse, samt til å avgi informasjon gjennom en spontan og fri fortelling. Uttrykk som gjenspeiler en anerkjennende kommunikasjon preges av innebærer sammensatte væremåter som lytting, respekt, forståelse, bekreftelse og toleranse. Det

innebærer kvaliteter i kommunikasjonen som henger sammen og danner utgangspunkt for hverandres forutsetninger (Gamst, 2017, s. 43).

Genuin anerkjennelse kjennetegnes av en holdning som ikke er forenlig med ambisjoner eller prestasjoner, om å være instrumentell eller om å bruke teknikk. Anerkjennelse er ikke en ferdighet, men noe en *er*, som viser seg i den grunnleggende holdningen en har ovenfor barnet. Når barnet deler informasjon i et psykologisk klima som formidler anerkjennelse og aksept, vil det påvirke barnets motivasjon til å tørre eller ønske om å fortelle. Det motiverer også barnet til å fortelle og forklare seg mest mulig upåvirket av den voksnes hypoteser og forventninger. Psykologisk virker anerkjennelse og det å bli forstått til at barnet legger engstelse og mistillit til side. Det handler om å betrakte barnet som subjekt (Gamst, 2017, s. 43).

1.6.1 Subjekt-subjekt-relasjonen

I en subjekt-subjekt-relasjon ligger barnets rett til å eie sine subjektive opplevelser, samt en anerkjennelse av barnets rett til å bli tatt på alvor. Barnets synspunkter med utgangspunkt i egne opplevelser er hovedanliggende, og det er vesentlig å tilstrebe likeverd i dialogen. Ved anerkjennende lytting tones barnevernsarbeiderens oppmerksomhet både mot budskapet i temaet og følelsene knyttet til temaet. Det betyr at barnevernsarbeideren er bevisst på å sette egne tema i venteposisjon. Det er naturlig at det dukker opp spørsmål underveis i samtalen som en ønsker en forklaring på, men det vil være å bryte inn i barnets fortelling og perspektiv. Når barnevernsarbeideren setter sitt tema på vent, frigjør det barnevernsarbeideren til å være åpen, tilgjengelig, og til å fange opp barnets budskap, ikke bare det som ligger *i* ordene, men også det som ligger *mellom* ordene. I denne situasjonen setter barnevernsarbeideren sitt anliggende til side. Slik aktelse og respekt skaper en følelse av fellesskap i relasjonen, samt nærhet og trygghet. I subjekt-subjekt-relasjonen foregår kommunikasjonen dypere, og på et mer omfattende nivå. Gjennom dette blir innholdet i informasjonen barnet kommer med, grundigere. På denne måten vil anerkjennende lytting og forståelse øke mulighetene til å innfri et av DCMs (Dialogical communication method), den dialogiske samtalsens sentrale mål, som er å få barnet i tale, og innhente korrekt informasjon fra barnet (Gamst, 2017, s. 43-44). Vi vil følgende gå nærmere inn på samtaler med barn,

hvor vi presenterer rammene rundt samtalen med barn, og hvordan barnevernet jobber for å innhente informasjon fra barnet på en best mulig måte, samtidig som de ivaretar barnet.

1.7 Oppgavens avgrensning

I undersøkelsen har vi satt 4 informanter som tilstrekkelig til å innhente kunnskap om barnevernets arbeidspraksis og utvikling gjeldende praktisering av barns medvirkning i dag og etter sentrale lov- og paragrafendringer, samt hvilke faktorer som kan gjøre det utfordrende for barnevernet å ivareta barns rett til å uttale seg. Årsaken til at vi anser det som tilstrekkelig med fire informanter, er at det kommunale barnevernet arbeider etter de samme lovene og metodene, og dersom vi hadde intervjuet flere barnevernsansatte mener vi at det ville blitt mye repetisjon og mye av de samme svarene, og den samme temaområdene ville gått igjen.

Fokuset i denne oppgaven er ikke hvorvidt barn skal og bør medvirke i egen sak. Vi har lagt til grunn at barn skal ha rett til å medvirke i undersøkelsen, da dette er lovbestemt. Vi vil understreke at fokuset ikke skal ligge kritisk mot hvorvidt barnevernet overholder barns rett til medvirkning, men om hvordan denne rettigheten ivaretas etter endringer i lovverket og andre påvirkninger som barnevernsproffenes inntog. Vi vil ta for oss forskning vedrørende barns medvirkning i barnevernet som en kilde til å se på hvilke utfordringer som kan fremme og/eller hemme barns medvirkning i barnevernssaker, og hva som kan påvirke den enkelte barnevernsarbeiders praktisering av barnets medvirkning. Forskningen på barns medvirkning i barnevernssaker kan åpne et spekter av mangel på medvirkning i saker, og det har derfor vært spesielt viktig at vi vil bevisst holder oss til tema for å ikke ende opp med en vinkling som er utenfor det vi spør om i problemstillingen og forskningsspørsmålene.

1.8 Avhandlingens inndeling

I masteroppgavens første kapittel har vi en introduksjon der vi presenterer av valg av tema, problemstilling og formålet med masteroppgaven. Vi har videre gjort rede for vår motivasjon for temaet barns medvirkning. Deretter har vi gjort rede for begreper vi bruker i problemstillingen, for å konkret vise til hva vi legger i de ulike begrepene. Vi har

også gjort rede for begrepene selvrefleksivitet og anerkjennelse, da dette er begreper som er sentrale i forhold til barnevernsarbeiderens ivaretagelse og utøving av barnets rett til å bli hørt i saker som angår dem. Vi deretter gjøre rede for vår egen motivasjon for temaet vi har valgt, og forklare begrepene vi vil bruke i oppgaven gjennom en begrepsavklaring. Avslutningsvis har vi presentert oppgavens avgrensning, og avhandlingens inndeling, som vi presenterer nå.

Oppgavens andre kapittel brukes for å gi resten av oppgaven et bakteppe, ved å gi en presentasjon av barnevernets historie fra begynnelsen av Barnevernloven av 1953 og fram til i dag, hvor barnevernet arbeider etter Lov om barneverntjenester av 1992. Vi mener at det er viktig at du som leser denne oppgaven får et innblikk i Barnevernlovens historie som en innledning til den videre tematikken og drøftingen, for å ha et innblikk i hvordan synet på barns medvirkning var på den tiden Barnevernloven ble til, sammenliknet hvordan det er i dag. Dette for å være forberedt på teoridelen hvor vi blant annet ser nærmere på endringene av loven og barnevernets fokusområder for å ivareta barns rett til medvirkning i dag. Her presenterer vi også to forskninger på feltet; Randi Juuls (2001) studie på barnevernets undersøkelser i ni saker som er fordelt over tre ulike kommuner, samt en annen undersøkelse gjort av Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern, hvor ble det foretatt en undersøkelse av 18 barneverntjenester som omhandler hvordan barnevernsarbeiderne planla og gjennomførte undersøkelser.

I kapittel 3 som er oppgavens teoridel gjør vi først rede for endringen i synet på barn, hvor synet på barn og barndom har endret seg i et såkalt paradigmeskifte i synet på barn. Videre beveger vi oss inn på barns rett til medvirkning i et juridisk perspektiv, hvor vi presenterer Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs konvensjon om barns rettigheter, og barns medvirkning i lys av hensynet til barnets beste. Vi tar også for oss barnets rett til tillitsperson, tilsynsfører og partsrettigheter fra fylte 15 år.

Lov om barneverntjenester tar for seg samtalen med barnet og barnevernets metoder og rammene rundt samtalen med barnet. Barnevernets undersøkelsesmetode er relevant for å kunne si noe om hvordan barns medvirkning blir ivare tatt og utøvd i

barnevernssaker, samt hvilke andre perspektiver som er relevante i forhold til samtalen med barnet. For å få et innblikk i hvordan de faktiske forhold er i barnevernets arbeid med barns medvirkning, er det også viktig å vise til forskning, både i forhold til barnevernets praksis og barns rett til medvirkning. Vi vil derfor presentere et forskningsprosjekt for å få en pekepinn på hvordan kravet om medvirkning blir håndtert i praksis. Denne forskningen er også aktuell for drøfting av temaet i analysedelen, kapittel 5.

Oppgavens tredje kapittel er avhandlingens teoridel, hvor vi presenterer relevant teori som i senere i oppgaven vil bli brukt til å analysere endringen i barnevernets arbeidspraksis i tråd med lovendringene og holdningene til barn som subjekter og verdifulle informanter. Her vil vi innledningsvis se nærmere på «Det nye barnevernet», og videre presentere endringen i synet og holdningene rundt barn som informanter, gjennom et såkalt *paradigmeskifte* i synet på barn. Vi vil deretter bevege oss inn på barns rettigheter i et juridisk perspektiv, der vi redegjør for de lovene og konvensjonene barnevernet praktiserer etter for å ivareta barns rett til informasjon og til å uttale seg. For at barnevernet skal kunne innhente best mulig informasjon om barnets situasjon gjennom samtaler med barnet eller ungdommen gjennom barnets medvirkning, er barnesamtalen viktig. Vi vil derfor videre gå inn på, og legge ekstra vekt på samtaler med barn, hvor vi gjør rede for barnevernets metode for å fremme barns stemme, samtidig som de ivaretar barnet på en best mulig måte. Den dialogiske samtalemotoden (DCM) og barnesamtalen, er en metode som har blitt brukt i barnevernet som samtalemotode i ettertid av lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992.

Avslutningsvis vil vi presentere Barnevernsproffene, som samarbeider med blant annet barnevernet i en rekke kommuner, som med sitt kjærlighetsbudskap om å «forandre med varme». Proffene jobber for å forbedre barneverntjenesten gjennom et samarbeid med ansatte, der proffene deler råd og ideer med bakgrunn i egne erfaringer.

Kapittel 4 er metodekapittelet, hvor vi beskriver metode og vårt vitenskapsteoretiske utgangspunkt for studien. Her vil vi gjøre rede for utvalg og forklare gjennomføringene av intervjuene. Videre vil vi gå inn på transkribering og analyse av kvalitative data.

Deretter vil vi gå inn på ivaretagelse av vitenskapsteoretiske og forskningsetiske krav, og vi vil gjøre rede for oppgavens situering. Her reflekterer vi hvordan vi som forskere kan påvirke studien og forskningsintervjuene. Videre vil vi forklare om intersubjektivitet, som handler om forskningsresultatenes etterprøvbarehet. Deretter drøfter vi oppgavens validitet og reliabilitet, som handler om oppgavens gyldighet og pålitelighet.

I kapittel 5 vil vi drøfte funnene våre i lys av teori og empiri. Vi har delt analysekapittelet i tre deler. I kapitlets første del vil vi systematisk gjøre rede for ordlyden i lovendringen av barnevernloven i 1992 vedrørende barns rett til å uttale seg i saker som angår dem og lovrevisjonen av barnevernloven i 2003 vedrørende barns partsrettigheter fra fylte 15 år. Videre vil vi foreta en tekstanalyse av det som skrives, ved å gå kronologisk gjennom formuleringene, sammenligne dem og se hvilke endringer som er gjort. I kapitlets andre del vil vi bevege oss inn på informantenes beskrivelser og fortellinger, og sette dette opp mot relevant teori og lovverket. Her deler vi fenomenene inn i kategorier etter hvilke begreper og elementer som særlig vektlegges i intervjuene. Vi har delt inn i kategoriene *holdningsendringer*, *barns medvirkning i barnevernet*, *samtaler med barn*, og *Barnevernsproffenes påvirkning på barnevernets praksis*.

Avslutningsvis vil vi analysekapittelet vil vi sette lovendringene opp mot forskningen om barnevernets ivaretagelse av barns rett til medvirkning i undersøkelsen, og trekke inn elementer fra informantenes forklaringer, hentet fra intervjuene.

I kapittel 6 vil vi presentere en avsluttende refleksjon, hvor vi behandler problemstillingen og forskningsspørsmålene. I denne refleksjonen bruker vi elementer fra teorien, den tidligere forskningen og informantenes fortellinger og forklaringer for å komme fram til en konklusjon på oppgavens problemstilling.

Et bakteppe

2.1 Innledning

For å kunne drøfte barnevernets praksisendring sett i lys av barns rett til medvirkning, er det nødvendig å se på barnevernets historie. Dette vil gi deg som leser et innblikk i til hvor stor grad fokuset var på barns medvirkning i de ulike tidsperiodene da Barnevernloven ble til i 1953, lovrevisjonen av denne i 1992 og endringen av den i 2003 gjeldende barns rett til medbestemmelse fra fylte 15 år.

Dette bakteppet gir deg som leser innsikt i hvordan samfunnets holdninger til barns medvirkning gjorde det hensiktsmessig å endre lovene, og videre se nærmere på hvordan den har påvirket barnevernets metoder og arbeidspraksis. Det er hensiktsmessig å se på barnevernets historie for å kunne sammenlikne synet på barn som informanter da Barnevernloven ble til, med da den ble endret i 1992 til Lov om barneverntjenester, samt om det har skjedd en praksis- og holdningsendring i barnevernet i kjølevannet av disse lovendringene.

Vi vil videre rette lys mot relevant forskning som er gjort på barnevernsfeltet, for å få et innblikk i de faktiske forholdene rundt barnevernets arbeid med barns medvirkning, for å kunne sette funnene opp mot barnevernets retningslinjer i forhold til barnets brukermedvirkning i barnevernet. Forskningenes resultater vil være viktige for oss for å få et innblikk i hvordan de faktiske forholdene er i forhold til hvilke mål barnevernet jobber etter. Vi vil vise til forskning som er gjort for å undersøke om i hvor stor grad barns medvirkning blir realisert i praksis. Vi vil dermed få et innblikk i barnevernets utfordringer i forhold til å ivareta barnets rett til medvirkning.

2.2 Barnevernlovens historie

«Lov om behandling av forsømte barn», mest kjent som vergemålsloven, ble vedtatt av det norske stortinget i 1896, og er verdens første barnelov. Her ble det slått fast at barn som hadde det vanskelig, eller som selv ble ansett som vanskelige, skulle overvåkes av et vergeråd i hver kommune. Vergerådene kunne blant annet plassere barn utenfor hjemmet, enten i en annen familie eller i såkalte skolehjem (Horverak & Solstad, 2008, s. 26). Samfunnet var på denne tiden under store endringer, og industrialiseringen

endret blant annet bosettingsmønsteret til folk. Folk flyttet fra landsbygdene til byene, og urbaniseringen førte til arbeidsledighet og fattigdom, som igjen førte til en økning av kriminalitet, også blant unge. Utrygghet og kriminalitet preget derfor hverdagen til folk flest, og det ble ansett som nødvendig med tiltak (Horverak & Solstad, 2008, s. 27).

Målsettingen med vergerådsloven var å hjelpe barn og unge som var på avveie gjennom oppdragelse, og ikke gjennom straff, som kunne forekomme tidligere. Oppdragelsen skulle foregå i egne institusjoner, slik at barna ikke ble påvirket av innflytelse fra det uheldige miljøet hjemme. Loven var rettet mot barn som hadde begått lovbrudd, men også barn som man tenkte at kunne tenkes å havne i et slikt miljø. Skyldprinsippet sto sentralt, og det ble lagt vekt på årsakene bak vanskene, samt foreldrenes situasjon ved vurdering om behovet for tiltak var til stede for det enkelte barn (Bunkholdt & Sandbæk, 2014, s. 30-31). Selv om intensjonene i loven var humanitære nok, hevdes det at Vergerådsloven vokste fram som en følge av klassemotsetninger og samfunnets interesser, og ikke ut fra barnas behov. Barnevernet handlet på samme måte som skolen og foreldrene, på vegne av barna. Dette førte til at barna ble oppfattet som foreldrenes og samfunnets eiendom, og dermed gjort til objekt for andres interesser og vurderinger. Skolehjem ble et sentralt tiltak, hvor barn bodde og gikk på skole. Det ble tidlig rettet alvorlig kritikk mot disse skolehjems-institusjonene, men det tok likevel så mye som 50 år før Norge fikk en ny barnevernlov (Bunkholdt & Sandbæk, 2014, s. 31).

Etter hvert som tiden gikk, ble det oppdaget at det foregikk en rekke overgrep mot de barna som med hjemmel i vergerådsloven var plassert på skolehjem. Regelverket var spredt på ulike lover, og var derfor uoversiktlig på dette området. Det ble satt sammen en barnevernskomité i 1947, som fikk autorisasjon til å gjøre en lovrevisjon. Vergerådene ble byttet ut med kommunale barnevernsnemnder, og skolehjemmene ble erstattet av spesialskoler for barn og unge med vanskeligheter for å tilpasse seg. Det tok 6 år før endringene av loven ble tatt med, og dannet Barnevernloven av 1953 (Horverak & Solstad, 2008, s. 27).

2.2.1 Barnevernloven av 1953

Barnevernloven av 1953 bygde på familiebehandlingsprinsippet, noe som innebar at barn skulle ses i sammenheng med sin familie. Det ble ansett som best for barnet å vokse opp i sitt hjemmemiljø, og tiltak utenfor hjemmet skulle derfor benyttes subsidiært. Helt fram til ca. 1982 var det plasseringer utenfor hjemmet som dominerte som tiltak, men etter dette har det vært en sterk økning av hjelpetiltak i hjemmet. Etter 1982 har omfanget av hjelpetiltak der barnevernet samarbeider med foreldrene, vært barnevernets hovedområde. Man skulle først og fremst benytte forebyggende arbeid i hjemmet, og på den måten fremme det biologiske prinsipp som fremmer barns rett til å vokse opp med sine biologiske foreldre (Marthinsen & Lichtwarck, 2013, s. 14).

Særlig fra midten av 1980-årene vokste det fram en endring i synet på barn og barndom, og det er dette synet som dominerer i dag. Dette perspektivskiftet førte til at en gikk mer og mer bort fra et paternalistisk syn på barn, der man tok utgangspunkt i at voksne visste best hva barn kan og bør gjøre, og dermed kunne ta beslutninger på deres vegne. Barn ble nå ansett som kompetente aktører, og som selvstendige subjekter istedenfor objekter. Dette førte til at barna i større grad blir involvert i beslutninger som tas, og blir selv informanter i forskning om barndom og eget liv (Marthinsen & Lichtwarck, 2013).

2.2.2 Dagens lov- Lov om barneverntjenester av 1992

Etter endringen i synet på barn og barndom, har barnevernet stadig i større grad blitt møtt med en forventning om at de skal trekke brukerne inn som aktive deltakere i saksbehandlingen. Dette kommer fram i forarbeidet til en ny lov om barneverntjenester

(Marthinsen & Lichtwarck, 2013). I 1992 fikk vi en ny lov som avløste lov om barnevern fra 1953. En av årsakene til denne lovrevisjonen var ifølge Sosiallovutvalget at samfunnsutviklingen hadde ført til at de sosiale problemene endret karakter. Det var derfor ønskelig med en revisjon av lovene om barnevern, sosial omsorg og edruskapsvern. Disse tre lovene ble betraktet som uoversiktlige, og de kommunale myndigheter som administrerte dem hadde vanskeligheter med å praktisere dem. Det ble derfor ansett som nødvendig å foreta en lovrevisjon dette området. Loven trådte i kraft den 1.januar 1993 (Aasebø, 1998, s. 7).

Den nye loven har en lang tilblivelseshistorie. Loven bygger på et utkast som Sosiallovutvalget utga ved NOU 1985:18. Her la sosiallovutvalget forslag til regler om barnevern satt sammen i en sosiallov. Trenden i siste del av 70-tallet og første del av 80-tallet, var å slå sammen helse- og sosialtjenestene. Bakgrunnen for dette var et prinsipp om helhetlige vurderinger: «*samfunnets sosialtjeneste må bygge på helhetssyn, der den enkeltes problem må forstås i sammenheng med det miljø han eller hun lever i*». Det ble understreket at en felles sosiallov ville åpne muligheten for å sette inn hjelpetiltak ovenfor andre enn den som først og fremst ble ansett som klient (Aasebø, 1998).

Ved regjeringsskifte på høsten i 1989 ble det statlige barnevernet overført fra Sosialdepartementet til Barne- og familiedepartementet, eller Forbruker og administrasjonsdepartementet som det het den gang. Etter enda et nytt regjeringsskifte i 1990 ble det besluttet å ikke lenger fremlegge barnevernloven som en samlet sosiallov, men som en selvstendig lov. Bakgrunnen for dette var blant annet et ønske om å rette søkelyset særlig mot utsatte barn og unges livssituasjon (Aasebø, 1998, s. 8). Med den nye loven har fokuset ytterligere rettet seg mot hjelpetiltak og tjenesteyting. Dette fokuset kommer klart fram etter loven endret navn fra Lov om barnevern, til Lov om barneverntjenester, og denne begrepsendringen kan ses som et politisk signal om at barnevernets rolle er under endring. Barnevernet skal i første omgang forsøke å hjelpe barnet og familien med deres problemer gjennom frivillige hjelpetiltak. Som utgangspunkt skal ikke omsorgsovertakelse iverksettes før hjelpetiltak har vært forsøkt. Dette innebærer at et tiltak om omsorgsovertakelse *ikke* kan treffes så lenge det er mulig å skape tilfredsstillende forhold for barnet ved hjelpetiltak etter Lov om

barneverntjenester §4-4. Dette har ført til at terskelen for hjelpetiltak har blitt senket, noe som i praksis kan innebærer at terskelen for omsorgsovertakelse blir hevet (Aasebø, 1998, s. 8).

Et sentralt siktemål med dagens lov, barneverntjenesteloven av 1992, er å sikre at barneverntjenesten skal ha mulighet til å sette inn nødvendige tiltak ovenfor enkeltindivider på et tidligere tidspunkt enn ved den tidligere loven. For å kunne oppnå dette, er det blant annet gitt regler som setter frister for de ulike fasene i en barnevernssak, og både offentlige myndigheter og profesjoner som ellers er pålagt yrkesmessig taushetsplikt, er pålagt opplysningsplikt ovenfor barnevernstjenesten (Aasebø, 1998, s. 8). Siktemålet med endringen i saksbehandlingsreglene var å sikre partenes rettsvern, samt å gi mulighet for innsyn og påvirkning i egen sak. De mest konkrete endringene av loven, var innføringen av fylkesnemnd som beslutningsorgan i tvangssaker, samt innføring av partsrettigheter for barn over 15 år i saker om omsorgsovertakelse. I tillegg er barn gitt partsrettigheter uavhengig av alder når det gjelder plassering på institusjon når årsaken til plassering er atferdsproblemer (Marthinsen & Lichtwarck, 2013).

Perspektivskiftet på barn og unge har ført endring i barnevernsarbeideres fokus, og istedenfor å fokusere på fortiden, retter fokuset seg nå mot framtiden. Man skal ikke lenger bare kartlegge når, hvordan og hvorfor ting gikk galt, men fokusere på å undersøke situasjonen her og nå for å kartlegge hvilke ressurser som finnes, samt hvordan disse kan utnyttes i framtiden (Schjelderup, Omre, & Marthinsen, 2005, s. 14-15).

Hensynet til barnets beste står sentralt i denne loven, som også forsterker vekten av forebygging både på individnivå og gruppenivå. Dette kommer til uttrykk i lovens § 1-1, hvor det heter:

Formålet med denne loven er:

Å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid

Å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår» (Horverak & Solstad, 2008, s. 28).

Hensikten med dagens lov er å bistå før et problem, før det blir så stort at omplassering av barnet blir et alternativ. I vår tidsepoke kan vi bruke slagordet «Riktig hjelp til riktig tid», som handler om at barnevernet skal gi riktig tiltak for barn og unge, på et tidligst mulig tidspunkt. St.meld. nr. 40 (2001-2002) *Om Barne- og ungdomsvernet*, fremhever dette, at det viktigste er at barn og unge som har behov for hjelp, får det til riktig tid. For at dette skal kunne realiseres i praksis, er den kommunale barneverntjenesten pålagt å gjøre undersøkelser samt sette i verk tiltak innen visse frister. Kommunene har plikt til å bevilge de nødvendige midlene som barneverntjenesten trenger for å kunne gi den hjelpen barn og unge trenger. Videre er fylkesmannen pålagt å føre tilsyn på at den enkelte kommune følger kravene barnevernloven setter, og de private partene har mulighet til å klage på vedtak som er gjort av den aktuelle kommunen, inn for fylkesmannen (Bunkholdt & Sandbæk, 2014, s. 35).

I tillegg til et sterkere fokus på forebygging, har lovgiveren hatt fokus på å styrke rettssikkerheten på dette området. Etter dagens lov kan derfor hjelpetiltak nå settes tidligere inn enn ved lov av 1953. Videre er blant annet det gamle nemndsystemet, sammen med kommunale barnevernsnemnder, byttet ut med statlige fylkesnemnder (Horverak & Solstad, 2008).

2.3 Forskning på barnevernets undersøkelsesarbeid

I Norge er det gjort noen små og noen litt større studier knyttet til barnevernets undersøkelsesarbeid (Vis et al. 2015). Det har vært dokumentanalyser og intervjuer som representerer ulike fordeler og ulemper knyttet til de områder som skal undersøkes.

Randi Juul (2010) har i sin doktoravhandling fulgt tre norske kommuners praksis i undersøkelsen, der resultatene viser mangelfull ivaretagelse av barns rettigheter til medvirkning i egen sak. Undersøkelsen viser at barna i liten grad var inkludert, og at det

var barnets foreldre eller andre voksne som ga informasjon på barnets vegne. I begynnelsen av undersøkelsesfasen tar barnevernsarbeideren kontakt med foreldrene til barna gjennom en såkalt forhåndsvarsling, og det er dermed foreldrene som inntar rollen som sentrale subjekter i barnevernets praksis. Videre i undersøkelsen blir barna inkludert gjennom informasjon og mulighet til å uttale seg, i variert grad.

Som forklaring på dette viser Juul (2010, s. 239) til at foreldrene oppfattes som sentrale aktører i barns liv, og i vår vestlige verden, og stiller dermed spørsmål om det kanskje forventes at de skal ta et hovedansvar i forhold til sine barn. Hun viser også til at barnevernsarbeiderne kanskje kan ha en forventning om at det er foreldrenes oppgave å informere barna om det. Andre forklaringer på at barna kommer i bakgrunnen av foreldrene kan videre være at barnevernsarbeiderne har et syn på barn som skjøre, umodne eller lite tilregnelige (jfr. eldre utviklingspsykologi). Eksempelvis brukes begrepet *modent nok* i Lov om barneverntjenester om barns rett til å uttale seg. Praksisen som kommer fram i undersøkelsen i forbindelse med forhåndsvarsling av undersøkelser, kan bidra til at barna ikke får den informasjonen de har rett på, eller kan ha behov for. Til tross for at barna er fraværende i barnevernsarbeidernes diskursive praksis i denne undersøkelsen, betyr ikke dette nødvendigvis at barnevernsarbeiderne i sin praksis unngår å møte dem, eller å snakke med dem (Juul, 2010, s. 241-244).

I undersøkelsen formidlet fire foreldre/foreldrepar gjennom samtalen/intervjuet at de ikke hadde noen intensjon om å snakke med barna om at familien hadde kontakt med barnevernet. En av informantene begrunnet det med at hun var redd for at barna skulle gå ut å snakke om deres kontakt med barnevernet til andre, og at dette kunne føre til at hun ble stemplet som en dårlig mor. Begrunnelsen for ikke å snakke med barna synes å være redselen for å tape ansikt, eller få et dårlig rykte om mor å være en dårlig mor. Et annet foreldrepar begrunnelse for ikke å snakke med barna om at familien hadde kontakt med barnevernet var at; «Nei, det er ingen vits i å få de til å begynne å tenke på det». Utsagnet kan tolkes som han ønsker å beskytte ungene for bekymringer. En tredje forelder var også opptatt av å beskytte barnet for bekymringer (Juul, 2010, s. 243).

Oppsummert viser denne undersøkelsen at svakheten i undersøkelsesarbeidet er knyttet til at barnet er lite delaktig i undersøkelsesarbeidet, og at foreldrene får for stort fokus. Videre fremkommer barnas behov i liten grad. Foreldrenes holdning og forståelse til barnevernet påvirker hvorvidt saksbehandlere vurderer det som rettmessig å undersøke saken på en måte som han eller hun føler er tilstrekkelig. Videre viser Juul til at foreldres ønsker og holdning i tillegg til barnevernsarbeiderens beslutning avgjør om tiltak skal iverksettes eller ikke. Det legges sjeldent fram alternative vurderinger og beslutninger, og argumentasjonen som legges til grunn er ofte basert på en rettferdiggjøring av disse beslutningene (Juul, 2010, s. 240-256).

I en annen undersøkelse gjort av Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern ble det gjort en undersøkelse av 18 barneverntjenester, og hvordan de planla og gjennomførte undersøkelser (Lurie, Kvaran, Tjelflaat & Sørli 2015). Resultatene i undersøkelsen viste store variasjoner mellom tjenestene når gjeldende hvordan de utførte undersøkelsesarbeidet. Det var store forskjeller både med hensyn til henleggelse og brudd på tidsfrister. Det ble stilt spørsmål om variasjoner i henleggelse om barnevernstjenestene har ulike terskler for å iverksette tiltak. Dette spørsmålet gjaldt særlig vurdering av henleggelse eller iverksettelse av hjelpetiltak. I svarene kom det fram at barnevernsarbeiderne som deltok hadde en felles forståelse av at barnevernssakene var forskjellige med hensyn til alvorlighetsgrad og at de håndterte de forskjellig på grunnlag av hvor omfattende undersøkelsen ble gjort (Lurie, Kvaran, Tjelflaat & Sørli 2015).

Teori

Gjennom søk i ulike teorier, forskning og litteratur har vi gjort et teoretisk utvalg som belyser problemstillingen og temaet vi undersøker. Teorien vi har valgt danner et viktig utgangspunkt for å definere problemstillingen og for en videre utarbeiding av intervjuguiden og analysen senere i oppgaven. Vi vil i dette kapittelet beskrive den teorien vi mener er viktige for å belyse problemstillingen, og som danner grunnlaget for oppgaven. Hensikten med teorien er å belyse barnevernets praksis vedrørende barns medvirkning etter FNs konvensjon om barns rettigheter ble etablert i 1989, Barnevernloven ble endret i 1992, lovendringen der barns partsrettigheter ble nedfelt Barnekonvensjonen ble inkorporert i norsk lov, samt Barnevernsproffenes etablering i 2008. Vi vil også bruke teorien til å gi et innblikk i barnevernets undersøkelse for å se hvilke faktorer som kan gjøre det utfordrende for barnevernet å overholde barnets rett til å medvirke i egen sak.

Vi vil innledningsvis rette lyset mot barnevernets utvikling, og «Det nye barnevernet». Følgende vil vi bevege oss inn på synet på barn og barndom, og gjøre rede for hvordan synet på barn og barndom har endret seg fra 1980 til i dag. Vi vil deretter bevege oss inn på prinsippet om barnets beste og det biologiske prinsipp, som står sterkt forankret i barnevernets arbeid i dag. Videre vil vi gå inn på hvordan barnevernet arbeider i praksis, og deretter kort redegjøre for begrepet selvrefleksivitet, som handler om barnevernsarbeiderens bevissthet rundt seg selv, for å se barnet som subjekt framfor objekt. Deretter vil vi bevege oss inn på begrepet anerkjennelse, og det å møte barnet som subjekt. Ettersom vi gjennom hele oppgaven vil holde fokus på barns rett til å bli hørt i saker som angår dem, vil samtaler med barn spille en viktig rolle i teoridelen, og få mye fokus. Vi vil dermed se nærmere på samtalen som verktøy for barn og unges innflytelse, og gjennomføringen av samtalen med barn og ungdom. Vi vil bevege oss inn på den dialogiske samtalemotoden (DCM) og barnesamtalen, som barnevernet har tatt i bruk i kjølevannet av lovrevisjonen av barnevernloven i 1992. Avslutningsvis vil vi gjøre rede for barnevernsproffenes arbeid for barns rett til medvirkning, og deres samarbeid med barnevernet for å bidra til et bedre barnevern.

2.4 Mot et nytt barnevern

Dagens barnevern må ses i lys av flere skiftende trender hvor en tenker nytt på mange områder. Det nye barnevernet har endret seg til at det stadig blir flere brukere, men dette indikerer ikke nødvendigvis at det er flere antall «tunge» klienter. Mye tyder på at barne- og familietjenestene som barnevernet, PPT, barnehager, skoler og helsesøstre i større grad bistår foreldre i å legge til rette for så gode forhold som mulig for barnas barndom. Samtidig jobber barnevernet for å tilføre den voksne ressursen som kan sikre dem mer anstendige og respektable sosiale posisjoner, og som kan bidra til å øke deres mulighet til å lykkes bedre i dagens samfunn. Spesialskolene som fantes tidligere finnes ikke lenger, og barnevernet må derfor ta i betraktning at en må håndtere alle barn i barnehagen, skolen og nærmiljø (Omre & Schjelderup, 2009, s. 21).

En annen skiftende trend er knyttet mot en ny forståelse og anvendelse av kunnskap. Mens den tidligere patriarkalske holdningen var knyttet til en profesjonell holdning om at vitenskapen hadde både innsikten og løsningene, og at klientene skulle få hjelp gjennom ulike behandlingsopplegg, tas det i dag utgangspunkt i at den profesjonelle saksbehandleren må lære klienten - som i denne oppgaven er barnet, å kjenne. Dagens profesjonelle skal føre dialog med sine medborgere, og fungere som rådgivere i deres fortolkning av hva som er rett og galt, samt hva som danner et godt liv, gode oppvekstbetingelser eller en god barndom for barnet. Behandlingskompetansen må følges av dialogkunnskap og innblikk i den andres meningsdannelse. Saksbehandleren skal kartlegge den andres forståelseshorisont, og må da ta de vilkårene mennesker lever under i betraktning. Dette gjelder også for hvordan hjelpen ytes, og de virkningene hjelpen har både kortsiktig og langsiktig. Dette fremmer tankegang blant profesjonelle som vi kan anse som maktoverførende eller empowerment, med streben etter å løfte frem og utvikle ressurser hos barnet, foreldrene og i barnets sosiale omgivelser (Omre & Schjelderup, 2009, s. 21-22).

3.1.1 Endring i synet på barn og barndom

En norsk pioner i forskningen på barn, og som talte sterkt for et nytt perspektiv på barn er Per Olav Tiller. Han kom tidlig med kritikk mot at den etablerte kunnskapen om barn var sekundær, som vil si at en ikke henter kunnskap fra barnet selv, men gjennom

foreldre, lærere, helsesøstre, leger, barnevernsarbeidere og andre instanser i barnets omgangskrets. Han påpekte også at vi i påfallende liten grad har ansett barn som kompetente informanter om deres egen situasjon, og uttrykker at barn skal ha karakter av å være et sosialt individ, ikke objekt (Omre & Schjelderup, 2009, s. 35).

Innenfor feltene faglitteratur, forskning og profesjonelt arbeid med barn og unge har synet på barn og barndom endret seg opp gjennom hele historien. Fra omkring 1960-1970 tallet utfordret blant annet sosialantropologi og sosiologi det utviklingspsykologiske perspektivet. Fra midten av 1980-årene har synet på barn endret seg fra et paternalistisk syn på barn - der man mener at de voksne vet best hva barn bør og kan gjøre, og at de dermed kan ta beslutninger på vegne av dem- til et syn på barn som kompetente aktører og selvstendige subjekter. Dette har ført til at barn i større grad involveres når det tas beslutninger, og at de selv blir informanter i forskning om eget liv og barndom (Omre & Schjelderup, 2009, s. 23).

Sosiologien bidrar med både et aktørperspektiv og et strukturperspektiv. Barndom kan både referere til noe felles og alminnelig, samtidig som det har noe individuelt og særegent ved seg. Aktørperspektivet retter fokus på barnets eget perspektiv, gjennom dets livsverden, hvordan de konstruerer sin verden og gjennom barnets særegenhet. Forståelsen illustrerer hvordan barn anretter agentskap innenfor sin lokale kontekst, og til lokale egenskaper, samt hvordan dette danner ulikheter. James, Jenks og Prout (1999) forklarer at barn er en konstant del av alle sosiale verdener. Barn er typiske, normale og vedvarende i alle samfunn, og utgjør dermed en formativ komponent i alle sosiale strukturer. Videre forklarer de at barn ikke er uferdige eller patologiske, men utgjør en gruppe av sosiale aktører, og som borgere har de ulike behov og rettigheter. På samme måte som voksne, har også barn et syn og bilde av verden som er påvirket av tid, kultur og dets tilgang til ressurser (James, Jenks, & Prout, 1999, s. 46-50).

I motsetning til aktørperspektivet, retter strukturperspektivet fokus på hvordan barndom er strukturert som en sosial arena for barn, og hvordan denne arenaen fremtrer i samfunnet. Strukturperspektivet sier noe om hva som er felles, og ser barn som ulike kategorier i forhold til andre grupper. Forståelsen ser barn som påvirket av moralske,

politiske og historiske omstendigheter. Barndommen forstås som flersidig og har ingen grunnleggende form eller begrensninger. Barndommen oppfattes som sammensatte virkeligheter som vektlegger likhet, og som retter fokus på forholdet til andre, spesielt maktforholdet mellom voksne og barn (James et al., 1999).

Samfunnsutviklingen på 1990-tallet beskrives som et paradigmeskifte i synet på barn, både i lovgivningen, i sosiologi, og i norsk og internasjonal faglitteratur om barnevern. Barndommen ses nå i større grad som verdifull i seg selv, og ikke bare som en forberedelse og opplæring til voksenlivet. Barn og ungdom betraktes som subjekter som aktivt skal delta i utformingen av sitt eget liv, samt være med å påvirke vilkårene for barn i samfunnet (Alanen & Alanen, 2000; Seim & Slettebø, 2007). Holdningsendringene vedrørende barndom har ført til ny kunnskap om barns kompetanse, og har påvirket hvordan forskere har forholdt seg til barn. I samfunnsvitenskapelig forskning har dette paradigmeskiftet i synet på barn og barndom påvirket forskere til å erkjenne at barn har synspunkter, kunnskap, refleksjoner, behov og posisjoner som både er interessante og viktige (Christensen & James, 2008; Strandbu, 2007). Problemstillingen handler om barnet som medvirkende aktør i egen sak, etter Barneverntjenestelovens § 6-3 og Barnevernkonvensjonens artikkel 12. Forskingen på barn og barndom er interessant i forhold til å kunne si noe om utviklingen av Barnevernets praksis for å ivareta barns medvirkning, og for hvilke faktorer som kan gjøre det utfordrende for barnevernet å gjennomføre denne retten i alle barnevernssaker.

3.1.2 Ulikheter i synet på barn

James og James (2001) peker på at politiske, kulturelle og historiske forhold påvirker vårt syn på barn, samt hvordan barn og voksnes roller utvikler seg, endres og skaper praksis. Barndom er et flertydig fenomen som kan forstås med utgangspunkt i ulike moralske, sosiale og politiske posisjoner. Forskjell i maktforhold, sosial ulikhet og organisatoriske strukturer påvirker og bidrar til å forme barns hverdagsliv, og er derfor interessante fokusområder for å forstå barndom og ulike praksiser vedrørende barn (Christensen & James, 2008, s. 160-178).

Selv om barns behov og ønsker står sentralt i dag, peker andre praksiser i motsatt retning. Disse ser barn som avvikende og utskilte, og selvstendighet og rettigheter henger sammen med sosial kontroll og overvåking. Når det gjelder å forebygge risiko, har vi sett de siste årene at utviklingen i en større grad har gått mot en sosial kontroll med hensikt om å beskytte barn mot den uperfekte og farlige verden. Strandbu (2007, s 21) viser til et spenningsfelt mellom barns deltakelse og behov for beskyttelse, der hun viser til at det i Barnekonvensjonen ikke er satt noen prioriteringer eller hierarkisk rangering av enkelte rettigheter som påvirker andre. Dette fører til motsetninger og spenninger, og spesielt fremtredende er spenningsforholdet mellom de to ulike syn på barnets rett til beskyttelse og rett til deltakelse. Bildet av barn som deltakende og kompetent har vokst fram i en tid med et svakere nettverk og økt i individualisering (Strandbu, 2007, s. 20-21).

Strandbu (2007) forklarer at barns posisjon i samfunnet har endret seg fra en sterk sosial deltakelse med minimalt av beskyttelse på 1700- og 1800 tallet, til en sterk beskyttelse av barn der barns deltakelse har vært minimal på 1900-tallet. Hvordan man ser og tolker barns behov for beskyttelse påvirker hvordan man forholder seg til barnet som aktør, som igjen kommer fram i holdninger, handlinger og praksiser vedrørende barn (Strandbu, 2007, s. 19-23).

Barn har behov for beskyttelse, og har ikke makt til å ta beslutninger og delta fullt ut slik som voksne. Dette gjør de avhengige av voksnes autoritet, og en del av det som definerer barndom og grensen mellom barndommens posisjon og voksne, er et asymmetrisk maktforhold som gjør barn avhengig av voksne. I vår kulturelle forestilling om barn er de avhengige og har et behov for beskyttelse, samtidig som de har krav på rettferdighet, noe som kan gi utfordringer for voksnes autoritet. Mangel på inkludering og deltakelse av barn kan dermed ha en sammenheng med at de voksnes perspektiver blir utfordret. Det er kanskje en slik holdning som kommer til syne i undersøkelser som viser at barnevernsarbeidere unnlater å spørre, fordi de føler seg trygge på sin vurdering, samtidig som de ikke er like trygge på at barn er av samme oppfatning som dem

I likhet med andre grupper som har lite makt, er barn utsatt for ydmykelse og overgrep, og har dermed blitt involvert i den generelle interessen for å verne om de svake gruppene

i samfunnet, ved å tildele dem rettigheter etter det som har blitt et svært omfattende rettssystem som springer ut av FNs menneskerettigheter. I den vestlige humanismens ånd tildeles enkeltindividet selvstendige rettigheter. Denne fristillingen støttes opp av en forståelse av hvert enkelt menneske som tenkende, selvstendige individer, og at alle mennesker har sitt eget syn på verden og hver sin forståelseshorisont. Dette synet på barn bryter ikke bare med det paternalistiske synet, men ifølge den anerkjente svenske forskeren i sosiologi, Gunvor Andersson, bryter det også med kulturimperialistiske universelle forståelser av mennesket. Dette mer fenomenologisk baserte synet har ført til konsekvenser som har fått betydning både innenfor filosofien, og for utviklingen av fag som sosialt arbeid, sosiologi og psykologi. Barn blir ikke bare ansett som rettssubjekter, men også små barn anses å være i stand til å både gjøre mer, og forstå mye mer enn det man tidligere har forutsett (Omre & Schjelderup, 2009, s. 23).

Seperasjonen av barnet som selvstendig subjekt og synet på barndommen som et «sted» man både kan erfare og vende tilbake til, åpner for en ny og mer utfordrende posisjon, der barn aktivt skaper sine livsvilkår og forestillinger. Gjennom forståelsen av barn som kvalifiserte informanter, uttrykkes også en forskningsstrategi som fremmer hvordan barnet ser på verden. Det barnet ser, hører og opplever skaper deres virkelighet, og det nye barneperspektivet blir de voksnes forsøk på å sette seg inn i de tankene og forståelsene som barn har om sine liv. Tradisjonelt sett har vi stort sett fått vår kunnskap om barn fra foreldre, lærere, leger og barnevernsansatte, men tendensen har altså gradvis beveget seg i retning av å gjøre barn som (retts)subjekter selvstendige, og barns synspunkter får stadig en økt betydning. Som følge av dette, må barnevernsarbeidere påta seg en mer ydmyk rolle som oversettere og fortolkere av barns uttalelser og sagn. De må også forholde seg både kritisk og reflekterende til det tradisjonelle maktforholdet mellom barn og voksen. Det nye barneperspektivet tangerer dermed en politisk dimensjon, ettersom en hittil usynlig gruppe kommer til ordet (Omre & Schjelderup, 2009, s. 24).

I kjølevannet av endring i synet på barn og holdninger til barn som subjekter, har barnevernet i stadig større grad blitt møtt med en forventning om at brukerne skal trekkes inn i saksbehandlingen som aktive deltakere. Dette kommer også frem i

forarbeidet til den nye barnevernloven som kom ut i 1992. Den nye barneverntjenesteloven av 1992 innførte endringer i saksbehandlingsreglene som har hatt mål om å sikre partenes rettsvern, samt å åpne for muligheten til å medvirke i egen sak. De mest konkrete endringene er at fylkesnemnd ble beslutningsorgan i tvangssaker, og at partsrettigheter for barn over 15 år i saker om omsorgsovertakelse ble lovfestet. Når det gjelder saker der barn skal plasseres på institusjon grunnet atferdsproblemer, er barn gitt partsrettigheter uavhengig av hvilken alder barnet er i (Omre & Schjelderup, 2009, s. 24).

Den nye holdningen til barn og barndom bekreftes i en omfattende vurdering av barnevernet som ble gjort av Barne- og familiedepartementet i 2000. Det ble nedsatt et utvalg, Befring-utvalget, som hadde til oppgave å vurdere barnevernets virksomhet. De skulle også komme med forslag til endringer, og et av deres hovedpunkt i deres rapport sier følgende:

Barnevernet er en del av velferdsstaten og bygger på et verdigrunnlag som har menneskeverdet som overordnet hensyn og målestokk. Alle barn som unge har rett til og krav på et utviklingsfremmende oppvekstmiljø. I denne sammenheng er likeverdighet og medvirkning grunnverdier som stiller særlige krav til dem som har ansvar. (Omre & Schjelderup, 2009, s. 24-25)

Barnekonvensjonens artikkel 12 støtter at barn og unge skal ha muligheten til å gi uttrykk for sin mening, hvor det heter:

- 1 Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og gi barnets synspunkter vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
- 2 For disse formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller ved en representant eller et egnet myndighetsorgan og på en måte som samsvarer med vedkommende lands saksbehandlingsregler. (Omre & Schjelderup, 2009, s. 25)

I rapporten gjort av Befring-utvalget ble det påpekt at dette var et misforhold mellom FNs barnekonvensjon, norsk barnelov og barnevernslov, da denne rettigheten i disse lovene kun var gjeldende for barn fra fylte 12 år. Befring-utvalget foreslo på bakgrunn av dette at grensen på 12 år skulle tas vekk i lov om barneverntjenester.

Barnevernloven av 1993 ble endret i 2003, og barnets rettighet til å opptre som part og barnets rett til å uttale seg ble nedfelt i barnevernloven § 6.3. Her knyttet barns rettighet henholdsvis til barnets selvbestemmelsesrett, retten til å utøve partsrettigheter og retten til å bli hørt (Omre & Schjelderup, 2009, s. 25).

2.5 Barns rettigheter: Et juridisk perspektiv

En barnevernsundersøkelse begynner i praksis med at barnevernet mottar en bekymringsmelding fra noen som gir uttrykk for at de er bekymret for et barns atferd eller dets omsorgssituasjon (Samsonsen & Willumsen, 2014, s. 99-102). Det kan være foreldre, barn, annen familie eller privatpersoner som tar kontakt med barnevernet, eller det kan være offentlige instanser som barnehage, skole, helsesøster, lærer og lignende. Barnevernet kan også få kjennskap til slike opplysninger gjennom sin egen tjeneste, og felles for de fleste henvendelser er at bekymringen i meldingen handler om at et eller flere barn lever under vanskelige forhold (Ofstad & Skar, 2015, s. 70). Mange av henvendelsene som barnevernet mottar, kommer fra foreldrene selv der de enten ber om hjelp knyttet til at de selv har utfordringer, eller at de hevder at barnet har problemer, som de trenger hjelp til å håndtere (Kildedal, 2011). Om resultatet blir at det settes inn tiltak eller ikke varierer, og det er svært vanlig i Norge at det ikke blir satt i gang tiltak etter barnevernet har mottatt bekymringsmelding. Det er den supplerende informasjonen som barnevernet henter inn etter de har blitt kjent med bekymringsmeldingen som danner grunnlaget for om barnevernet mener det er hensiktsmessig å sette inn tiltak (Backe-Hansen, 2004, s. 31-32).

Når barnevernet har blitt kjent med opplysninger om barn eller ungdom, må de som offentlige barnevernsansatte forholde seg om Lov om barneverntjenester, som skaper

«rammen» for barnevernets arbeid (Lindboe, 2012). Lovens formål er nedfelt i § 1-1, hvor det heter:

Loven skal sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Loven skal bidra til at barn og unge møtes med trygghet, kjærlighet og forståelse og at alle barn og unge får gode og trygge oppvekstvilkår. (Barnevernloven, 2003b)

Barnevernet må på én side jobbe etter saksbehandlingsregler og dermed ivareta en prosessuell side, samtidig som de må ivareta en materiell side gjennom å sikre barn rett til hjelp jfr. Lov om barneverntjenesters § 1-1. Når barnevernet skal praktisere loven, må de i tillegg til Barneverntjenesteloven, forholde seg til forarbeider til lover, juridisk litteratur og konvensjoner som Norge har sluttet seg til. De ulike rettskildene gjør rede for hvilke hensyn som skal veie opp mot hverandre i en undersøkelse.

Slik vi ser det, må barnevernet arbeide ut fra hensynet til ulike saksbehandlingsregler, samtidig som de må sørge for at barn som har behov for det, får den hjelpen de trenger. De forskjellige reglene bygger på ulike rettskilder, noe som fordrer til viten og kunnskap om de ulike kildene som påvirker hvordan Lov om barneverntjenester skal utøves.

2.5.1 Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen og FNs konvensjon om barns rettigheter

Den europeiske menneskerettskonvensjonen av 1950 og FNs konvensjon om barns rettigheter av 20.november 1989 er begge inkorporert i norsk lov. Grunnlovens § 104 fremmer flere av prinsippene i menneskerettskonvensjonen og barnekonvensjonen, hvor det heter som følger:

Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.

Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie. (Grunnloven, 1814)

Dette innebærer at barnevernet må vise hensyn til Grunnlovens bestemmelser - som i denne sammenheng er lovens § 104, den Europeiske menneskerettsloven, Barnekonvensjonen, samt øvrige lover og regler når de håndterer bekymringsmeldinger og foretar undersøkelser.

Grunnlovens § 104 sikrer barns rett på menneskeverd gjennom retten til å bli hørt, og at det de sier skal bli tillagt vekt. Hensynet til barnets beste skal alltid være det grunnleggende utgangspunkt i alle avgjørelser som har noen form for betydning for barnet. Gjennom å sikre at barns utvikling så fremt det lar seg gjøre beskyttes innenfor familien, ivaretar barnevernet barnets integritet.

FNs barnekonvensjon sikrer barn status som subjekter med egne rettigheter. Blant annet har barn fått rett til å delta i avgjørelser som skal tas på deres vegne, både på det private og det offentlige plan. Barnekonvensjonen ble ført inn i norsk rett gjennom menneskerettsloven i 2003, ved lov 1. august 2003 nr. 86, som trådte i kraft fra 1. november 2003. Dette førte til at barnets rett til å bli hørt i saker som angår dem ble senket fra 12 år til 7 år, blant annet i Lov om barneverntjenester av 1992, ved Ot.prp. nr. 29 (2002-2003). Det er ingen av de andre nordiske landene enn Norge som har satt grensen for at barn skal høres fra de er 7 år gamle (Strandbu, 2007, s. 1).

De fleste landene i verden følger Barnekonvensjonen, og Norge begynte å følge den i 1991. I 2003 ble den inkorporert i Menneskerettslovens § 2-4, og spesielt for loven er at dersom en annen norsk lov strider mot denne, går konvensjonen foran den motstridende

lov, jfr. Menneskerettslovens § 3 (Menneskerettsloven, 1999). Regjeringen.no viser til at Barnekonvensjonens rettigheter er delt inn i fire hovedområder:

1. Barn har rett til liv og helse
2. Barn har rett til skolegang og utvikling
3. Barn har rett til omsorg og beskyttelse
4. Barn har rett til deltakelse og innflytelse.(Regjeringen.no, 2019)

I tillegg til de fire hovedområdene har Barnekonvensjonen også fire generelle prinsipper som danner et viktig grunnlag for å forstå de andre bestemmelsene i konvensjonen. Disse prinsippene handler om ikke-diskriminering, hensynet til barnets beste, barnets rett til liv og utvikling, og barnets rett til å bli hørt (Regjeringen.no, 2019). I denne oppgaven er Barnekonvensjonens artikkel nr. 1, 3 og 12 er særlig sentrale i barnevernets arbeid med barns medvirkning. Barnekonvensjonens artikkel 1 gjør rede for hvem konvensjonen definerer som barn; ethvert menneske under 18 år, med unntak av dersom barnet blir myndiggjort tidligere etter den lovgivning som gjelder for barnet. Artikkel 3, som slår fast at alle handlinger som berører barn skal tas på grunnlag av hensynet til barnets beste er sentral for tolkningen av hele Barnekonvensjonen og fungerer førende for Lov om barneverntjenesters vektlegging av hensynet til barnets beste som grunnprinsipp (Regjeringen.no, 2019). I Barnekonvensjonens artikkel 3 heter det:

1. Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.
2. Partene påtar seg å sikre barnet den beskyttelse og omsorg som er nødvendig for barnets trivsel, idet det tas hensyn til rettighetene og forpliktelsene til barnets foreldre, verger eller andre enkeltpersoner som har det juridiske ansvaret for ham eller henne, og skal treffe alle egnede, lovgivningsmessige og administrative tiltak for dette formål.

3. Partene skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for barns omsorg eller beskyttelse, retter seg etter de standarder som er fastsatt av de kompetente myndigheter, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn. (Barneombudet, 1999a)

Barnekonvensjonens artikkel 12 omhandler barns rett til fritt å gi uttrykk for sin mening i alle forhold som angår dem selv, og at disse meningene skal tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet (Regjeringen.no, 2019). I artikkel 12 heter det som følger:

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett. (Barneombudet, 1999b)

FNs barnekomité uttrykker generelle kommentarer rundt særlig viktige spørsmål og tolkninger av enkelte av artiklene i Barnekonvensjonen. Disse kommentarene er verdifulle retningslinjer for tolkningen og praktiseringen av konvensjonen, og alle kommentarene er utgitt etter år 2005 (Akselsen, 2018). De generelle kommentarene til artikkel 12 er et resultat av informasjon som kom fram fra da Barnekomiteen arrangerte en dag med generell diskusjon om barns rett til å bli hørt i 2006. Utvekslingen av informasjon kom fra barn selv, fra komiteens gjennomgang av relevante rapporter, fra sakkunnskap, samt fra erfaringer fra frivillige organisasjoner, utviklingsorganisasjoner, lokale organisasjoner og regjeringer (barnekomité, 2009).

Innledningsvis i nr. 1 barnekomiteens kommentarer viser de til at Barnekonvensjonens artikkel 12 både tar for seg den sosiale og den rettslige statusen til barn, som på en side ikke er helt selvstendig, men som samtidig er fullverdige innehavere av rettigheter

(barnekomitè, 2009, s. 5). Da Barnekonvensjonen ble inkorporert i menneskerettsloven i 2003 ble det samtidig foretatt endringer i flere nasjonale lover som Barneloven og Lov om barneverntjenester, der barnets rett til å uttale seg ble styrket (Wettrhus, 2009). I begge disse lovene ble alderen for barns rett til å medvirke satt ned fra 12 til 7 år, og i Lov om barneverntjenester § 6-3 er ordlyden nokså lik Barnekonvensjonens artikkel 12;

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som kan være utsatt for menneskehandel, skal barnet alltid regnes som part. (Barnevernloven, 1992b)

Både i Lov om barneverntjenester og i Barnekonvensjonen vises det til at barnets synspunkter skal vektlegges ut fra alder og modenhet. Barnekonvensjonen peker på at forutsetningene for å vurdere barnets alder og modenhet kan vurderes når et barn blir hørt som et enkelt individ eller når en gruppe barn gir uttrykk for sine synspunkter. Det å vurdere et barns alder og modenhet er enklere når den aktuelle gruppen er en del av en kontinuerlig struktur, som for eksempel familie, skoleklasse eller innenfor et lokalsamfunn. Det kan være utfordrende å vurdere barnas modenhet, men partene skal likevel gjøre alt de kan for å hente inn barnas synspunkter og lytte til disse. I kommentarene er det fokus på viktigheten av at partene skal motivere barna til å danne sine egne synspunkter med et fritt og selvstendig utgangspunkt, og at de skal sikre et miljø som åpner barnets mulighet til å praktisere retten til å bli hørt. Samtidig er det også viktig å understreke at selv om barnet har rett til å uttale seg, er det ingen krav om at de skal uttale seg (barnekomitè, 2009, s. 7-8).

I de to siste kommentarene går Barnekomiteen igjennom barnets rett til å bli hørt og artikkel 12. Komiteen peker på at artikkel 12 sikrer ethvert barn rett til å uttrykke seg fritt om sine synspunkter, og at disse skal vektlegges før det blir tatt avgjørelser som angår dem. De viser til at for at denne retten skal kunne gjennomføres på en meningsfull måte, er man nødt til å fjerne alle sosiale, kulturelle, økonomiske, politiske og juridiske hindringer som står i veien for at barn skal få muligheten til å medvirke og til å bli hørt i saker som angår dem. For å kunne innfri dette, kreves det at en er åpen for å skyve til side gamle forestillinger om barns kapasitet og evner, og at en motiverer til å utvikle et miljø der barn kan både utvikle seg selv og sine evner. For at dette skal kunne realiseres, er det også viktig med tilstrekkelige ressurser og opplæring. Det vil være utfordrende for partene å innfri alle disse forpliktelsene, men ifølge Barnekomiteen er de oppnåelige dersom en systematisk gjennomfører de strategiene som er skissert opp i kommentarene, samt at det blir utviklet en kultur basert på respekt for barn og deres synspunkter (barnekomitè, 2009, s. 31).

2.5.2 Barnets beste

I alle beslutningsprosesser, både i de hverdagslige og i de mer utfordrende og vanskelige, er barnets beste det grunnleggende prinsipp. Prinsippet om barnets beste er formulert i FNs konvensjon om barns rettigheter artikkel 3, hvor det heter at «I alle handlinger som berører barn, og som foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal det først og fremst tas hensyn til hva som gagnar barnet best». Bakgrunnen for prinsippet er at man oppfatter barn som sårbare og i utvikling, og at barn ikke har muligheten til å beskytte seg selv som voksne. Et sentralt uttrykk i Barnekonvensjonen er «å sikre og respektere» barnets integritet og menneskeverd. På den måten skal hensynet til barnets beste påminne enhver voksen på sitt ansvar vedrørende å ivareta barnets interesser. I tillegg til at barn er i utvikling og dermed sårbare, er de ofte underlegne med mindre makt. Det er derfor vanskeligere for barn å ivareta egne interesser alene, noe som gjør det spesielt viktig at voksne å være «advokat» for barnet i sammenhenger mellom barnets og andres interesser (Strandbu, 2011, s. 29).

I Lov om barneverntjenester § 4-1 heter det at «Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen» (Barnevernloven, 1992c). Denne paragrafen sikrer at hensynet til barnets beste skal ligge til grunn for de beslutningene som tas og de tiltakene som iverksettes.

Det fins ingen definisjon på hva som er barnets beste, noe som har ført til kritikk mot Barnekonvensjonen. Hva som anses for å være det beste for barnet vil variere fra sak til sak. Hva som er best for det enkelte barn vil variere fra individ til individ, og påvirkes av tid og sted, samt i lys av det enkelte lands lover og kulturelle oppfatninger av hva man mener er bra for barn. Prinsippet skal kunne gjelde for alle barn i alle land i verden, og det vil derfor ikke – av kulturelle grunner, ikke la seg gjøre å definere begrepet i konvensjonen. Det at barnets beste som prinsipp ikke har en klar definisjon kan imidlertid føre til fortolkninger av konvensjonen som ikke kommer til gode for barnet (Strandbu, 2011, s. 29-30). Strandbu (2011, s. 30) refererer til Haugli (2009:50) som skriver at dette fører til en risiko for at «... hver enkelt beslutningstaker vil tolke det (prinsippet om barnets beste) på sin måte, og at barns rettssikkerhet i betydningen likebehandling og forutsigbarhet dermed svekkes.» Prinsippet om barnets beste kan peke retning for de som skal fatte beslutninger når ulike hensyn veier opp mot hverandre. Samtidig kan henvisninger til prinsippet om barnets beste bidra til en legalisering som det kanskje ikke egentlig er grunnlag for. På denne måten kan prinsippet framstå litt uangripelig, og det kan være vanskelig å argumentere imot. Dette kan føre til at prinsippet barnets beste brukes, men samtidig misbrukes for å legalisere verdier, rettslige avgjørelser eller politiske standpunkter, også i situasjoner og tilfeller der det i realiteten er andre hensyn enn barnets beste som har vært dominerende. Et eksempel på et slikt hensyn kan være rettferdighet mellom mor og far i en foreldrekonflikt (Strandbu, 2011, s. 30).

2.5.2.1 Barns medvirkning som en del av barnets beste

Lov om barneverntjenester og FNs konvensjon om barns rettigheter gir retningslinjer for at barn skal delta i prosesser og medvirke i saker som angår dem, jfr. §§ 4-1 2.ledd og 6-3. Disse begrepene gir rom for ulike forståelser. Barns rett til medvirkning i henhold til

Lov om barneverntjenester og Barnekonvensjonen knyttes til «alder og modenhet», som kan tolkes som at barnets synspunkter ikke automatisk skal få en avgjørende vekt. Ifølge Backe Hansen (2004) kan det etter norsk lovgivning argumenteres for at det skal legges mest vekt på å informere og vurdere barn, mens det å lytte til hva de har å si og tilrettelegge for deres ønsker blir vurdert på grunnlag av den voksnes vurdering av barnets alder og modenhet (Backe-Hansen, 2004).

Seim og Slettebø (2007, s.) peker på viktigheten av at medvirkning skal gi synlige resultater for den det gjelder. De forklarer bruker- eller klientmedvirkning med en generell definisjon: «De som berøres av en beslutning, eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbudet» (Stortingsmelding 34, 1996.97, her i Slettebø og Seim 2001:29). Med utgangspunkt i denne definisjonen kan det tolkes slik at barn, ungdom og foreldre er deltakende i kontakt med barnevernet, og at deltakelsen skal ha noen form for virkning, som fører til at de som er brukere av barnevernet gis muligheten til innflytelse (Slettebø og Seim 2001:29).

I Barnekonvensjonen skilles det mellom barnets rett til informasjon vedrørende deres sak, rett til å bli hørt, og rett til at dets synspunkt skal tillegges tilbørlig vekt i beslutningsprosesser som angår dem. Backe-Hansen (2007) viser til at en denne delingen foregår på tre nivåer; å informere eller konsultere barn, å høre på deres synspunkter, samt å følge barnets ønsker. Det å skille mellom å informere og konsultere, å lytte på til det barnet sier, samt å følge deres ønsker, kan anses som en konkretisering av forholdet mellom medbestemmelse og medvirkning, der medbestemmelse i større grad innebærer barns deltakelse. Oppriktig medbestemmelse vil også innebære at barn blir involvert i beslutningsprosessen og videre deler ansvar og makt for de beslutningene som fattes (Backe-Hansen, 2004).

I alle beslutningsprosesser, både i de hverdagslige og i de mer utfordrende og vanskelige, er barnets beste det grunnleggende prinsipp. Prinsippet om barnets beste er formulert i FNs konvensjon om barns rettigheter artikkel 3, hvor det heter at «I alle handlinger som berører barn, og som foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal det først og fremst

tas hensyn til hva som gagnar barnet best». Bakgrunnen for prinsippet er at man oppfatter barn som sårbare og i utvikling, og at barn ikke har muligheten til å beskytte seg selv som voksne. Et sentralt uttrykk i Barnekonvensjonen er «å sikre og respektere» barnets integritet og menneskeverd. På den måten skal hensynet til barnets beste påminne enhver voksen på sitt ansvar vedrørende å ivareta barnets interesser. I tillegg til at barn er i utvikling og dermed sårbare, er de ofte underlegne med mindre makt. Det er derfor vanskeligere for barn å ivareta egne interesser alene, noe som gjør det spesielt viktig at voksne å være «advokat» for barnet i sammenhenger mellom barnets og andres interesser (Strandbu, 2011, s. 29).

I Lov om barneverntjenester § 4-1 heter det at «Ved anvendelse av bestemmelsene i dette kapitlet skal det legges avgjørende vekt på å finne tiltak som er til beste for barnet. Herunder skal det legges vekt på å gi barnet stabil og god voksenkontakt og kontinuitet i omsorgen» (Barnevernloven, 1992c). Denne paragrafen sikrer at hensynet til barnets beste skal ligge til grunn for de beslutningene som tas og de tiltakene som iverksettes. Det fins ingen definisjon på hva som er barnets beste, noe som har ført til kritikk mot Barnekonvensjonen. Hva som anses for å være det beste for barnet vil variere fra sak til sak. Hva som er best for det enkelte barn vil variere fra individ til individ, og påvirkes av tid og sted, samt i lys av det enkelte lands lover og kulturelle oppfatninger av hva man mener er bra for barn. Prinsippet skal kunne gjelde for alle barn i alle land i verden, og det vil derfor ikke – av kulturelle grunner, ikke la seg gjøre å definere begrepet i konvensjonen. Det at barnets beste som prinsipp ikke har en klar definisjon kan imidlertid føre til fortolkninger av konvensjonen som ikke kommer til gode for barnet (Strandbu, 2011, s. 29-30). Strandbu (2011, s. 30) refererer til Haugli (2009:50) som skriver at dette fører til en risiko for at «... hver enkelt beslutningstaker vil tolke det (prinsippet om barnets beste) på sin måte, og at barns rettssikkerhet i betydningen likebehandling og forutsigbarhet dermed svekkes.» Prinsippet om barnets beste kan peke retning for de som skal fatte beslutninger når ulike hensyn veier opp mot hverandre. Samtidig kan henvisninger til prinsippet om barnets beste bidra til en legalisering som det kanskje ikke egentlig er grunnlag for. På denne måten kan prinsippet framstå litt uangripelig, og det kan være vanskelig å argumentere imot. Dette kan føre til at prinsippet barnets beste brukes, men samtidig misbrukes for å legalisere verdier, rettslige avgjørelser eller

politiske standpunkter, også i situasjoner og tilfeller der det i realiteten er andre hensyn enn barnets beste som har vært dominerende. Et eksempel på et slikt hensyn kan være rettferdighet mellom mor og far i en foreldrekonflikt (Strandbu, 2011, s. 30).

2.5.2.2 Barns medvirkning: barnets valg å uttale seg

Bakgrunnen for at alderen for barns rett til å uttale seg i saker som angår dem, var kritikk fra FNs komite for barns rettigheter, noe som førte til at det i Stortingsmelding nr. 40 (2001-2002), Om barne- og ungdomsvern samt NOU 2000: 12, Barnevernet i Norge, ble argumentert for å senke alderen for når barn skal kunne uttale seg i egen sak. Dette førte til at som et ledd i inkorporeringen av Barnekonvensjonen i den norske loven i 2003, ble alderen for barns rett til å uttrykke seg og til å bli hørt i saker som angår dem, senket fra 12 år til 7 år. Dette ble nedfelt i Barneloven av 1981, Lov om barneverntjenester av 1992 og adopsjonsloven av 1986, og lovendringen tredde i kraft 1.april 2004. Hensikten med denne lovendringen var å styrke barns rett til deltakelse, samtidig som man fikk større samsvar mellom FNs barnekonvensjon og andre norske lover.

Retten om medvirkning i egen sak fører ikke med seg en plikt for barnet til å mene noe, men skal heller fungere som en forsikring om at barn skal gis muligheten til å uttale seg og bli hørt. For barn er det både frivillig *om* de vil uttale seg, samt *hva* de eventuelt ønsker å uttale seg om. Strandbu (2011, s. 32) viser til at det heller ikke foreligger krav om at barnet skal ha en mening om sakens utfall for å ha retten til å uttale seg. Barnet skal likevel gis mulighet til å formidle sine erfaringer og annen informasjon, tanker og meninger, noe som *kan* ha en betydning for utfallet av saken (Strandbu, 2011, s. 32-33).

Når barn av ulike årsaker ikke ønsker å uttale seg, kan det komme til uttrykk på flere måter. Noen barn sier selv til barnevernsarbeideren at han eller hun ikke ønsker å uttale seg, mens i andre sammenhenger kan for eksempel foreldrene fortelle til barnevernsarbeideren at barnet ikke ønsker å komme med synspunkter. Det kan også være tilfeller der barn eller ungdom ikke møter til avtaler, og i denne situasjonen er det viktig at noen som kjenner barnet kan fremme barnets mening. Det kan for eksempel være foreldre eller andre fra barnets slekt eller familie, lærer eller helsesøster. Det er også åpnet for at barnevernet kan invitere andre fagfolk til å snakke med barnet, enten

alene eller sammen med barnevernsarbeideren, for å sikre at barnets stemme kommer fram (Ofstad & Skar, 2015). Begrepet kan er et skjønnsmessig begrep, som gjør det opp til den enkelte barnevernsarbeider å avgjøre om det i den aktuelle saken har behov for en slik ordning. Dette kan for eksempel være at barnevernsarbeideren inviterer barnets lærer med i en samtale med barnet.

Ofstad og Skar (2015) viser til at det er svært viktig at barnevernsarbeideren ikke vanskeliggjør forholdet mellom barnet og foreldrene i samtalen med barnet, da hovedprinsippet i Lov om barneverntjenester er å ivareta tilknytningen mellom barnet og dets foreldre. Barnevernsarbeideren må ta hensyn til dette i de situasjonene der foreldrene ikke ønsker at barnevernet skal samtale med barnet, for å ikke bidra til å danne en lojalitetskonflikt, samt med tanke på barnets lojalitet ovenfor sine foreldre. Noen barn kan føle det som en belastning å gi informasjon om foreldrene, da de er redd for å sette dem i dårlig lys (Ofstad & Skar, 2015). Samtidig er det også noen sammenhenger der barnevernet ønsker å snakke med barnet uten foreldrene til stede, dette er hjemlet i Lov om barneverntjenester § 4-3 5.ledd, hvor det heter:

Barneverntjenesten, og sakkyndige som den har engasjert, kan kreve å få samtale med barnet i enerom. Hvis det foreligger mistanke om at barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, jf. § 4-12 første ledd bokstav c, kan barneverntjenesten gi pålegg om at barnet skal bringes til sykehus eller til annet sted for undersøkelse. (Barnevernloven, 1992b)

Denne bestemmelsen er gitt med bakgrunn av at det i noen saker og situasjoner kan være enklere for barnet å fortelle om sine opplevelser og sin situasjon uten at foreldrene er til stede. Barnevernet må derfor foreta en vurdering i de sakene der barnet ikke motsetter seg å snakke med barnevernet, men at foreldrene i stor grad uttrykker motstand for en slik samtale. I en slik situasjon må den enkelte barnevernsarbeider gjøre en faglig skjønnsmessig vurdering i forhold til om barnet kan komme i en lojalitetskonflikt eller på noen annen måte oppleve det som vanskelig eller krevende å gjennom en slik samtale. Hvilken teoretisk forståelse barnevernsarbeiderens tar utgangspunkt i og legger vekt på, vil ha en stor betydning for vurderingen av en eventuell lojalitetskonflikt. Eksempelvis kan

noen barnevernsarbeidere legge vekt på den nyere barndomssosiologien, der de ser barn som selvstendige individer med egne rettigheter og dermed pushe på for å få barnet i samtale. Andre derimot kan rette fokus på et mer psykologisk tilknytningsperspektiv, der de ser barnet som sårbart og har behov for beskyttelse, og dermed ikke bør utsettes for den påkjenningen det kan være å snakke om en vanskelig livssituasjon. Barnevernsarbeiderens forståelse og fokus kan dermed få betydning og påvirke hvordan det enkelte barns medvirkning blir vektlagt.

Når en slik samtale finner sted, skal både foreldre og barn informeres i forkant, jfr. Lov om barneverntjenester § 4-3 2.ledd (Barnevernloven, 1992b). Noen ganger vurderer barnevernet at det ikke er anledning for å informere barnet eller foreldre om at barnevernet skal ha en samtale med barnet, mens i andre sammenhenger vurderer barnevernet at denne informasjonen vil være til hindring for å få gjennomføre samtalen. Foreldrene bør få beskjed så fort som mulig dersom en slik samtale er satt i gang, eller at den har funnet sted (Lindboe, 2012; Ofstad & Skar, 2015).

I saker der barnet gir uttrykk for at de ikke ønsker å snakke med barnevernet, eller å formidle dette gjennom noen andre, skaper det en utfordring for barnevernsarbeideren med tanke på barnets medvirkning. Eksempler på dette kan være at foreldre gir beskjed til barnevernet at barnet ikke ønsker å uttrykke seg, eller at foreldrene tror det vil være for stor belastning for barnet å snakke med dem. Dette fører til flere utfordringer for barnevernsarbeideren, der en av disse blir å ivareta informasjonsplikten. Barnevernsarbeideren får da ikke mulighet til å informere barnet direkte, eller til å motivere barnet til å ivareta sine rettigheter i forhold til å uttale seg om sin situasjon. Både det at barnevernsarbeideren ikke får gitt barnet direkte informasjon om dets rettigheter og at slike ordninger «kan» praktiseres, gir rom for ulikheter mellom de enkelte barnevernsarbeidere. Dette kan i noen tilfeller forklare hvorfor det ikke er utnevnt noen talsperson og/eller en tillitsperson, som kan føre til at barnets mening ikke kommer frem og blir vektlagt i tilstrekkelig grad.

2.5.2.3 Det biologiske prinsipp som en del av barnets beste

I lovgivningen som dreier seg om forholdet mellom barn og foreldre er det biologiske prinsippet et rettsprinsipp. NOU 2000: 12 Om barnevernet i Norge, (s.88) legger vekt på at det biologiske prinsipp har en betydning i seg selv. Når prinsippet blir lagt til grunn trenger man derfor ikke noen ytterligere begrunnelse enn nettopp det biologiske prinsippet (Østerhaug & Ellingsen, 2014, s. 139-141). Det biologiske prinsipp handler om at barnet har rett til egen identitet. Det blir ansett som en viktig faktor i barns identitetsutvikling å vite hvor de kommer fra og kjenne til sin egen historie. I Lov om barneverntjenester § 4-4 første og andre avsnitt heter det at:

Barneverntjenesten skal bidra til å gi det enkelte barn gode levekår og utviklingsmuligheter ved råd, veiledning og hjelpetiltak. Hjelpetiltak skal ha som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien.

Barneverntjenesten skal, når barnet på grunn av forholdene i hjemmet eller av andre grunner har særlig behov for det, sørge for å sette i verk hjelpetiltak for barnet og familien. (Barnevernloven, 1992b)

Barnevernet arbeider alltid etter mildeste inngrepsprinsipp, som innebærer at barnevernet så langt det lar seg gjøre, skal sette inn de minst mulig omfattende hjelpetiltakene for å bedre barnets situasjon, innenfor hjemmet. Backe-Hansen (2004, s. 210) peker på at det biologiske prinsipp i offentlige dokumenter om barnevernet, fremstilles som helt universelt. Hun viser videre til at Lov om barneverntjenester bygger på en grunnverdi om at det primære ansvaret for barn ligger hos foreldrene. Det biologiske prinsippet vektlegges i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen artikkel 8, som omhandler retten til respekt for familielivet, samt i FNs barnekonvensjon artikkel 9, som sikrer at barn i utgangspunktet ikke skal skilles fra sine foreldre imot sin vilje. Stortingsmelding nr. 40 (2001-2002: 13-14) slår fast retten til å stifte familie- med alt som det innebærer som en del av de universelle menneskerettighetene. Det pekes på at tilknytningen mellom barn og foreldre har en verdi i seg selv, og det kan ses som en del av vår samfunnsordning at barn vokser opp med sine foreldre (Backe-Hansen, 2004, s. 210).

Barnekonvensjonens artikkel 8 og 9 uttrykker at barn kun skal skilles fra sine foreldre dersom det er til det beste for barnet. Barnevernet må da veie opp mot hverandre hva som vil gi størst påkjenning for barnet – å bo hjemme med sine foreldre, kanskje ikke under helt optimale forhold, eller å flytte barnet ut av hjemmet, som i seg selv er en stor påkjenning for barnet (Østerhaug & Ellingsen, 2014). I noen tilfeller vil barnet få fortsette å bo hjemme til tross for at forholdene ikke er helt optimale, etter en vurdering der barnevernet ser at den påkjenningen barnet opplever av å bli flyttet ut av hjemmet, vil bli større enn å la barnet bo med foreldre sine. I slike tilfeller er det barnets tilknytning til foreldrene som blir vektlagt i størst grad, noe som kan gi barnet følelsen av at de har fått medvirket til beslutningen. I andre tilfeller, der barnet blir plassert utenfor hjemmet mot sin vilje, føler barnet kanskje at dets synspunkter og ønsker ikke har blitt hørt.

Barnevernet må altså ta hensyn til barnets biologiske opphav og dets tilknytning til sine foreldre før det fattes beslutninger om hva de anser som best for barnet. Begrepet barnets beste har ikke en fasit, og det er derfor viktig at barnevernet praktiserer begrepet i forhold til barnets tilknytning og biologisk opphav, samtidig som de tilrettelegger for å innfri barnets rett til deltakelse. I tillegg til nevnte bestemmelser er det utrettet ulike bestemmelser for å styrke barnets rettigheter og fremme dets stemme. Med ordninger refererer vi til innvilgelse av partsrettigheter, oppnevning av tillitsperson, tilsynsfører, samt tilsynsfører for de som bor i fosterhjem. Vi vil følgende forklare hva disse innebærer.

2.5.3 Barns rett til partsrettigheter

Lov om barneverntjenester § 6-3 barns rettigheter under saksbehandlingen, sikrer barns partsrettigheter fra fylte 15 år;

Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som kan være utsatt for menneskehandel, skal barnet alltid regnes som part. (Barnevernloven, 1992a)

Når barn har fylt 15 år og har selvstendige partsrettigheter etter Lov om barneverntjenester § 6-3, foreligger det i tillegg et samtykke fra barnet selv. Likevel er foreldrene til barnet begrenset når det gjelder å frigi taushetsbelagt informasjon og opplysninger, jfr. lovens § 6-7 femte ledd. Selv om barnets foreldre samtykker til å gi andre personer innsyn i opplysninger om saken, kan likevel departementet eller fylkesmannen pålegge disse opplysningene taushetsplikt dersom barnets interesser tilsier det. Dersom barneverntjenesten vurderer at barnets interesser signaliserer at det ikke bør gis innsyn i opplysninger som foreldrene har samtykket til at kan utleveres, kan fylkesmannen fatte vedtak om at opplysningene ikke skal gjøres kjent (Bufidir, 2014).

2.5.4 Tillitsperson

Lov om barneverntjenester § 4-1 annet ledd sikrer barnet rett til en tillitsperson, som kan være behjelpelig for å fremme barnets stemme. En tillitsperson er en person som barnet har særlig tillit til, og som kan støtte barnet, også i møter med barnevernet. Formålet med å ha en tillitsperson er å ivareta barnets rett til å medvirke, da en tillitsperson kan gi barnet en trygghet, for å hjelpe barnet til å uttrykke sin mening. Proporsjon L 106 (2012-2013) (s. 209) viser til tillitsperson som et element for å styrke barnets medvirkning ytterligere. I disse forarbeidene kommer det frem at barnevernet også kan bistå barnet en tillitsperson i andre deler av saken, eksempelvis i undersøkelsen. Dersom det skal benyttes en tillitsperson i sammenhenger der barnet allerede er under barnevernets omsorg, foreligger det krav om foreldrenes samtykke.

Barnevernet har på sin side ikke som plikt til å sørge for at barnet får en tillitsperson. Dette skaper rom for skjønnsutøvelse av den enkelte barnevernsarbeider, som kan føre til ulik forståelse av hvorvidt det er hensiktsmessig eller nødvendig å oppnevne en tillitsperson for å få frem barnets mening. Samtidig kan foreldrene til barnet si nei dersom de har omsorgen for barnet. En konsekvens av foreldrenes rettigheter kan dermed være at barnets medvirkning blir mangelfull.

Når det gjelder oppnevning av tillitsperson er dette en «kan» ytelse. Begrepet «kan» er et skjønnsmessig begrep som gjør det blir opp til Fylkesnemnda å vurdere om det er nødvendig med talsperson og barneverntjenesten om det er behov for tillitsperson. Dette

skaper rom for ulikheter, da barna vil ha ulike behov med tanke på hvor godt de vil kunne formidle sitt syn. Samtidig vil dette føre til ulike vurderinger med hensyn til hvordan behovet vurderes av den enkelte barnevernsarbeideren og fylkesnemndene. Dette kan føre til at noen barn vil få uttrykt sine synspunkter gjennom slike ordninger og andre ikke.

2.5.5 Tilsynsfører

Lov om barneverntjenester § 4-22 avsnitt 5,6 og 7 sikrer barn retten til tilsynsfører når de bor i fosterhjem (Barnevernloven, 1992b). Målet med bestemmelsen om at alle barn som er plassert i fosterhjem skal ha en tilsynsfører, er å sikre at fosterhjemmet ivaretar barnet på en god måte. Når et barn skal bo i et fosterhjem over en kort periode eller over lengre tid er mange instanser og personer involvert. En tilsynsfører har som oppgave å observere og danne seg en mening om hvorvidt barnet ivaretas på en tilfredsstillende måte, samt om plasseringen følges opp. Dette skal tilsynsføreren gjøre uten påvirkning av foreldre, fosterforeldre eller barnevernet. I tillegg skal tilsynsfører sørge for at barnets rett til medvirkning ivaretas gjennom å fange opp og formidle disse til barnverntjenesten, som har det formelle ansvaret for plasseringene (Barne- og likestillingsdepartementet, 2006).

2.6 Barnevernfaglige perspektiver

Når barnevernet skal forstå og tolke barn og familiens situasjon, foretar de en undersøkelse, hvor de innhenter informasjon om barnet og omgivelsene som barnet vokser opp i. Videre søker de å finne svar på hvordan de aktuelle problemene har oppstått og hvordan de kan bedre situasjonen for barnet (Christiansen & Kojan, 2016, s. 48-61).

2.6.1 Tilrettelegging for barns deltakelse

Prinsippet om barns rett til medvirkning kommer til syne i FNs barnekonvensjon, barneloven og barnevernloven. I barnekonvensjonen artikkel 12 slås det fast at barn som er i stand til å danne seg synspunkter om sin situasjon, skal ha rett til å gi uttrykk for disse. Barn har krav på å bli hørt i enhver administrativ og rettslig saksbehandling som angår dem, enten direkte eller uttrykt gjennom en representant eller et egnet myndighetsorgan (Bunkholdt & Sandbæk, 2014, s. 28). Strandbu (2011, s. 109) viser til

modell for deltakelse, som er inspirert av Shier (2001) og Murray og Hallet (2000) som har rettet søkelyset mot kriterier for å realisere barns deltakelse i beslutningsprosesser. Videre viser hun til tre kriterier som må være oppfylt for at man reelt kan si at barnet har deltatt i beslutningsprosessen. For det første må barnet få tilstrekkelig informasjon til å kunne forstå hva saken gjelder, samt hva de ulike argumentene betyr. Dette kriteriet er nedfelt i Lov om barneverntjenester § 6-3 Barns rettigheter under saksbehandlingen, hvor det heter «Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne ...» (Barnevernloven, 1992b). For det andre må barnet få muligheten til å si hva han/hun selv mener. Det tredje kravet er at barnets mening skal få en eller annen innvirkning på beslutningen som blir tatt (Strandbu, 2011, s. 109).

Strandbu (2011, s. 109) forklarer barns deltakelse som en prosess som foregår gjennom fem trinn: informasjon, hjelp til meningsdanning, mulighet for å presentere egne meninger, inkludering av barnets meninger og argumenter, samt oppfølging der barnet gis anledning til debrifing av beslutningen og egen deltakelse, samt samtale om å iverksette det som ble besluttet. Barnevernloven slår fast at barn som har fylt 7 år, samt yngre barn som er i stand til å danne seg synspunkter om sin sak, skal motta informasjon og få muligheten til å uttale seg før det tas avgjørelser i saker som angår dem. Dersom et barn har fylt 15 år, og forstår hva saken gjelder, kan det også opptre som part i en sak. Retten til å medvirke i egen sak, er knyttet til to forhold: Avgjørelsen i saken må vedrøre eller berøre barnet, og barnet må være i stand til å danne seg synspunkter. Alle barna som får barneverntiltak fyller dette kravet uten tvil.

Kravet om medvirkning har et solid grunnlag i gjeldende rett, og saksbehandlerne i barnevernet har dermed som nøkkelrolle å danne et godt samarbeid med foreldre og barn. Medvirkning har en sentral betydning i barnevernssaker, ettersom det fører til bedre vurderinger og undersøkelser tidlig i saksbehandlingen. Det er viktig at både barn og foreldre opplever seg respektert og rettferdig behandlet, og medvirkning kan bidra til å skape en tillit i relasjonen mellom brukerne og barnevernet, selv om vedtaket kan gå imot hva barnet og foreldrene selv ønsker. Gjeldende lover og regelverk er

utarbeidet slik at det skal gi rom for et godt faglig arbeid (Bunkholdt & Sandbæk, 2014, s. 28-29).

2.6.2 Faglige teorier om barn og barns utvikling

Det finnes mange ulike teorier for å forstå barn og barns utvikling. Forsker Nicole Hennem (2016) viser til teorier som et sett av ideer som forklarer og beskriver verden vi lever i, på en organisert måte. Hun viser til modeller, teorier og metoder som nyttige verktøy for å forklare og forstå sammensatte problemer, se sammenhenger og strukturere kunnskap. Teorier er forklaringsmodeller som er bygd opp gjennom en prosess som man antar at er troverdig og pålitelig (Christiansen & Kojan, 2016, s. 49-51). Med andre ord er teorier basert på systematiske og evalueringsbare forskningsprosesser som gir teorien en form for sannhet.

Innenfor barnevernets undersøkelsesarbeid både åpner og lukker ulike teoretiske perspektiver for å forstå barn (Christiansen & Kojan, 2016, s. 58-61)

2.6.3 Samtaler med barn

I lov om barneverntjenester heter det at barn som er fylt 7 år, eller yngre barn som er i stand til å danne sine egne synspunkter, skal informeres og gis mulighet til å uttale seg i saker som angår dem. Det innebærer at barnevernspedagogene også må snakke med yngre barn. Barneverntjenesten ligger i et spenningsfelt ved at de skal ivareta en dobbeltrolle hvor de både skal yte hjelp og utøve sosial kontroll for å verne barn. I likhet med politiet skal saksbehandleren også utforske, men i den hensikt å oppnå en forståelse for hva som ligger bak en bekymringsmelding om barnet. Dette gjøres for å kunne sette inn riktige hjelpe- og beskyttelsestiltak. Jo høyere grad av sosial kontroll personer opplever at barnevernet utviser, desto lettere forekommer det at viktig informasjon om barnet holdes tilbake (Gamst, 2017). Vi vil videre gå inn på hensyn rundt barnevernets samtale med barn, og videre gjøre rede for Den dialogiske samtalemotoden som barnevernet har tatt i bruk etter lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992.

2.6.3.1 Samtalen som verktøy for barns innflytelse

«I godt barnevernsarbeid bør og skal barna tas med, og vi må gi alle barn den samme muligheten» forteller barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt (2009). Hun peker på at barnevernet er til for barnas skyld, og dermed har rett til å involveres i egen sak. Jfr. lov om barneverntjenester § 6-3, skal barn som har fylt 7 år, samt yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, informeres og gis muligheten til å uttale seg før det tas avgjørelser som angår dem (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009). For å nå dette målet, er samtalen det viktigste verktøyet, da den danner grunnlaget for å forstå hva barnet opplever og mener. Den viktigste muligheten til innflytelse på beslutninger man berøres av, er gjennom samtalen mellom dem som skal ta en beslutning og dem beslutningen gjelder, som i denne oppgaven menes mellom barnevernet og det berørte barnet eller ungdommen.

Barnekonvensjonen § 12 fastslår også barns rett til å bli hørt, og at de har krav på å bli «fortalt og forklart» om avgjørelser som har stor betydning for dem. Barn som er berørt av saken skal i så stor grad som mulig, ha rett til, samt gis anledning til å uttrykke egne ønsker og oppfatninger rundt de aktuelle avgjørelsene. Dette er i tråd med dagens samfunns alminnelige vektlegging av barns rettsstatus og rett til medbestemmelse. I motsetning til voksnes medbestemmelsesrett, er barns tilfelle en bestemmelsesrett i betinget og begrenset grad. På bakgrunn av dette, er det naturlig å reise spørsmål om hvilke krav som skal stilles for at et barns samtykke skal anses som gyldig. Det stilles krav om at samtykket skal være informert og frivillig, men når det gjelder spørsmål om vurderingen av et barns uttalte samtykke, er det vanskelig å gi generelle svar. Hvilken alder barnet har gir en viss pekepinn, med også personlige egenskaper må tas med i vurderingen. En tiåring kan være både mer moden og innsiktsfull i konsekvenstenkning av ulike alternativer enn en trettenåring. Barn med psykisk utviklingshemming har mindre evne til å utøve reell autonomi enn andre barn, og er dermed avhengig av å få sine interesser ivaretatt av verge. I tillegg til ulikhetene mellom barn, er det også ulikheter basert på saksforhold: Et barn kan ha samtykkekompetanse om visse saksforhold, men ikke om andre. Hva som er hva i en slik situasjon kan ikke avgjøres av barnet selv, men må overlates til en voksenperson som gjør sine vurderinger på et paternalistisk vis (NOU 2012:5, 2012).

Selv om barn og unge har en lovfestet rett til å bli hørt, forventer og ønsker de kanskje ikke å bestemme alt, dette skal de heller ikke bli pålagt ansvaret for. En studie utført av Sven Arild Vis i 2007, ble 24 barn i alderen 7-12 år spurt om hva de mente var viktigst for dem når de skal si hva de mener, samt delta i beslutninger i sin egen barnevernssak. Resultatene viste at det viktigste for barna var å få informasjon om hva som skjer, få muligheten til å uttrykke seg og bli lyttet til, og at de voksne tar gode avgjørelser. For barn handler deltakelse ikke om å få viljen sin, men heller om å oppleve sine meninger som betydningsfulle. Jo bedre barnevernsansatte forstår barnets egne oppfatninger, opplevelser, ønsker og behov, dess bedre beslutninger kan de fatte. Dette danner et godt grunnlag for et godt samarbeid med barnet, og barnets bidrag kan ha en avgjørende effekt for valg av hjelpetiltak (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

2.6.3.2 Samtaler med barn

Samtaler med barn er i dag en svært sentral del i barnevernets arbeid for å la barn bli hørt i saker som angår dem. For at barnet skal bli hørt, er barnesamtalen viktig, og fokuset på hvordan man snakker med barn har blitt et fokusområde etter lovrevisjonen av barnevernloven i 1992. En god samtale kan bidra til at en vanskelig situasjon føles lettere for barnet. Når han eller hun involveres i beslutningsprosessene, gir det et signal om at han eller hun er viktig. Dette fører til at følelsen av egenverdi og selvrespekt blir styrket hos barnet eller ungdommen. En god samtale kan hjelpe barnet eller ungdommen til å forstå sammenhengen i livet gjennom bedre oversikt, kontroll og forutsigbarhet. Slik blir barnets eller ungdommens forhold til egne reaksjoner, følelser, opplevelser og behov tydeligere. Dette bidrar til å redusere avmakt, forvirring og resignasjon, som igjen bidrar til at barnet får mer overskudd til å møte utfordringene i barnehage, skole, hverdagsliv og fritid (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Gjennom den gode samtalen blir barnet tydeligere for seg selv gjennom å dele tanker, følelser og opplevelser med andre, men bidrar også til å opparbeide et tillitsforhold mellom barnet og den voksne. Barn opplever, ser og vet mye. Foreldre tror ofte at barn ikke har fått med seg ting som har skjedd, eller at de har sovet mens foreldrene har

kranglet eller skreket høyløst til hverandre. Sannheten er ofte motsatt, og barn oppfatter mer enn mange foreldre kanskje vet eller vil tro. Når denne tausheten blir brutt tas de første skrittene mot en delt virkelighet, og familiehemmelighetene blir snakket om. Når slike tabuer blir brutt, avlaster det skyldfølelsen og ansvaret barnet eller ungdommen påtar seg når noe skjer innenfor sin familie. En delt virkelighet mellom barn og voksen, samt konkret informasjon skaper både oversikt og forståelse, samtidig som det gir rom for fortvilelse eller reell sorg over det som har skjedd. Dersom barn blir gående alene med tankene og sine egne forestillinger vil dette både gå ut over konsentrasjonen og oppmerksomheten, som da blir brukt til å «overleve» framfor positiv læring og utfoldelse. Noen barn og unge utagerer, mens andre trekker seg tilbake. På denne måten påvirkes barnets utvikling, og dets psykiske helse blir belastet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

2.6.3.3 Barneperspektivet og barnets perspektiv

All kommunikasjon foregår på flere nivåer, men vi vil holde fokuset på forskjellen mellom to nivåer; barneperspektivet og barnets perspektiv. Disse perspektivene er viktige både for foreldre og barnevernsansatte. Å ha et barneperspektiv handler om at den voksne søker å forstå og sette seg inn i barnets oppfatninger og tanker, for så å bruke denne forståelsen som et verktøy for å gi riktig hjelp og støtte. En kan si at den voksne «oversetter» det barnet viser og sier, og disse veileder saksbehandleren i sitt valg av tiltak og tilnærminger (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Barnets perspektiv derimot, er annerledes enn barneperspektivet. Gamst og Langballe (2004) omtaler barnets perspektiv som et perspektiv som kommer innenifra, hvor barnets indre verden hjelpes frem. Dette innebærer at en «går til kilden selv» for å se på hva barnet selv tenker, føler og forestiller seg. Barnets opplevelse av virkeligheten samt belastningen de lever under, er ofte annerledes enn vi tror. Dersom vi ikke får frem barnets forståelser, tanker og følelser, kan det føre til at vi ikke foretar de riktige beslutningene. Det er ikke sikkert at det den voksne anser som barnets beste, oppfattes på samme måte av barnet selv. Barnet kan ha andre prioriteringer og behov. Dersom samtalen skal hjelpe barnet i dets videre utvikling, forutsetter det at barnets eget

perspektiv kommer fram, og at barnet føler seg forstått. Barn trenger at både foreldre og saksbehandleren støtter dem gjennom følelsesmessige påkjenninger og ubehagelige opplevelser. I dette samspillet er det viktig at både tempoet og taktskiftet følger barnet. Foreldre og barnevernets oppgave er å være sensitiv ovenfor barnets behov her og nå, og samtidig legge til rette for at barnet kan forstå seg selv og det som foregår rundt han eller henne på en best mulig måte. Det er ingen som kan gjøre noe med ting som allerede har skjedd, og den hjelp barnevernet kan gi er å legge til rette for at barnet skal forstå de vanskelige hendelsene, samt gjøre de håndterbare slik at fremtiden blir tryggere, og hverdagen mest mulig meningsfull. Dersom dette ikke tas tak i, blir det som oppleves vanskelig liggende som et urørt nederlag fylt av vonde minner og en indre uro (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

2.6.3.4 Samtalens ulike formål

Den enkelte barnevernsamtale former seg naturlig nok avhengig av situasjon og hensikt. Noen samtaler har til hensikt å undersøke, mens andre samtaler er informasjonsgivende og bearbeidende. *Informasjons- og bearbeidingsamtaler* ønsker barnevernet å gi barnet eller ungdommen støtte til å forbedre sin forståelse av sin egen situasjon, samt muligheten til å bearbeide vanskelige opplevelser. Slike samtaler skal først og fremst gi noe til *barnet*. Hensikten er å bearbeide og utvide barnets forståelse av sine egne erfaringer om seg selv, i forhold til det som skjer, har skjedd, og det som skal skje fremover. Dette bidrar til at barnet får gyldiggjort og bekreftet sine erfaringer og opplevelser (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

I motsetning til informasjons- og bearbeidingsamtalene, har de undersøkende samtalene til hensikt å gi informasjon, som de voksne kan bruke i vurderingene sine. De gir dermed informasjon til de *voksne*. En samtale med barn eller ungdom består ofte av elementer fra begge typer samtaler, men saksbehandler må likevel alltid planlegge og gjennomføre den med utgangspunkt i hovedhensikten. Når barn og unge samtykker til å snakke med barnevernet, er det viktig at de blir forklart tydelig hva samtalen skal handle om, samt hva den skal brukes til (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

2.6.3.5 Å lytte så barn snakker

Å lytte handler om mye mer enn å bare høre. Det handler om å være oppmerksom på hva som blir sakt, men også på følelsene og intensjonene bak ordene. For å få det til, må en konsentrere seg om øyeblikket. Det er barnet eller ungdommen som skal ha barnevernets oppmerksomhet i samtalen, og trangen til å selv fortelle eller planlegge eget svar må være tilstede. Å lytte handler også om å være stille, vente og følge med den andre. Det handler om å oppfatte både den verbale og den non-verbale kommunikasjonen. Dersom en begynner å kommentere for raskt, kommer med egne innspill og vurderinger, egne løsningsforslag og gode råd, kan dette føre til at barnet eller ungdommen lukker seg for videre dialog. Å lytte innebærer å ha en åpen og avventende holdning, samtidig som en overholder en skjerpet og aktiv oppmerksomhet ovenfor barnet eller ungdommen. Det er viktig å vente til barnet eller ungdommen har fått tenkt og uttrykt seg ferdig før den ansatte i barnevernet kommer med sitt innspill (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Det er viktig å holde en balansegang mellom å lytte og å forholde seg taus gjennom samtalen. Dersom barnevernsansatte forholder seg taus gjennom dialogen med barnet eller ungdommen, kan dette bremse dialogen og skape utrygghet, da det kan gi en følelse av å må prestere noe, eller gi et «riktig» svar. Barnet trenger ofte en som aktivt hjelper dem med å finne ord, fullføre setninger, lage oppsummeringer, og at en direkte prøver å «tankelese» barnet om følelser og tanker det av ulike grunner har problemer med å uttrykke på egenhånd. Ved at barnevernsansatte prøver ut sine forestillinger om hvordan barnet kan ha det, gjennom å nevne tanker, følelser og forestillinger som barnet kanskje gjøre seg, bidrar en til at barnet kan oppleve sin egen situasjon og sine reaksjoner forstått og akseptert. Samtalen skal dermed være både aktiv og deltakende, men samtidig ikke krevende og overstyrende. På denne måten kan barnet eller ungdommen få bekreftet sine opplevelser, og han eller hun blir mindre tilbøyelig til å føle seg annerledes, eller til å føle at de reagerer på feil måte. Dersom samtalen utvikler seg på denne måten, skapes det tillit i kontaktforholdet mellom barnet og barnets samtalepartner, som i vårt tilfelle er barnevernsansatte. Dette kan igjen utløse barnets egen vitalitet og deltakelse (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

I samvær mellom voksne og barn, vil barns initiativ fremtre på ulike måter. De kan være tause, med et blikk som beveger seg rundt i rommet, eller de kan vise nysgjerrighet ovenfor saksbehandleren. Noen barn og unge kan være spørrende og direkte, mens andre kan være sinte og opptre avvisende. Felles for disse barna og ungdommene er at det er deres initiativ, deres fokus, og deres stemning som skal avgjøre hva barnevernet skal ha fokuset på. Dersom saksbehandleren følger barnets eller ungdommens responser og initiativ, vil de selv vise vei. Noen legger inn små pausetemaer som bryter opp samtalen litt for en stund, for så å vende tilbake til det vanskelige temaet. Det er helt naturlig at samtalen brytes litt opp på denne måten, da det kan hjelpe barnet eller ungdommen til å bevare selvorganiseringen og gjensidigheten i rytmen. Saksbehandlers utfordring er ofte å følge barnets initiativ, for så å etter hvert lede tilbake til hovedtemaet med nye, beskrivende og «tankelesende» utsagn. Saksbehandleren bemerker seg reaksjoner hos barnet eller ungdommen, og bevarer dem til det er tid for å snakke om dem og bevege samtalen tilbake til det temaet som er vanskelig (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Vi kan med dette si at det er saksbehandleren som er ansvarlig for å lede samtalen, mens barnet eller ungdommen også skal kunne påvirke og regulere den. Den voksne leder samtalen for å bidra til at barnet eller ungdommen skal føle seg så trygg og ivaretatt som mulig. I begynnelsen av samtalen er det derfor lurt å bruke litt tid på å fortelle hvem som skal sitte hvor, og hva en som samtaleleder skal gjøre. Små grep kan skape trygghet, og gi barnet eller ungdommen følelsen av å bli ivaretatt. Det kan være for eksempel at saksbehandler skal hente kaffe, juice og glass, og da spør om barnet eller ungdommen kan hjelpe med å bære glassene. Da får barnet eller ungdommen muligheten til å se saksbehandler litt an, og se hvordan hun eller han opptrer. Dette kan også bidra til å skape ro, og gir mulighet til å kunne orientere seg og delta samtidig som en grunnstruktur for samtalen blir tydelig. Når alt er på plass er det fornuftig at saksbehandler går rett på sak framfor småprat om andre ting, da dette lett kan skape usikkerhet og uklarhet i hva samtalen skal dreie seg om. Ved å gå rett på sak viser saksbehandler hva som er årsaken til samtalen, samtidig som hun eller han tar barnet eller ungdommen og det aktuelle temaet på alvor. Saksbehandleren skal lede samtalen på en fleksibel måte, ved å opptre lyttende, tålmodig og avventende. Når det virker

naturlig, skal saksbehandler også være aktivt deltakende med informasjon og eget voksenperspektiv, i tillegg til hypotetiske tankelesende innspill om barnet eller ungdommens erfaring. Saksbehandleren skal være bevisst når det gjelder sitt ansvar for samtaleprosessen, samt på å oppfylle de øvrige prinsippene i den utviklingsstøttende dialogen. Dersom dette realiseres, er sannsynligheten stor for at barnet eller ungdommen kommer styrket ut av samtalen. Samtalen har da bidratt til å gi en følelse av verdighet, en opplevelse av større sammenheng av livet, og sannsynligvis også ført til en bedre erfaring med seg selv, samt mest sannsynlig også gitt en opplevelse av en bedre erfaring med seg selv. Dette er faktorer som også styrker barnet eller ungdommens psykiske helse, og ruster for en bedret utvikling (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

2.6.3.6 Gjennomføringen av samtalen

Jo vanskeligere barnevernsarbeideren tror samtalen med barnet eller ungdommen blir, des viktigere er det å forberede seg. Dersom saksbehandler er godt nok forberedt, øker evnen til å være fleksibel betraktelig. Dersom saksbehandleren blir usikker fordi han eller hun ikke for eksempel er oppdatert om det aktuelle barnets situasjon, blir oppmerksomheten «stjålet», da han eller hun forsøker å få en oversikt over det han eller hun ikke vet, som en kunne fått vite på forhånd. Det er viktig at saksbehandler planlegger ulike temaer som kan brukes i samtalen. Det kan være tema som omhandler hva formålet med samtalen er, hvilke temaer som anses som viktige for barnet, hvordan barnet har det nå, hvilken informasjon som bør gis, eller hvilken informasjon barnevernet trenger fra barnet. Det er viktig at barnevernet går igjennom relevant informasjon som er tilgjengelig, både om saken generelt og om barnet som en skal snakke med. Det er viktig å drøfte hva som er formålet med samtalen, og hvilken informasjon barnet har behov for å få her og nå. Det kan være til stor nytte å skaffe seg kunnskap om barnets språklige ferdigheter, typiske følelses- og atferdsmessige reaksjoner, samt dets sosiale modenhet. Det må også drøftes om det er ytterligere opplysninger som kan være av betydning for å ivareta barnet eller ungdommen på best mulig måte, og for gjennomføringen av samtalen. Det kan gi et godt utgangspunkt å for eksempel skaffe seg informasjon om barnets ferdigheter og interesser, for å skape kontakt (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Å komme godt forberedt til en samtale med et barn eller ungdom, øker saksbehandlers trygghet i situasjonen. Den roen som saksbehandleren presenterer seg med, vil smitte over på barnet eller ungdommen, og ha stor innvirkning på kommunikasjonen. Det kan være hensiktsmessig for saksbehandler å reflektere over sine egne tanker og følelser knyttet til barnets situasjon, i forkant av samtalen. Det er viktig at saksbehandler ikke dramatiserer opp barnets historie med sine egne reaksjoner og følelser. Han eller hun skal vise åpenhet for barnets eller ungdommens historie, og vise at dem tåler å høre den (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Det er den kontaktpersonen i barneverntjenesten som har ansvaret for den enkelte sak som har mest informasjon, og som trenger mest informasjon. Det er derfor mest naturlig at det er denne kontaktpersonen som gjennomfører samtalen. I de fleste samtaler med barn, og noen ganger med ungdom, er det behov for en voksen støtteperson. Det bør være en person som er viktig for barnet eller ungdommen, og som har et ansvar i barnets dagligliv. Når viktig informasjon, følelser eller opplevelser av noe kommer fram i samtalen, kan det være godt for barnet å ha noen å snakke med om dette inntrykket også utenfor samtalerommet, framfor å bære på det alene. Den som er sammen med barnet eller ungdommen i dagliglivet, vil ofte ha viktig informasjon både til saksbehandleren og barnet. Barnets behov og opplevelser kommer tydelig fram i samtalen, noe som kan påvirke atferd og holdninger hos den voksne støttepersonen da hun eller han får muligheten til å forstå barnets situasjon bedre. Det å ha en støttende voksen kan også gjøre det lettere å fortelle en historie som kanskje har vært undertrykt. Barnet har også mulighet til å sjekke med et raskt blikk på den andre om det han eller hun forteller er «lov» å si eller ikke. Da kan et tillatende blikk eller nikk, bekrefte ovenfor barnet at det er greit, og gi han eller hun tillatelse til å uttrykke seg. Dersom barnet eller ungdommen er alene med kontaktpersonen i samtalen, vil det likevel være en tredjeperson i barnets hode, selv om denne personen ikke er tilgjengelig for å gi en anerkjennende «tillatelse» til å snakke om de temaene som barnet finner vanskelig. Saksbehandler må vurdere nøye hvem som kan spille den støttende rollen, for eksempel om foreldrene er egnet. Dersom foreldre er direkte involvert eller utøver i saken, som for eksempel ved voldsepisoder, rusmisbruk, overgrep, eller hvis foreldrene

ikke har beskyttet barnet mot noen av disse, bør de ikke stille som støtte for barnet i samtalen. I disse tilfellene må saksbehandleren velge noen andre som spiller en viktig rolle for barnet, så fremt det ikke blir forhindret av taushetsplikten. Dersom barnet er omplassert, kan fosterforeldre eller beredskapsforeldre være med i samtalen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

2.6.3.7 Gode rammer for samtalen

De fysiske rammene rundt samtalen er en del av saksarbeiders ansvar for å praktisere en god struktur og ledelse i dialogen. Gode rammer for samtalen kan gi en økt oversikt og ro, samt danne et godt utgangspunkt for dialogen med barnet eller ungdommen. Saksbehandler må først og fremst tenke igjennom hvor det er mest hensiktsmessig å ha samtalen. Samtaler der blant annet barnevernets oppgaver og rolle skal bli presentert, kan med fordel ofte legges foregå i barneverntjenestens egne lokaler. Et kontor kan skape en nøytral ramme rundt samtalen, og særlig for små barn kan det også bidra til å konkretisere barnevernet mer. Fokuserede samtaler anbefales å holde utenfor hjemmet, og helst i et rom som er tilrettelagt og tilpasset barnesamtaler, der bord og stoler passer både barn og voksne (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Et annet element som saksbehandler også bør være bevisst på, er størrelsen på rommet som skal være arena for samtalen. Det bør ikke være for trangt, og utstyr som enkle spill, tavle og tegnesaker bør legges fram, og være tilgjengelig for barnet eller ungdommen gjennom samtalen. Ved å gi barnet tegnesaker, og oppfordrer barnet til å tegne, gir saksbehandleren barnet en opplevelse av kontroll i en situasjon hvor de ellers kan føle seg usikker. Det kan gi barnet en følelse av ro å ha noe å feste blikket på og å gjøre med hendene, samtidig som tegning i seg selv er et verktøy som kan brukes når barnet synes det er vanskelig å *snakke* om hvordan de har det (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Det kan være hensiktsmessig for saksbehandler å bruke tavle til å skrive ned stikkord og enkle tegninger for å fremheve eller illustrere poenger i samtalen. Det er samtidig viktig å passe på at lek og aktiviteter ikke tar oppmerksomheten bort fra samtalen, men heller hjelper saksbehandler og barn til dialog. Det å ha en felles oppmerksomhet på en

tegning eller aktivitet kan gjøre samtalen mindre krevende for barnet, samtidig som man går inn og ut av temaet for å oppnå en trygghet og naturlig balanse i samtalen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Når saksbehandler organiserer rommet, er det lurt å legge til rette for at han eller hun som samtaleleder har mulighet for kontakt, mens at barnet har mulighet til å regulere avstanden. Som leder av samtalen bør saksbehandler fysisk plassere seg litt skrått for barnet eller ungdommen, slik at han eller hun har mulighet til å vende blikket rett frem uten å føle seg fanget av saksbehandlers blikk. Dette gir barnet eller ungdommen mulighet til å velge selv når det skal være øyekontakt, og kan se bort når han eller hun ønsker det. Videre bør det være litt luft rundt stolen der barnet eller ungdommen sitter, slik at han eller hun ikke føler seg innestengt. Det er også hensiktsmessig med fri tilgang til døren, slik at han eller hun ikke føler seg fanget, og har muligheten til å forlate rommet. Yngre barn bør ha muligheten til å bevege seg litt fritt i rommet, og lekene som tas med inn, må plasseres slik at det er lett for saksbehandler å involvere seg i barnets aktivitet uten å komme for fysisk nær. Det bør samtidig ikke være for mange leker og forstyrrende elementer i rommet som kan ta oppmerksomheten bort fra samtalen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

2.6.3.8 Faser og nivåer i samtalen

Den første fasen av samtalen etablerer kontakt og tillit mellom saksbehandler og barnet eller ungdommen, og målet er å få barnet til å føle seg så avspent som mulig. Saksbehandler kan invitere barnet eller ungdommen til samhandling ved å be om hjelp til noen småting, som for eksempel å bære glass til bordet. Utvekslingen mellom saksbehandler og barnet i denne første fasen, vil prege samtalen videre, men saksbehandler må likevel jobbe for å opprettholde tillit og kontakt gjennom hele prosessen. Aktiviseringen av barnet må balanseres, og hun eller han må også få muligheten til å være avventende og betraktende, slik at han eller hun kan gjøre seg fortrolig med situasjonen. Ved å gi små, spontane og oppriktig interesserte bemerkninger om forhold ved barnet, kan saksbehandler gjøre barnet eller ungdommen positivt interessert. Slike første små utvekslinger bidrar til å regulere

samtalen, og gjennom dette skape den begynnende rytmen som bygger på et gjensidig mønster. Det kan også være å nevne temaet for samtalen innledningsvis, for å hindre at barnet blir sittende å lure på hva saksbehandleren vet og hvordan hun eller han skal forholde seg ovenfor saksbehandler og til det vanskelige temaet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

I neste fase introduserer saksbehandler seg selv og sin rolle, og forteller hva temaet for samtalen skal være. Han eller hun forteller videre hva som er årsaken til at de skal ha en samtale, samt hva barnevernet er. Saksbehandler bør også å vise til andre erfaringer barnet eller ungdommen kan ha hatt med fagfolk som er involvert i saken, her skal saksbehandler beskrive, ikke spørre. For å skape oversikt og en god struktur over samtalen, bør saksbehandler fortelle hvor lenge samtalen skal vare, hva som skal skje underveis, samt hva som skal skje når de er ferdige. Et eksempel kan være: «*Vi skal snakke om ... og gjerne tegne litt i en time. Vi kan ta en pause underveis dersom vi trenger det. Etter at vi er ferdige vet jeg at Petter skal følge deg på fotballtrening*» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Barn og ungdom lar seg sjelden «varme opp» av at saksbehandler begynner samtalen med nøytrale og ufarlige temaer. Det vil tvert om ha en beroligende effekt å gå rett på sak, for så å berøre mer nøytrale «bli kjent»-temaer. Deretter beveger saksbehandler seg inn på de sentrale spørsmålene. Dette gjør saksbehandler ved å konkret benevne det konkret uten å gå i detalj i første omgang: «*Politiet hentet mamma og pappa i går*» eller «*Mamma har fått en ny advokat som har skrevet at hun ønsker at du skal flytte hjem til henne igjen. Dette skal vi snakke om i dag*» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Når barnet har begynt å fortelle, foregår fortellingen på flere nivåer: et konkret ytre nivå som kan beskrives, et følelsesmessig nivå og et nivå der håp, mestring eller utvikling legges inn i fortellingen. I det første og konkrete nivået leder saksbehandler frem av beskrivende spørreord og utsagn som: «*I går kveld skjedde det at ...? Fortell? Hva skjedde da? Da var du sammen med? Og så ble det til? Fortell*» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

For å komme til det følelsesmessige nivået, kan saksbehandler stille spørsmål som: «*Da kan jeg tenke meg at du ble engstelig- kan du fortelle meg om det? Hvordan hadde du det da?*» Saksbehandler kan også hjelpe nivået frem ved å generalisere og normalisere det for barnet eller ungdommen; «*Mange blir lei seg når de opplever det du forteller nå, hvordan føles det for deg?*» (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

Det tredje og siste nivået er barnets eller ungdommens mestring. Når saksbehandler påpeker det barnet eller ungdommen viser av kompetente reaksjoner, gir det en bekreftelse om at han eller hun er både kompetent og pålitelig (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009).

2.7 Den dialogiske samtalen (DCM)

På slutten av åttitallet rettet fokuset seg mot barn, og Per Olav Tiller, en av våre pionerer innen barneforskning rettet søkelyset mot barn som informanter. Hans forelesningstema var «Om barns ytringsfrihet og barn som informanter», og han stilte følgende spørsmål: «Ser vi våre barn slik vi er nødt til å se dem? Våger vi å la barn fortelle oss hva som er viktig for dem?». Tiller snakker om barns emansipasjon, som handler om å behandle barn som likeverdige og betydningsfulle informanter. Han hevder barn er en svak gruppe, og mener de dermed trenger sterke talspersoner dersom deres sak skal kunne nå frem (Gamst, 2017, s. 11).

Dagens lov, lov om barneverntjenester av 1992 lovfestes barnets rett til medvirkning og barnevernsansattes informasjonsplikt, og barn som informanter blir dermed et satsingsområde. Kari Marie Trøften Gamst har latt seg inspirere av Per Olav Tiller, og han inspirerte dermed til at «barn som informanter» ble Gamsts faglige hovedfokus. I 2011 var hun prosjektleder for Oslo kommunes satsingsområde ved kompetansehevingsprosjektet «Barnesamtalen i barnevernet», som gir et tilbud til samtlige barneverntjenester i kommunen. Her legges det samtidig opp til en kunnskapsspredning ved opplæring av kursledere i Den dialogiske samtalen, DCM (Dialogical Communication Method). Videre har Gamst bygget opp kompetanseprogrammet «Barnesamtalen i barnevernet», som formidler kunnskap om

den dialogiske samtalemotoden, som vi vil gå nærmere inn på (Gamst, 2017, s. 11). Vi vil følgende presentere hva DCM går ut på, og deretter fortelle på hvilken måte metoden er aktuell for barnevernets måte å jobbe med barns medvirkning i dag.

Den dialogiske samtalemotoden (DCM) har til hensikt å styrke barns muligheter til å bli hørt og forstått, gjennom å sikre bedre kvalitet på gjennomføringen av profesjonelle samtaler med barn. Metoden er utviklet på bakgrunn av kunnskap om problemer barn har med å avsløre traumatiske og vanskelige hendelser som de har opplevd eller vært vitne til. Bak metoden ligger det også et ønske om å synliggjøre barn og unges kompetanse i å gjøre seg forstått. Den Dialogiske Samtalemotoden beskriver en målrettet samtalemotodikk ovenfor barn, der hensikten er å skaffe konkret informasjon om spesifikke temaer bygget på dialogiske prinsipper. DCM kjennetegnes av en strukturert kommunikasjon om ulike temaer, der temaene har ulike målsetninger. I en dialogisk prosess støtter saksbehandleren barnet til å finne ord og bli forstått, og barnet eller ungdommen får bekreftelse, samt muligheten til å snakke om sine erfaringer og opplevelser. Barnet eller ungdommen gis optimale muligheter der han eller hun troverdig og pålitelig får fortelle fritt om sine egne opplevelser, uten noen form for ytre påvirkning. I forholdet mellom saksbehandler og barn, bygges det inn mest mulig gjensidige og likeverdige væremåter i gjennomføringen og tilnærmingen som danner en dialog. Grunnleggende kommunikasjonsferdigheter står sentralt i samtalemotoden, som empati, aktiv lytting, fleksibilitet og anerkjennelse (Gamst, 2017, s. 18).

Når fagpersoner gjennomgår en opplæringsprosess over tid som består av både teori og veiledende trening, i tillegg til Den dialogiske samtalemotodens detaljerte tilnæringsmåte for å kommunisere med barn, danner det nye måter saksbehandlere kan forstå og tolke kunnskap om barn på. Gjennom endring av saksbehandleres kommunikasjonskompetanse og holdninger, vil barnets sensitivitet øke. Videre fører dette til avdekking av barnets eller ungdommens belastninger, som for eksempel ved kriminelle handlinger, omsorgssvikt og forpliktelse til handling. Når den enkelte saksbehandler opplever seg faglig trygg på sin egen kommunikasjonskompetanse, vil fokuset lettere rettes mot barnet når dets situasjon skal undersøkes. Effekstudier viser

at med denne samtalemetoden, avslører barn og ungdom alvorlige forhold tidligere og oftere. En barnevernsarbeider som har gjennomført opplæring i DSM har uttalt seg om samtaler med barn, og forteller om sin erfaring fra før og etter opplæringen:

Vi får vite hva som har skjedd, og da spør vi ikke mer, for vi tror vi vet hvordan barna har det (Før barnevernsarbeideren gjennomførte opplæring i DSM).
Jeg brukte metoden i samtaler med barn jeg har snakket med før. For første gang fortalte de hva de egentlig hadde opplevd (Etter opplæringen i DSM).

En ny innsikt og nye fremgangsmåter i kommunikasjonen med barn har ført til at Den Dialogiske Samtalemetoden har blitt et nyttig og viktig bidrag i arbeid med barn på alle arenaer hvor barn har rett til å bli hørt. En annen barnevernsarbeiders uttalelse om DCMs nytteverdi understreker dette;

Jeg ønsker at barneverntjenesten skal innføre Barnesamtalen som en rutine på kontoret. Med det mener jeg at det i rutinebeskrivelsen av undersøkelser står noe om barnesamtaler, og at vi i oppfølgingsfasen har en tydelig rutine på at vi skal snakke med alle barn vi er i kontakt med. Jeg ønsker også at vi skal ha en tydelig rutine på at vi i evaluering av tiltak også snakker med barna. (Gamst, 2017, s. 19-20)

Den Dialogiske Samtalen er veiledende, og må bli praktisert fleksibelt etter barnet eller ungdommens behov. Den er egnet for barn som har utviklet en kommunikasjonskompetanse og en språklig formidlingsevne, med en slik begrepsforståelse som gjør at barnet er kompetent til å inngå en dialog og relasjon med en voksen. For at et barn skal kunne huske og gjenfortelle en hendelse, må det ha utviklet begreper som kan bidra til å gjenkjenne og forståelse av hendelsen. Barnet må også ha språklige forutsetninger for å forstå spørsmålene som stilles, samt hensikten med dem. Det forutsetter et bestemt modenhet- og utviklingsnivå. Barn kan fortelle om traumatiske handlinger de har opplevd, i to-treårsalderen. Samtidig er samtaler med de minste barna, de mellom 2 og 4 år, særlig utfordrende og krevende av

barnevernsarbeideren. Dette skal likevel ikke være grunn til å unnlate å legge til rette for samtaler med de minste barna (Gamst, 2017, s. 125).

Hver barnesamtale innebærer et nytt møte med barn som har egne erfaringer og sin egen unike historie. Den dialogiske samtalemotoden anses som en kommunikasjonsmodell som kan nyanseres og tilpasses ulike mål, utgangspunkter og arbeidsoppgaver for samtalen med barnet. DCM er særlig godt egnet til undersøkende og avdekkende samtaler og bekymringssamtaler som omhandler barnets eller ungdommens liv. Det inneholder det juridiske samt det barnefaglige fagfeltet fra tilrettelagt avhør av barn, som en lovpålagt rettslig intervjusamtale og asylintervjuet som formalisert intervju. I tillegg innbefatter det barnevernssamtalen eller samtaler med barn i helsefaglige og pedagogiske sammenhenger (Gamst, 2017, s. 20-21).

Metodens prinsipper egner seg godt til samtaler med barn om dagligdagse, alminnelige temaer som kan belyse det enkelte barns situasjon. I barnehage og skole kan samtaler med barn bidra til en økt kjennskap til barnet ved å bruke spørsmål om temaer som kan gi et innblikk i barnets egen livsverden. Formålet med denne samtalen er å oppnå et nærmere bekjentskap til barnet personlig, pedagogisk og sosialt. Dette fører til at den enkelte fagperson forstår barnet bedre, som gjør det lettere å tilpasse den praktiske hverdagen og pedagogiske tilpasninger ut fra det enkelte barn. Barnesamtalen som metode har som mål å gi innsikt i hvordan barn selv opplever sin virkelighet, noe som kan ha mye å si for hvordan en saksbehandler forstår deres situasjon (Gamst, 2017, s. 21). Vi vil videre gå inn på kompetanseprogrammet «Barnesamtalen» som er et undervisningsprogram som brukes for å samtale dialogisk med barn.

2.7.1 Barnesamtalen

Kompetanseprogrammet Barnesamtalen i barnevernet er et undervisningsprogram som er regissert av fagnettverket Barnesamtalen, ved faglig ansvarlig Kari Marie Trøften Gamst. Dette fagnettverket består av en gruppe barnevernsarbeidere som selv har gjennomgått programmet, for deretter å bli kvalitetssikrede og godkjente kursholdere og veiledere i å fremstille og gjennomføre programmet gjennom kurslederopplæring

(Gamst, 2017, s. 11). Vi vil videre forklare hvordan kompetanseprogrammet ble til, og hvilke erfaringer barnevernsansatte sitter igjen med etter opplæringen, samt hvorfor det har blitt et viktig verktøy innenfor barnevernet.

Forskningsprosjektet «Den vanskelige samtalen» ved Sagene barneverntjeneste i perioden 2005-2007, og opplæringsprogram i bydelene Gamle Oslo og Bjerke i perioden 2008-2009, samt Bærum barneverntjeneste i 2010 viste at barnevernsansatte som har hatt opplæring i Den dialogiske samtalemotoden opplever at de har fått et nyttig metodeverktøy i samtaler med utsatte barn. Saksbehandlerne opplever at de har økt sin kommunikasjonskompetanse, og styrket sin handlingskompetanse i samtalen med barn (Gamst, 2017, s. 51).

Barneperspektivet styrkes når barnet blir mer synlig i sin egen sak, som ofte fører til bedre og mer korrekte tiltak for hvert barn. Barnevernsarbeiderne opplevde at barns fortellinger gir forpliktelse til mer til handling, samt at omsorgssvikt blir oppdaget tidligere enn før. Med disse erfaringene som utgangspunkt, utarbeidet Oslo kommune i samarbeid med RVTS Øst opplæringsprogrammet «Barnesamtalen i barnevernet» for alle barnevernsansatte i alle bydeler i Oslo kommune i 2011. I løpet av 2011 og 2012 hadde 82 barnevernskonsulenter fra 12 bydeler i Oslo kommune gjennomført opplæring i Den dialogiske samtalemotoden, og programmet ble forlenget et år, da enkelte barnevernkontor i Oslo kommune viste stor interesse for prosjektet. Siden dette har programmet vært ett av kompetansehevingstiltakene for barnevernet i Oslo kommune, og har de siste tre årene drevet omfattende kompetanseheving for barnevernet på landsbasis i 75 kommuner. I 2017 har det også startet opp fire nye programmer (Gamst, 2017, s. 51-52).

Kompetanseprogrammet Barnesamtalen skiller seg ut fra andre kurs i kommunikasjon med barn ved at hensikten med kurset er å formidle anvendt kunnskap som fører til varige kommunikasjonsendringer i praksis over tid. Nyere effektstudier viser at opplæring i kommunikasjon med barn bør skje gjennom endring og utvikling i en prosess istedenfor et enkelt kurs. Programmet har derfor en varighet på tre kvart år, som omfatter opplæring, veiledning og oppfølging, knyttet opp mot den daglige

arbeidssituasjonen ved barnevernskontoret. Det legges vekt på individuell veiledning, kunnskapsformidling, samt aktiv kommunikasjonstrening, og det anses som særlig verdifullt at den enkelte deltaker har en egen personlig veileder gjennom opplæringstiden (Gamst, 2017, s. 52).

For å sette i gang og innføre Barnesamtalen i barneverntjenestene til flere ansatte i flere deler av Norge, har det vært nødvendig å lære opp kursledere. På bakgrunn av dette tilbyr kompetanseprogrammet opplæring til de som har gjennomført basisopplæringen. Målet med denne ordningen er at så mange kommuner som mulig skal ha sine egne kursledere som både kan instruere i opplæring av ansatte, samt holde kunnskapen ved like på sin egen arbeidsplass. Opplæringen består av individuell veiledning, undervisning i metodikk og veiledningsteori, praktiske øvelser, utprøving, formidling og selvstudier (Gamst, 2017, s. 52).

3.6.2 Evaluering av kompetanseprogrammet

Prosjektrapport «Kompetanseutviklingsprogrammet Barnesamtalen i barnevernet. En dialogisk samtale med barn» fra 2012 viser at deltakerne har hatt god læringseffekt av kompetanseprogrammet. I følge deltakere selv, har programmet økt bevisstheten på hvordan saksbehandleren selv samtaler med barn, og noen viser til at de nå er tryggere på å snakke om de vanskelige tingene. Det blir uttalt at en snakker mer med barn enn før, og en annen uttrykker at en samtale etter DCM kan påvirke og endre videre saksgang, og føre til at en sak som tidligere ville blitt henlagt, kanskje ikke blir henlagt likevel. Det vises også til at det barna gir mer detaljert informasjon, samt at barnets stemme har blitt mer synlig både i saken og i dokumentene, samt i drøftingene rundt barnets omsorgssituasjon. Dette er særlig viktig for dokumentasjonen i Fylkesnemnda. En annen deltaker forteller at han eller hun opplever å få en helt annen informasjon, særlig i undersøkelsesfasen, og dermed kan sette i gang tiltak raskere. Videre hevder han eller hun at dette er både tidsbesparende for saksbehandler selv og for barnet (Gamst, 2017, s. 53).

Det er et viktig prinsipp i DCM å avslutningsvis i samtalen, la barnet fortelle sine tanker etter å ha pratet med saksbehandleren. I tillegg til saksbehandlerne som har deltatt i

kompetanseprosjektet, har barnas opplevelser av å bli snakket med etter DCM også blitt dokumentert. Ole på 8 år forteller at han aldri har hørt om Barnesamtale før, og forteller i etterkant av samtalen at det bør reklameres for barnesamtalen. Et annet barn, Pia på 9 år forteller at hun er svært fornøyd med samtalen med sin saksbehandler, og uttrykker blant annet: «... men du sitter der og ser på meg, og du hører på meg, du bryr deg. Og så er du bare grei i deg selv du og... du har noen heldige barn, da» (Gamst, 2017, s. 53).

Evaluering av kompetanseprogrammet og barns egne utsagn og tilbakemeldinger av samtaler med saksbehandlere som har gjennomgått DCM-opplæring, viser en god effekt av programmet og positive erfaringer. For at en barnevernsarbeider skal bli en god dialogpartner i barnesamtaler, er det viktig at en kjenner til de teoretiske rammene som ligger til grunn for den dialogiske samtalen og kommunikasjonen i barnesamtalen. Teorien i DCM fører til en dypere forståelse av barnevernspedagogens eget bidrag og sin betydningsfulle rolle i kommunikasjonen med barn. Gjennom kjennskap til forhold som spesielt har påvirkning på barnets forutsetninger for å være informant i en barnesamtale, blir barnevernsarbeideren en mer bevisst og tryggere samtalepartner i praksis (Gamst, 2017, s. 54).

2.8 Forandringsfabrikken: Barnevernsproffene

Siden 2008 har Forandringsfabrikken systematisk innhentet kunnskap fra barn og unge om hvordan de har opplevd møtene med barnevern, psykisk helsevern, justismyndigheter og skole, og hvilke råd barna har for å forbedre systemene de har vært i. Dette gjøres gjennom samtaler og på samlinger, ved hjelp av metoden *forandringsmetodikk* (Forandringsfabrikken). Denne metoden bygger på Participatory Learning and Action (PLA), som er en deltakende og godt evaluert metode som ofte blir brukt i samfunnsforskning. Barna inviteres til å beskrive hvordan sin virkelighet kjennes ut, og deretter komme med råd om potensielle forbedringer av systemene. Barna blir betraktet som «proffe» på de systemene de er i, og har derfor viktig kunnskap som Norge trenger (Forandringsfabrikken).

Forandringsfabrikken er et kunnskapscenter som sammen med barn og unge arbeider for å forandre skolen og hjelpesystemene. Det ligger en enkel og effektiv ide bak tilblivelsen av forandringsfabrikken, og på deres hjemmesider uttrykker de grunntanken i deres arbeid; «Hvis vi lytter til hva barn og unge sier er nyttig, og hva som må forandres – får vi systemer som gir bedre hjelp» (Forandringsfabrikken).

2.8.1 Forandringsfabrikkens arbeid på barnevern

Siden 2008 har Forandringsfabrikken snakket med 1200 barn i barnevernet om deres opplevelse med systemet, og hvordan systemet kjennes ut for dem.

Forandringsfabrikken jobber for at rådene til barn og unge som har erfaring fra barnevernet, barnevernsproffene, skal bli hørt og bidra til å påvirke barnevernsystemet. Barnevernsproffene har som grunnfilosofi at barn og unges erfaringer er nyttig kunnskap som kan bidra til bedre kvalitet på hjelpesystemet, og tilrettelegger derfor for at de unge kan formidle denne kunnskapen til hjelpesystemet. På området barnevern gjør forandringsfabrikken fagutviklingsarbeid, kunnskapsinnhenting, kunnskapsformidling, og gir råd til politikere og myndigheter. I kunnskapsinnhentingene søker Forandringsfabrikken å fremme ærlige svar på hvordan virkeligheten kjennes ut, og aktivt lete etter løsninger på det som gjør vondt i livet. De åpne, grunnleggende spørsmålene som stilles er: *Hva er bra?* og *Hva må forandres?* De voksne legger til rette, men alle svarene kommer fra de unge (Forandringsfabrikken).

Svarene som går igjen fra mange barn og unge i Forandringsfabrikkens undersøkelser, løftes fram som *hovedsvar* fra undersøkelsene. Hovedsvarene blir notert ned ordrett som de de blir fortalt av de unge på samlingene. Svarene formidles videre i foredrag, filmer, magasiner og høringsinnspill. På Forandringsfabrikkens hjemmeside står noen av hovedsvarene som formidles i barnevern;

1. Aller viktigst er det at barnevernet kjennes trygt for barn. Uten det vil mange ikke kunne fortelle sant.
2. Grunnleggende i god kompetanse i barnevernet er personlig egnethet, barnesyn og verdiforankring

3. Barnevernstjenester og barnevernsinstitusjoner må organisere arbeidet sitt så det oppleves samarbeidende for barn
4. Barnevernet må møte barn og foreldre med ydmykhet og kjærlighet (Forandringsfabrikken)

Kunnskapen fra barn og unge blir publisert i Forandringsfabrikken kunnskapscenter. Der finner man bøker, filmer, magasiner, verktøy og høringsinnspill fra proffene. Innholdet er en oppsummering av kunnskap fra barn, og kan brukes av fagfolk, myndigheter, politikere og media, som kilde på utdanningene (Forandringsfabrikken).

Boken «Barnevernet fra oss som kjenner det» er skrevet av 62 unge, der de fleste av ungdommene har erfaring fra å bli flyttet av barnevernet. Denne boken er en av flere publikasjoner Forandringsfabrikken har publisert, og denne boken presenterer 62 ungdommer, hvor hver av disse barnevernsproffene deler råd, samt både nyttige og lite nyttige ting barnevernet gjorde i deres sak. Barnevernsproffen Espens viktigste råd er å sette barnet først, at barnevernsarbeidere bør snakke med barnet først når de kommer på besøk, samt å vise kjærlighet. Han forteller at:

Jeg vet fra min erfaring at viktigere enn alt er det at barnevernsarbeiderne viser kjærlighet i arbeidet med barn. Jeg kjenner at de viser kjærlighet når de er snille i måten de er på, snakker med snill stemme og når de viser følelser. Da kjenner jeg at jeg snakker med en person og ikke en robot. Sånn blir barnevernet mye tryggere. Jeg kan åpne meg mer, jeg blir ærligere, og jeg stoler mye mer på dem. Være ærlig. Alle som jobber i barnevernet må være ærlig med barn og med foreldre. De må være ærlige om alt. (Sanner, 2017)

2.8.2 Mitt Liv Barnevern

I 2013 startet Forandringsfabrikken utviklings samarbeidet «Mitt liv barnevern». Målet med Mitt Liv Barnevern er å utvikle barneverntjenester som gir barn opplevelsen av nytte og trygghet – og at barnet er det barnevernets nærmeste samarbeidspartner. Proffene og Forandringsfabrikken samarbeider med barneverntjenester i ca. 260 kommuner i Norge. Viktige temaer i dette samarbeidet er:

- Hva er et trygt kommunebarnevern sett fra barn?
- Hva er god profesjonalitet hos en barnevernsarbeider?
- Hvordan kan barnevernet jobbe for å nå inn til det som er viktigst for barnet å få hjelp til?
- Hvordan kan barnevernet samarbeide med andre systemer på en måte som oppleves trygg for barnet?

Forandringsfabrikken og proffene jobber for å endre forskrifter, lover, retningslinjer og veiledere slik at de utvikles i tråd med kunnskapen fra barn og unge. I 2018 har de særlig fokus på følgende prosesser:

Kompetanseløftet: Barnevernsproffene gir innspill til prosesser om ny grunnutdanning, etter- og videreutdanning, samt forbedring av arbeidet i barnevernstjenestene og ledernetverk.

Fosterhjemsutvalget: En av proffene sitter i utvalget og gir innspill fra barn og unge.

Nasjonal strategi for hjelpetiltak: Proffene vil gi forslag til hva som er viktige hjelpetiltak for barn.

Nytt institusjonstilbud: Forandringsfabrikken er i prosjektstyret som arbeider med nye kombi-/fellesinstitusjoner.

Psykisk helsehjelp i undersøkelser i barnevernet og i barnevernsinstitusjon (Forandringsfabrikken).

Barn og unges kunnskap utvikler barneverntjenestene. Unge og ansatte i barnevernet arbeider sammen for å lage verktøy til barnevernet. Arbeidsmåter, anbefalinger, verdiarbeid og andre verktøy prøves ut av ansatte i barnevernet i hele landet. Etter verktøyene har gjennomgått kvalitetssikring av barn og unge, ansatte og ledere, blir disse verktøyene implantert som standarder i barnevernets arbeid (Forandringsfabrikken).

Fokuset framover for de ansatte i de flere enn 170 barneverntjenestene i Mitt Liv har som mål å bli trygge på hvordan de selv kan benytte seg av disse verktøyene for å bli best mulig i jobben sin. Ledere landet over utvikler nå verktøy for å kunne hjelpe til på best mulig måte for å sikre at alle barn og unge i tjenesten skal bli møtt med ydmykhet, åpenhet, medbestemmelse og kjærlighet. De får også verktøy for å samle inn tilbakemeldinger fra barn og unge for å sikre kvaliteten i tjenesten sin (Forandringsfabrikken).

3.8 Hva viser forskning om barns medvirkning i barnevernet?

Metode

I dette kapittelet vil vi gjøre rede for metode, datainnsamling, analyseprosessen og metodekritikk. Vi vil først gjøre rede for kvalitativ metode, hvor vi beveger oss inn på semistrukturert intervju, som vi har brukt vår undersøkelse. Videre presenterer vi prosessen for datainnsamling og analyse av den innsamlede informasjonen. Deretter går vi inn på oppgavens vitenskapsteoretiske forankring, og gjør rede for hvordan vi har arbeidet for å ivareta vitenskapsteoretiske og forskningsetiske krav.

2.9 Valg av metode

I vitenskapelig terminologi skiller man mellom metode og metodologi. Når vi skal gjennomføre et forskningsprosjekt må vi bruke en eller annen form for metode, og vi kan anse denne metoden som et redskap eller et verktøy. Grønmo definerer metode slik: «Metodene angir hvordan vi skal fremskaffe kunnskapen og utvikle teoriene, og hvordan vi skal sikre at kunnskapen og teorien oppfyller kravene til vitenskapelig kvalitet og relevans på det aktuelle fagområdet» (Grønmo, 2004, s. 41). Professor Knut Halvorsen (2009, s 20) beskriver metodebegrepet som en systematisk måte å undersøke virkeligheten på. Når vi ønsker å forske på ulike fenomener, kan vi bruke metoder til å skjerpe og forbedre vår oppdagelsesevne slik at vi kan se meninger bak handlinger og samhandling, årsaker bak hendelser, samt fellesskaps og sosiale-materielle strukturers betydning for individers og gruppers handlinger og meninger.

Begrepet *metodologi* viser til prinsipielle tankemåter som danner grunnlaget for bruken og utviklingen av ulike metoder og forskningsopplegg. Man kan si at metodologi er den delen av logikken som handler om de generelle prinsippene for utvikling av kunnskap. Et eksempel på et metodologisk spørsmål er forholdet mellom kvalitative og kvantitative data. Dette spørsmålet handler om hva slags type data man skal bruke i samfunnsvitenskapelige studier, om man skal bruke data i form av tekst eller tall (Grønmo, 2004, s. 29). *Kvantitativ metode* brukes gjerne når man ønsker å finne generaliserbar kunnskap om et fenomen, og data blir da ofte presentert i tall og statistiske analyser. *Kvalitativ metode* gir grunnlag for å kunne fordype seg i sosiale fenomener i samfunnet, og forklares ikke gjennom tall. I studier som preges av en nær kontakt mellom forskeren og de som skal undersøkes, som i denne oppgaven ved

intervju, danner kvalitative tilnæringer et utgangspunkt for å kunne oppnå en forståelse av sosiale fenomener på bakgrunn av utfyllende data om personene eller situasjonene man studerer. Intervju som metode er et godt utgangspunkt for å samle kunnskap om hvordan enkeltpersoner opplever og reflekterer over sin situasjon (Thagaard, 2009, s. 11-12).

Hensikten med vår studie er ikke å samle kunnskap som skal måles eller tallfestes, men å få innsikt i barnevernsansattes subjektive opplevelser knyttet til utviklingen av barnevernets fokus og arbeid for å fremme barns stemme i saker som angår dem. Målet med undersøkelsen vår er å løfte fram informantenes beskrivelser og erfaringer med utgangspunkt i deres livsverden, noe som krever en kvalitativ tilnærming. Steinar Kvale og Svend Brinkmann (2009 s. 324) forklarer livsverden som «Verden slik vi møter den i dagliglivet, uavhengig av og forut for vitenskapelig forklaringer. Slik verden foreligger i direkte og umiddelbare opplevelser». For å få innsikt i informantenes livsverden har vi valgt å bruke semistrukturert intervju.

2.9.1 Semistrukturert intervju

Et semistrukturert forskningsintervju brukes gjerne når man ønsker innsikt i informantenes livsverden (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46), også kalt dybdeintervju (Tjora, 2010, s. 90). I semistrukturert intervju er målet å innhente kunnskap om en gitt tematikk, basert på informantenes beskrivelser og virkelighetsoppfatning. Her ønsker vi å skaffe innsikt i informantenes egne følelser, meninger og erfaringer. Ofte handler disse intervjuene om livet til disse personene, som for eksempel i forhold til familieliv, studier eller jobb (Larsen, 2017, s. 99-100).

Forskere velger ofte å benytte semistrukturerte intervjuer i undersøkelser, som vil si at intervjuet er delvis strukturert. Når vi benytter semistrukturerte intervjuer som metode, bruker vi det som kalles en fleksibel intervjuguide. Den kan skrives slik at den inneholder enkelte forhåndsdefinerte tema med ferdig formulerte spørsmål og eventuelle stikkord, men samtidig er fleksibel i forhold til spørsmålenes rekkefølge (Larsen, 2017, s. 99-100). Monika Dalen (2011, s. 27) viser til at vi ved utarbeiding av intervjuguiden kan bruke «traktprinsippet». Traktprinsippet går ut på at vi begynner med spørsmål som ligger i

området rundt de mest sentrale temaene i undersøkelsen, og innleder gjerne med spørsmål som gjør informanten vel og avslappet. Deretter vil spørsmålene fokusere mer på de mest sentrale temaene. Mot slutten åpnes «trakten» igjen, og spørsmålene vi stiller, blir mer generelle igjen.

Vi kan også stille oppfølgingsspørsmål underveis i intervjusituasjonen når det virker naturlig. Det stilles ofte oppfølgingsspørsmål når vi ønsker at informanten skal være mer konkret eller utdype noe. Vi er også fleksibel til å la informanten komme med innspill i forhold til temaer og utdypninger, noe som kan føre til temaer som vi ikke har tenkt på at er relevante i forhold til studiet. Gjeldende intervjuene har vi en viktig oppgave både i forhold til utformingen av intervjuguiden, og til å påse at vi under selve intervjuet får den informasjonen vi trenger knyttet til problemstillingen (Larsen, 2017, s. 99-100).

2.10 Vår studie

Vi vil følgende presentere hvordan vi har gått fram i undersøkelsen, og hvordan vi har jobbet for å ivareta vitenskapsteoretiske og forskningsetiske krav gjennom hele forskningsprosessen. Vi vil avslutningsvis kaste et kritisk blikk på egen studie, hvor vi snur blikket mot oss som forskere og hvordan vi kan påvirke studiens utfall.

I forkant av intervjuene har vi søkt prosjektet til Norsk senter for forskningsdata (NSD), med bakgrunn for at vi skulle bruke lydopptak i gjennomføringen av intervjuene. Ingen sensitive opplysninger ble lagret eller notert, og informantene overholdt sin vikeplikt gjennom intervjuene. Prosjektet ble godkjent, med følgende vurdering:

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

2.10.1 Utvalg

Da vi formulerte problemstillingen for studien vår, foretok vi en avgrensning av hvilket samfunnsforhold vi skulle studere. Med utgangspunkt i problemstillingen måtte vi videre avgjøre hvilke analyseenheter (informanter) som skulle studeres og hva slags informasjon vi skulle samle inn om disse informantene. For å gjennomføre dette måtte vi foreta en utvelging av enhetene og den informasjonen som studien skulle omfatte (Grønmo, 2016, s. 93). Vi vil følgende gjøre rede for stratifisert utvalg, som var vår metode for å velge ut informanter til vår studie.

Det å bestemme utvalg, eller informanter, er viktig for det videre forløpet. I vår undersøkelse har vi bestemt oss for å bruke ansatte i barnevernet som informanter, med forbehold om at de som intervjues har jobbet i barnevernet i minimum de siste 15 årene. Når vi bruker kvalitativ forskningsmetode er ikke statistisk generalisering et mål, og vi kan derfor bruke *ikke-sannsynlighetsutvelging* når vi bestemmer hvem som skal delta i undersøkelsen. Ved ikke-sannsynlighetsutvalg velger vi strategisk informanter ut fra hvem vi anser som relevante informanter på det området vi har valgt å undersøke. Vi har videre foretatt et såkalt skjønnsmessig, eller strategisk utvalg, der vi selv valgte ut informanter som vi vurderer som relevante for barnevernsfeltet (Larsen, 2017, s. 89-90). Ved strategisk utvalg henter vi informanter ut ifra systematiske vurderinger av hvilke enheter som virker mest relevante og interessante i forhold til analytiske og teoretiske formål med studien (Grønmo, 2016, s. 103). Det er særlig typisk å velge strategisk utvalg når utvalget som skal trekkes er lite. Ettersom vi undersøker barnevernets utvikling, ble det naturlig for oss å velge ansatte i barnevernet da det naturligvis er de som jobber innenfor feltet som vet best hvordan de jobber og hvordan arbeidsmetodene har utviklet seg. Informantene vi har valgt ut, oppfyller våre kriterier om å være ansatt i barnevernet i dag, og de har vært ansatt i barnevernet minimum de siste ti årene. Ettersom det i vårt boområde er et barnevern i hver kommune, tok vi kontakt med det kommunale barnevernet i to kommuner. Barneverntjenesten i begge kommunene ga positiv respons, og stilte med to informanter hver. Vi informerte om at vi ville ta med samtykkeskjema til intervjuene (vedlegg 2), som vi ønsket signatur på før vi startet intervjuet.

2.10.2 Gjennomføring av intervjuene

Monika Dalen (2011, s. 30) understreker viktigheten av å foreta prøveintervju i kvalitative studier. Hensikten med prøveintervju er å teste ut intervjuguiden, og å teste seg selv som intervjuer. Under slike prøveintervjuer kan vi få gode tilbakemeldinger både i forhold til hvordan spørsmålene var utformet i intervjuguiden og om egen væremåte i intervjusituasjonen. Dermed får vi muligheten til å omformulere eller bearbeide nødvendige spørsmål i intervjuguiden. I forberedelsesfasen foretok vi derfor prøveintervjuer på hverandre. Da vi spilte av opptakene etter prøveintervjuene så vi viktigheten av å snakke både høyt og tydelig. Vi ble også bevisst på vår egen rolle og hvordan vi kunne møte informantene mest mulig åpen og genuint lyttende, uten å virke kritiske i holdningen eller for knyttet til intervjuguiden. Vi erfarte også at de to timene vi satt av til intervjuet kunne gå fort, og lærte dermed at vi ikke ville ha rom for å falle utenfor tema eller snakke om andre ting når vi skulle foreta intervjuene med barnevernet. Prøveintervjuene er ikke inkludert i oppgavens datamateriale.

Intervjuene ble gjennomført på informantenes arbeidsplass, og informantene stilte med et eget rom uten støy og andre forstyrrelser. Innledningsvis pratet vi litt løst om dagligdagse ting, og informantene fortalte kort om seg selv og hvor lenge de har jobbet i barnevernet. Videre presenterte vi oss selv og oppgavens formål. Dette føles naturlig, og er en fin måte etablere kontakt på, da en slik innledning bidrar til å skape en god relasjon til informantene. Tove Thagaard (2009, s. 103) understreker viktigheten av å etablere en troverdig og tillitsfull kontakt med informantene, noe som kan ha stor betydning for intervjuets kvalitet. Etter vi hadde pratet litt og etablert god kontakt, ga vi hver av informantene hvert sitt samtykkeskjema som de signerte på. Som intervjuere har våre kommunikative ferdigheter også mye å si i forhold til kontaktetablering, for å skape en atmosfære preget av tillit og for å skape en god relasjon til informantene. «En tillitsfull og respektfull atmosfære er en forutsetning for å få forskningsdeltakere til å åpne seg, fortelle og gi fylldig informasjon» (Nilssen, 2012, s. 30). I forkant av intervjuet sendte vi ut et informasjonsskriv (vedlegg 1) på mail til informantene, hvor informantene bekreftet å ha lest dette, og at de ønsket å delta på studien. Informasjonsskrivet ga informasjon om hva studien går ut på, og vi ga i forkant av intervjuet beskjed om at vi ønsket to timer til intervjuet.

Intervjuguiden (Vedlegg 3) består av fire hovedtemaer: *Hensynet til barnets beste*, *Barnevernsproffene*, *Lov- og paragrafendringer* og *Holdnings- og praksisendringer*. Studien er av deduktiv karakter, som betyr at vi lurer på noe konkret som vi ønsker svar på, og vi valgte derfor hovedtemaer som vi mener dekker områdene vi finner relevante i forhold til problemstillingen. Tjora (2010, s. 91) viser til åpne spørsmål som en god måte å legge til rette for at informantene skal komme med så frie beskrivelser og forklaringer som mulig, og gir mulighet for at informantene kan gå i dybden på det de er opptatt av. På bakgrunn av dette, baserer vår intervjuguide seg i hovedsak på åpne spørsmål, og vi har unngått ja/nei-spørsmål. Målet vårt har vært å skape en samtale med informantene der de i størst mulig grad kunne fortelle åpent og fritt om sine erfaringer og opplevelser i arbeidet med barns medvirkning.

Selv om intervjuguiden har en fast struktur, var vi tilbøyelig for å bevege oss litt mellom temaene ut fra hva informantene fortalte, og var opptatt av. Da vi ønsket at informantene skulle forklare mer om et fenomen, ba vi dem utdype dette. Vi stilte også oppfølgingsspørsmål underveis når vi fant det naturlig. På denne måten ble intervjuguiden et godt hjelpemiddel som hjalp oss til å stadig holde oss til tema, samtidig som den ikke alene satte premissene for samtalen.

Under intervjuene hadde vi penn og skrivebok for å kunne notere underveis, dersom informantene nevnte noe som vi ønsket å komme tilbake til, eller hvis det var metaspråk som vi ønsket å tilføre i transkripsjonen i etterkant av intervjuet. Vi trengte ikke tilføre noe i transkripsjonen etter intervjuene, da det kom tydelig fram på lydopptaket hvordan stemmeleiet til informantene fortonet seg i forhold til de ulike temaene vi tok opp. Gjennom hele intervjuene var vi bevisste på vår atferd og holdning. Vi bekreftet underveis med å nikke og bruke fraser som «*mm*», «*ja*», «*ikke sant*» og «*åja*». Ved å gi informantene bekreftelse underveis når de forteller, uttrykker vi interesse og engasjement i det de forteller. Vi gjentok også av og til det informantene sa, for å forsikre oss om vi tolket det de fortalte riktig. På denne måten sikret vi oss at vi tolket informantenes budskap og det de sa, på riktig måte. Da fikk informantene også muligheten til å bekrefte, utdype, korrigere eller avkrefte vår tolkning. For å komme i

dybden på det informantene fortalte brukte vi såkalt sonderende spørsmål, der vi ønsket å få en mer detaljert og utfyllende beskrivelse av det de fortalte (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Da spurte vi enten «Kan du si noe mer om det?» eller «Du nevnte i sted at ... Kan du forklare litt nærmere om dette?». Vivi L. Nilssen viser til at gode kommunikative ferdigheter innebærer at man stiller de gode spørsmålene, følger opp svarene til informantene og lytter oppmerksomt, aktivt og sensitivt (Nilssen, 2012, s. 29-30). Det var også viktig for oss at vi forsto og tolket det som ble fortalt riktig, og da vi lurte på noe, spurte vi heller en gang for mye enn en gang for lite. Enkelte ganger i intervjuene hendte det at vi lurte på noe, eller kom på noe, midt under informantens refleksjon. Da lot vi likevel informanten fortelle ferdig, noterte i notatboka, og tok det opp på et senere tidspunkt slik at vi ikke avbrøt informanten. Dette var vi bevisst på gjennom alle intervjuene, da avbrytelser mens informanten forteller kan føre til at vi mister verdifull informasjon gjennom å lede dem i en annen retning enn de kanskje ellers ikke ville tatt.

Å gi pauser kan oppleves som utfordrende, men det er en viktig del av det kvalitative intervjuet. Dette bidrar til utfyllende og gjennomtenkte svar som noen ganger tar litt tid å formulere. Gjennom prøveintervjuet fikk vi testet oss litt på dette, ved å la informanten få tid til å tenke litt dersom de trengte tid til å finne riktige formuleringene. Dette kjente vi litt på, det å ikke skulle bryte inn for å hjelpe informanten til å formulere seg, men å heller gi dem tid til å tenke hvordan de skal formulere seg riktig.

Avslutningsvis presenterte vi noen caser der vi stilte noen spørsmål om hvordan informantene ville gått fram i samme situasjon for å fremme barnets stemme. I intervjuguiden presenterte vi tre saker, men ettersom vi kun hadde satt av to timer til intervjuene, rakk vi ikke å gå igjennom alle tre. Vi valgte derfor ut den casen vi fant mest relevant i forhold til problemstillingen. Etter intervjuene var ferdige, takket vi for at de ønsket å delta i studien vår, og fortalte at de bare kunne ringe dersom de lurte på noe, eller hadde noe mer de kom på, som de ikke fikk sagt i intervjuet. Vi fikk beskjed om å gjøre det samme, at dersom vi lurte på noe mer eller kom på noe i ettertid, skulle vi bare ta kontakt.

2.10.3 Transkribering

Vi valgte å omforme intervjuene fra tale til tekst kort tid etter intervjuene var gjennomført. Transkriberingen var en tidskrevende prosess, men i tråd med Nilssen (2012, s. 47) valgte vi å transkribere intervjuene selv. Nilssen viser til at transkribering først og fremst er en viktig del av analyseprosessen, og at man gjennom å lytte og skrive gir mulighet og rom for nye tanker. Mens man transkriberer dukker også ofte ideer til koding opp, som handler om ord som går igjen i samtalen. De kodene som går igjen i samtalen, samt viktige setninger blir synlige under transkriberingen, og situasjonen blir levende igjen.

En transkripsjon viser ikke det kroppslige språket, stemmeleiet, blikkene eller atmosfæren i rommet, men ved å transkribere intervjuet kort tid etter det fant sted, kunne vi se for oss samtalen slik den var, og informantens mimikk og metaspråk underveis. Da vi hørte på intervjuet i etterkant og skrev ned det som ble sagt, fikk vi også en større innsikt og forståelse for vår egen rolle i intervjusituasjonen. Vi fikk innsikt i hvordan vi møtte informantene og deres beskrivelser, samt hvordan vi forholdt oss til de ulike svarene vi fikk. På denne måten bidro transkriberingen til å utvikle vår refleksivitet, og ble derfor en viktig del av refleksjonsnotatene. Dette ga oss erfaringer som vi har tatt med oss videre. Vi ble mer oppmerksomme på både hva som fungerte bra, og hva vi kunne bli bedre på.

Samlet var intervjuene på omlag 4 timer, som til sammen ga 31 sider med tekst. Da vi transkriberte valgte vi å unnlate å skrive ned bekræftelsene fra oss, som «*mm*», «*ja okei*» og «*hmm*». Småpratene i begynnelsen og i slutten av intervjuet valgte vi også bort, da det ikke hadde relevans for oppgaven.

2.10.4 Analyse og fremstilling av kvalitative data

Vår oppgave har preg av en hermeneutisk-fenomenologisk tilnærming der hensikten vår har vært å beskrive og fortolke hvordan informantene opplever endringene i barnevernet i forhold til i hvor stor grad barnet blir hørt etter de ulike lovendringene i barnevernsloven. Hermeneutikken fokuserer på å fortolke menneskers handlinger på den måten at man fokuserer på et dypere meningsinnhold enn det som virker umiddelbart

innlysende. Denne tilnærmingen legger vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at ulike fenomener kan leses på mange måter. I lys av hermeneutisk tilnærming er vårt mål å oppnå en gyldig forståelse av meningen i intervjuene, der vi ønsker å presentere en «tykk» beskrivelse. En slik beskrivelse inkluderer utsagn i forhold til hva informantene kan ha ment med sine handlinger, hvilke fortolkninger vedkommende selv gir og den fortolkningen vi som forskere har (Thaagard, 1998, s. 35). Det er også viktig i forhold til en hermeneutisk tilnærming at vi søker mening i lys av den konteksten undersøkelsen er en del av. Ved å fortolke intervjuene gjennom vår subjektive tilnærming og deretter fortolke disse ved hjelp av kritisk teori ivaretar vi aktør og strukturnivået (Nygaard, 2016). Arbeidet vårt har vært preget av naiv lesing til tolking og fortolking av informantenes beskrivelser og det er derfor våre øyne som beskriver en subjektiv beskrivelse. I denne sammenhengen vil det si at våre tolkninger av dataene danner utgangspunktet for den kunnskapen som utvikles.

I vår studie har vi tatt utgangspunkt i datamaterialet, og vi har sett hvordan vi kan spore koder, mønster og kategorier som er interessante i teksten. Hvordan vi som forskere tolker disse, påvirkes av vår praktiske og teoretiske forforståelse og sannhetsforståelse. Da vi bevegde oss ut i feltet for å intervju informantene til studien, møtte vi det nye og ukjente med bakgrunn i de forestillingene og det tankesettet, samt forforståelsen vi har fra før. Forforståelsen omfatter det teoretiske rammeverket vi har, men også såkalt «skjult bagasje» som verdier, kunnskap, erfaringer, forskningsfilosofi, og holdninger som vi selv har til forskningsfeltet. Ulike forskere kan dermed ha forskjellige forståelseshorisonter når de ser på det samme fenomenet (Nilssen, 2012, s. 68).

De kontekstuelle rammene for studien vår, er at vi har valgt en utdanning med fordypning innenfor arbeid med barn og unge, og vi har erfaring i arbeid med ungdom. En av oss har to barn, som også kan påvirke vår forforståelse av kommunikasjon med barn. På bakgrunn av vår utdanning, erfaringer og tematikken i oppgaven, har studiet vårt som nevnt tidligere, en karakter av deduktiv tilnærming. Deduktiv tilnærming handler om å gå fra teori til empiri. Vi har altså gått ut fra eksisterende teori, for å danne et bilde av hvordan virkeligheten kan se ut, og vi undersøker virkeligheten i lys av dette bildet (Grønmo, 2004, s. 36-67).

Intervjuguiden i vår studie er utarbeidet med utgangspunkt i teori om barnevernsfeltet og lover om barns medvirkning i egen sak. Ifølge Nilssen (2012, s. 71) er en innvending mot induktiv tilnærming at man kan stå i fare for å søke data som bekrefter ens egne forforståelser og antakelser. Ens egen forforståelse og faglige ståsted vil også kunne påvirke hvordan man tolker hva som er sant (Grønmo, 2004, s. 17). På bakgrunn av dette, kan man forstå det slik at vår egen forforståelse og virkelighetsoppfatning styrer forskningens retning. Dermed er det ikke bare betraktninger om informantenes forestillinger om hva som er sant, som er viktige. Det er derfor svært viktig å være bevisst og kritisk til sin egen sannhet og virkelighetsoppfatning. Dette vil vi gå nærmere inn på gjennom situering og kildekritikk i dette kapitlets 4.3 og 4.4. På bakgrunn av disse betraktningene har vi også valgt å være empirisk orientert når vi har utarbeidet hovedkategorier og underkategorier, som innebærer at analysearbeidet i stor grad har et induktivt preg.

Den induktive tilnærmingen går fra *informasjon om faktiske forhold* i samfunnet (empiri) til *refleksjon* om samfunnsforhold (teori). På en side kan samfunnsvitenskapelig teori være mer eller mindre empirisk forankret, og på en annen side kan samfunnsvitenskapelig empiri være mer eller mindre teoretisk forankret. Forskning preges gjerne av en veksling mellom teori og empiri, og i denne vekslingen bygger forskeren på ulike metoder for å knytte forbindelser mellom empiri og teori, avhengig av om man beveger seg fra teori til empiri eller fra empiri til teori. I vår studie bruker vi det siste, som bygger på metoder for fortolkning. Resultatene av empiriske undersøkelser blir drøftet og oppsummert i forhold til teoretiske perspektiver (Grønmo, 2004, s. 36). I analysen har vi hatt som intensjon å være mest mulig åpne for både nye og andre funn enn det som danner grunnlaget for vår eksisterende forforståelse og kunnskap, noe som Repstad (2007, s. 123) understreker at er viktig. Følgelig kan vi si at analysen er basert både på en empirisk og en teoretisk tilnærming, som ifølge Grønmo (2004, s. 155-157) ikke er uvanlig. På denne måten inneholder analysen elementer av en stegvis-deduktiv induktiv tilnærming, der analysen foregår i etapper fra rådata til teorier (Tjora, 2010, s. 155).

Koding av datamaterialet er ifølge Monica Dalen (2011, s. 62) et viktig ledd i analyseprosessen. Koding er et sentralt element i boka «Grounded Theory», som tar sikte på å kartlegge de ulike kvalitetene til et fenomen. I motsetning til kvantitative data der man spesifiserer kategorier i begynnelsen av analysen, skjer definisjonen av kategorier gjennom selve analyseprosessen når man bruker kvalitative data (Halvorsen, 2008, s. 212). Forfatterne til boka om metoden Grounded Theory definerer koding slik: «*Coding represents the operation by which data are broken down, conceptualized, and put back together in new ways. It is the central process by which theories are built from data*» (Dalen, 2011, s. 62).

I dette sitatet fremmer forfatterne det sentrale i kodingsprosessen, som er å gå gjennom dataene, og deretter lete etter abstrakte kategorier som kan samle dataene på nye måter. Hensikten med dette er å finne mer egnede kategorier som åpner muligheten til å forstå innholdet i datamaterialet på et mer teoretisk og tolkende nivå (Dalen, 2011, s. 62).

Det var en tidkrevende prosess å analysere vårt eget datamateriale. Å lese igjennom de transkriberte intervjuene og reflektere, samt å kode og kategorisere har tatt tid. Før vi leste ordentlig igjennom intervjuene var vi usikre på om vi ville finne noe som utmerket seg nok til at vi kunne bruke det som egne kategorier. Etter nøye gjennomgang av intervjuene og gjennom å dele de opp i mindre deler, fant vi noen ord som gikk mye igjen, og som informantene brukte ofte. Vi utarbeidet oss et skjema hvor vi skrev ned de ordene/kodene som vi så gikk igjen. Deretter noterte vi hvor i de transkriberte intervjuene vi fant informasjon om det ordet. Vi laget 17 koder som vi sorterte i større grupper, i tema/kategorier. Kodingsprosessen har vært en viktig del av arbeidet, da den har bidratt til at vi har forstått hva i intervjuene som har peket seg ut som relevant og interessant. Det bidro til at vi så intervjuet og det informantene sa, i et litt annet lys enn vi gjorde gjennom å kun høre på avspillingen av intervjuet. Ved å dele opp det transkriberte intervjuet og sortere materialet, var det lettere å finne et mønster i datamaterialet. Med utgangspunkt i studiens tema, sorterte vi materialet ut fra sitater og utsagn som vi fant relevante og interessante.

Vi fant etter hvert fram til 3 funn som dannet et foreløpig utgangspunkt for en videre analyse. Kort fortalt kan man si at den kvalitative analysen har som mål å gjøre det mulig for andre lesere å få økt kunnskap om saksområdet man har forsket på, uten at de selv må gå igjennom de dataene som er utarbeidet i løpet av prosjektet (Tjora, 2010, s. 10). Å analysere handler som nevnt om å arbeide med datamaterialet gjennom å sortere og organisere det, for så å bryte det ned igjen til håndterbare enheter, kode det, for så å sette kodene sammen, og se etter mønstre. Kodingsprosessen var utfordrende, og vi vekslet mellom empiri og teori for å finne en dypere mening i kodene og kategoriene vi dannet på bakgrunn av disse. Denne fram-og-tilbake prosessen kan vi se som en veksling mellom ulike nivåer der vi pendlet mellom det Thagaard (1998, s. 41) omtaler som erfaringsnære begreper og erfaringsfjerne begreper. Erfaringsnære begreper uttrykker den forståelsen som informantene selv benytter om sine handlinger og erfaringer. Erfaringsfjerne begreper derimot er tilknyttet samfunnsvitenskapelig teori. De fortolkningene som erfaringsfjerne begreper uttrykker, påvirker den forståelsen som informantene har av sine handlinger. Som forskere vil våre tolkninger av den symbolske betydningen av en handling bære preg av en *dobbel hermeneutikk*, ettersom vi fortolker en virkelighet som informanter som lever i samme virkelighet som oss, allerede har fortolket (Thagaard, 1998, s. 41). En hermeneutisk tilnærming legger vekt på at det ikke finnes kun en sannhet, men at man kan tolke et fenomen på ulike nivåer. Mening kan ifølge hermeneutikken bare forstås i lys av den sammenhengen som det vi studerer er en del av, og vi forstår delene i lys av helheten (Thagaard, 2009).

Etter denne bearbeidingen så vi relevansen av samlede data i forhold til faglitteraturen og teorien vi har brukt. Dette har hatt en styrkende effekt for følelsen av substans i det samlede datamaterialet. Vi sorterte materialet vi har samlet inn, i eget skjema. Vi tok deretter utgangspunkt i problemstillingen og de tre forskningsspørsmålene, og undersøkte materialet ut fra viktige elementer i samtalen med barn og unge, som vi anså som relevante i forhold til barn og unges medvirkning i egen sak. Følgende kategorier vokste fram:

- *Informere barnet* ble gjentatt flere ganger gjennom intervjuene, og vektlegges i høy grad for at barn skal kunne uttale seg om sin situasjon

og egne ønsker. At barn blir informert om hvorfor barnevernet er der, og at informasjonen om hva som skal skje når fram til barnet også, og ikke bare foreldrene.

- *Barnet skal bli hørt*, vokste fram som kategori fordi de fire informantene la vekt på at barnevernsansatte i hver barnevernssak må lytte til barnet, noe som de også hevder ligger barnevernets rutiner. Setningen «*barnet skal bli hørt*» ble nevnt flere ganger i intervjuene.
- *Barnesamtalen og den dialogiske samtalen* som veileder barnevernsansatte i samtalen med barn, vokste fram som kategori da metoden har blitt sentral i det kommunale barnevernet i hele Norge, og dermed ble mye vektlagt i intervjuene.
- *Barnets beste* ble raskt en kategori, da alle fire informantene ofte begrunnet fenomener med hensyn til hva som er barnets beste i ulike situasjoner. Hensynet til barnets beste er barnevernets overordnede prinsipp, og det ble dermed naturlig for oss å ha det som en kategori.
- *Det biologiske prinsipp* blir vektlagt mye i informantenes forklaringer, da det er ønskelig at barn skal vokse opp med sine biologiske foreldre så langt det lar seg gjøre, og at hjelpetiltak i hjemmet skal brukes primært.

Vi har nå gjort rede for grunnlaget for valgte kategorier og analyseprosessen. I det følgende vil vi rette lyset mot hvordan vi har jobbet for å ivareta de vitenskapsteoretiske og forskningsetiske kravene.

2.11 Ivaretagelse av vitenskapsteoretiske og forskningsetiske krav

Forskning er systematisk og sosialt søken etter en ny og bedre innsikt om et fenomen eller område, og dens sentrale forpliktelse er søken etter sannhet. De forskningsetiske retningslinjene er et hjelpemiddel for forskeren selv, og peker på relevante faktorer som forskeren skal eller må ta hensyn til. Disse må veies mot hverandre og mot andre tungtveiende hensyn (Kalleberg, 2006, s. 6-7).

For å sikre at samfunnet skal kunne ha tillit til, og gjøre nytte av forskning, foreligger det en rekke vitenskapeteoretiske krav. Disse kravene er normative og virker som en retningsnor, da de viser til hvordan forskningen bør bli gjennomført for å kunne anses som troverdig og gyldig (Wormnæs, 2002, s. 61). Kravene er et ledd i kvalitetssikringen av både forskningsprosessen og bruken av forskningsresultatet (Grimen, 2004, s. 400). De er viktige fordi forskningsetiske retningslinjer fremstiller en del av de vitenskapeteoretiske kravene, og veiledende for god forskningsskikk (Kalleberg, 2006, s. 6-10).

Gjennom denne studien har vi jobbet for at arbeidet vårt skal fremstå så objektivt og saklig som mulig. Ettersom studien handler om menneskers subjektive opplevelser av tematikken, og på grunn av at de kontekstuelle og relasjonelle betingelsene mellom oss som forskere og informantene kan ha påvirket dataene, er det svært viktig å ivareta intersubjektiviteten. Den må ivaretas gjennom en kritisk redegjørelse for, samt en kritisk gjennomgang av forskningsprosessen. Dalen (2011, s. 94) understreker at det er av stor betydning at man som forsker redegjør for sin egen posisjon, slik at leseren kan ta høyde for at forskerens egen posisjon kan ha påvirket studien. De kontekstuelle rammene for studien - at vi som foretar studien utdanner oss til å jobbe innenfor det samme feltet som informantene, og har erfaring fra arbeid med ungdom, vil vi belyse under situering.

4.3.1 Situering

Det vitenskapeteoretiske kravet om objektivitet knyttes ofte til reproduserbarhet og nøytralitet. Dette innebærer at forskeren skal etterstrebe å opptre upartisk og nøytral i undersøkelsen av et fenomen eller område. Objektivitet er viktig fordi man ofte har behov for å vite noe om det andre snakker eller skriver om, og ikke bare vil vite noe om dem som snakker eller skriver. Begrepet objektivitet blir brukt til å skille mellom person og sak. Grimen (2007, s. 193-194) definerer objektivitet slik: «*En beskrivelse er objektiv hvis den reflekterer saksforhold i verden slik de er, og ikke perspektivet eller interessene til den som har laget beskrivelsen*». En kan dermed spørre seg om forskeren kan være helt nøytral når han eller hun studerer menneskelige fenomener. Hvordan man forstår mennesker og samfunnet vil preges av personlighet og erfaringer, samt ens personlige og faglige ståsted. Hvordan man forstår virkeligheten vil dermed påvirkes av hvordan man

forstår ulike menneskelige og samfunnsmessige fenomener (Nilssen, 2012, s. 25-26). Cecilie B. Neumann og Iver B. Neumann (2012, s. 13) understreker at det i kvalitativ metode ikke er mulig å oppfylle objektivitetskravet helt, og uttrykker at «det er ingen som i praksis greier å forholde seg taus og nøytral og upåvirket av og i felt/intervjusituasjonen».

Dette innebærer at vi som forskere i stor grad må være bevisst på vår egen forforståelse og tolkning. Informanten påvirkes av vår tilstedeværelse og måte å foreta et intervju på (Grimen, 2004, s. 193-194). Som forsker må vi dermed være bevisst på å holde kontroll på egne tanker og følelser, samtidig som det ikke skal fremstå som om de ikke eksisterer. Grimen (2004, s. 194) viser til forskeren som det viktigste forskningsredskapet, og at kvaliteten på data ofte er avhengig av forskerens personlige egenskaper, som blant annet evne til å lytte, evne til å snakke med både personer de liker og personer de misliker, eller evne til å se hva som er relevant og hva som ikke er relevant.

Når vi skal foreta et intervju, kan vi ifølge Neumann og Neumann (2012, s. 12) ikke unngå å inngå i en relasjon til informanten. Det oppstår dermed ulike mellommenneskelige faktorer som kan prege intervjuet og fortolkningen av det. I denne sammenhengen kan en faktor være det relasjonelle aspektet, mens en annen faktor kan være vår nærhet til tematikken (Neumann & Neumann, 2012, s. 12-13).

Ifølge Repstad (2007) kan det være både fordeler og ulemper med å forske på eget felt. Fordelen med nærhet til forskningsfeltet kan være at det danner gode forutsetninger for å kunne sette seg inn i konteksten som informantene befinner seg i. Dette kan uttrykkes både verbalt og non-verbalt. Det at vi er utdannet barnevernspedagog og sosionom, har fordypning i forebyggende arbeid med barn og unge, og at vi har erfaring i arbeid med ungdom, kan bidra til en felles forståelse av mye av det informantene beskriver i intervjuene. Dette opplevde vi som styrkende i intervjusituasjonene og i arbeidet med intervjuguiden, da vi grunnet dette har mye kunnskap om hvilke lover informantene jobber etter, samt hvordan de arbeider i praksis. Vi var dermed også godt kjent med mange av begrepene informantene brukte, og trengte derfor ikke bruke tid på å få forklart hva de ulike begrepene gikk ut på.

Pål Repstad påpeker at forholdet mellom forsker og informant kan være preget av både nærhet og distanse, og understreker videre at en slik nærhet kan bidra til åpenhet og tillit (Repstad, 2009, s. 310). Gjennom transkriberingen av intervjuene, ble vi bevisst på at vi noen ganger bekreftet underveis med «*ja, skjønner hva du mener*» og «*ja, det er jo typisk*». Disse bekreftelsene kom spontant, da vi har en del fagkunnskap gjennom utdanningen på feltet, og kjente igjen mange av begrepene de snakket om. På en side kan dette ha ført til at informantene følte bekreftelse og forståelse, men på en annen side kan vi ikke utelukke at det kan ha ført til at informantene ikke fortalte like mye i dybden som de ville gjort ellers, at vår bekreftelse ga uttrykk for at vi hadde tilstrekkelig kunnskap om det begrepet, slik at de ikke trengte å utdype det nærmere. Dermed kan bekreftelsene våre også være en fallgrube eller en ulempe, dersom informantene antar at «de vet hva dette handler om, så det trenger jeg ikke utdype noe mer».

En annen fallgrube eller ulempe med nærhet til fenomenet vi studerer, kan være at vi som vi har nevnt tidligere, søker data som stemmer overens med vår egen oppfatning av det fenomenet vi studerer (Nilssen, 2012, s. 71), eller at vi har forventning om at vi etter studien skal sitte igjen med et komplett mønster eller en helhet. Å ha nærhet til feltet vi studerer krever at vi som forskere er åpen for det som fraviker eller som bryter med mønsteret, for å la andre perspektiver komme frem. Det er en styrke å ha evnen til å la seg overraske over dataene man samler (Repstad, 2007, s. 122-123). I vårt tilfelle kom dette til uttrykk ved at vi på med utgangspunkt i egen forforståelse hadde forventninger til hva informantene ville vektlegge mest i forhold til tematikken intervjuene. Vi hadde fokus på å være åpne for ny kunnskap om deres erfaringer og arbeidsmetoder, og opplevde i begge intervjuene å bli overrasket av ny informasjon, i tillegg til at vi fikk en dypere forståelse for deres arbeid med barns medvirkning enn det vi hadde i forkant av intervjuene.

4.3.2 Intersubjektivitet

Et helt sentralt trekk ved vitenskapelig virksomhet er at de skal kunne testes, etterprøves og kontrolleres av andre. For at dette skal være mulig, må resultatene av studien være intersubjektive, som vil si at de i prinsippet forstås eller foreligger på samme måte, og kan

kontrolleres av enhver kompetent forsker (Wormnæs, 2002, s. 60). For at et resultat av en forskning skal kunne gjentas, er det en forutsetning at forskerens materiale gjøres åpent og tilgjengelig for andre. Dersom man forstår intersubjektivitet som et krav til likhet mellom resultatene, kan det være utfordrende å ivareta intersubjektiviteten i den samfunnsvitenskapelig tradisjon (Grimen, 2004, s. 194). Grunnene til dette er at vi i kvalitativ metode studerer fenomener der vi bruker oss selv som instrument, og på den måten bruker en subjektiv fortolkning knyttet til menneskers tanker, følelser og opplevelser (Nilssen, 2012, s. 29). Kravet om intersubjektivitet kan danne bakgrunn for å rette et kritisk blikk på alle typer resultater, formuleringer, metoder, begreper, definisjoner termer og så videre. Kravet kan på denne måten bidra til en forbedring, og til å komme fram til gode data. Å argumentere og dokumentere for egen metode og prosess er dermed helt sentralt (Wormnæs, 2002, s. 61). På bakgrunn av dette har vi vært nøye gjennom hele forskningsprosessen på å gjøre rede for, dokumentere og begrunne de valgene og refleksjonene vi foretar oss i studien.

Gjennom hele forskningsprosessen har det vært viktig for oss å vurdere både validitet og reliabilitet. Dette begynte vi å vurdere da vi jobbet med å bestemme utvalg og planla hvilke kategorier vi ville dele data inn i. Følgende vil vi gjøre rede for disse begrepene, og deretter vise til hvordan vi har vært bevisst på de gjennom hele forskningsprosessen.

4.3.3 Validitet

I forskning handler validitet om gyldighet eller relevans. Ifølge Larsen (2017, s. 93) handler validiteten kvalitative studier om *bekreftbarhet*, *troverdighet* og *overføringsverdi*. I kvalitative studier handler validitet om i hvilken grad man undersøker det man skal undersøke. I slike undersøkelser handler validiteten om at man har samlet data som er relevante i forhold til problemstillingen, slik at slutningene vi trekker på bakgrunn av undersøkelsen er valide. Det handler om å stille spørsmål som gir svar på undersøkelsen, og om man har grunnlag til å kunne bekrefte de funnene og de slutningene vi trekker (Larsen, 2017, s. 93).

Når en undersøkelse har som mål å både beskrive og å fortolke det vi studerer, handler validiteten om at fortolkningene er gyldige for den virkeligheten man studerer. Dette er

en måte å se om de fortolkningene vi gjør er troverdige. I tillegg til å være bevisst i forhold til studiens troverdighet, er det viktig at vi som forskere også er bevisst i forhold til studiens overførbarhet. I kvalitative undersøkelser er det et gitt mål at man skal kunne overføre ens funn til andre grupper enn de som har deltatt i undersøkelsen. Man anser validiteten som høy dersom svarene gir data som er relevant til problemstillingen (Larsen, 2017, s. 93-94).

I vår studie har vi hatt fokus på validitet helt fra begynnelsen av, etter vi utarbeidet problemstillingen, og begynte å samle data. For det første hadde vi fokus på å utarbeide en problemstilling som er aktuell i dag, og vi har vært bevisst på å ivareta validiteten da vi valgte metode, drøftet temaets aktualitet og innhentet data til studiet. For det andre har vi bearbeidet intervjuguiden grundig gjennom prøveintervjuene vi gjorde på hverandre. Vi fikk dermed bearbeidet spørsmålene, som igjen økte sannsynligheten for å utvikle spørsmål som i størst mulig grad traff problemstillingen og forskningsspørsmålene (Thagaard, 1998, s. 89). Vi var også bevisste gjennom hele forskningsprosessen på om dataen vi hentet inn var relevant i forhold til problemstillingen. I intervjusituasjonen lot vi derfor være å be om utfyllende informasjon dersom informantene kom inn på begreper eller tema som ikke traff problemstillingen. Vi var bevisste på å holde oss til relevante tema for å få mest mulig informasjon ut av hvert intervju. Vi mener at den jobben vi har lagt i arbeidet med intervjuguiden er svært sentralt for å sikre samsvar mellom problemstillingen og datamaterialet.

For å sikre validiteten i oppgaven, er det viktig at sentrale teoretiske begreper som blir brukt er relevante, og at de blir definert og gjort rede for. Vi har lagt vekt på å definere kvalitetsbegrepet teoretisk, det har vi også tatt med i avslutningene av intervjuene. På denne måten har vi gitt begrepet et innhold, samtidig som vi har fått et innblikk i hva informantene legger i det.

4.3.4 Reliabilitet

At et resultat er reliabelt innebærer at det er riktig, sikkert, pålitelig eller til å stole på (Wormnæs, 1996, s. 61-62). Grønmo (2004, s. 220,224) viser til at reliabiliteten er høy dersom undersøkelsesopplegget og datainnsamlingen gir pålitelige data. Spørsmålet om

reliabilitet rettes mot det som er oppgitt, enten det er for eksempel et sitat, måltallet, oversettelsen, eller en intervjuutskrift. Spørsmålet handler om det vi viser har riktighet, har rett verdi og om det er hva det utgir seg for. Når vi skal ta stilling til om et resultat er reliabelt, gjelder det å hele tiden ha i tankene og ta hensyn til hva som *kan* ha ført til et galt resultat. Det kan for eksempel ha oppstått noe underveis i prosessen, som har ført til at vi har målt, talt, regnet, oversatt eller skrevet noe ned feil. Forstyrrelser under målingen kan påvirke resultatene slik at de ikke blir riktige, og metodene man bruker kan også gi opphav til feil. Det kan også være at man som formidler ikke har vært nøyaktig nok, eller at en oversettelse er gjort dårlig (Wormnæs, 1996, s. 61-62).

Grønmo (2004, s. 220) forklarer at påliteligheten kommer til uttrykk ved at man oppnår identiske data dersom man bruker det samme undersøkelsesopplegget ved ulike innsamlinger av data om de samme fenomenene. Reliabiliteten uttrykker dermed ulike innsamlinger av data om de samme fenomenene, og er et uttrykk for hvor stort samsvar det er mellom datasettene fra slike gjentatte datainnsamlinger.

Reliabiliteten påvirkes av hvordan undersøkelsesopplegget er utformet, og hvordan man går fram for å samle inn data. For å oppnå høy reliabilitet, forutsetter det dels at undersøkelsesopplegget er utformet klart nok til at det fungerer på en entydig måte, og dels at datainnsamlingen blir både systematisk og grundig gjennomført (Grønmo, 2004, s. 221).

Ettersom menneskers tanker, følelser og opplevelser ikke kan måles, blir framgangsmåten i samfunnsvitenskap og humaniora annerledes. Her må vi vurdere hvor presise formuleringene er i undersøkelsesopplegget. Vi må se på om spørsmålene er enkle og nok tydelige, slik at man unngår misforståelser. Det er derfor viktig at spørsmålene er presise nok (Wormnæs, 2002, s. 61).

Når det gjelder pålitelighet er det altså viktig at vi er bevisste og åpne for hva som kan ha påvirket resultatet av studien. På bakgrunn av vår egen forforståelse og vårt ståsted, kunne vi ha stått i fare for å stille ledende spørsmål. Det kunne ha økt sannsynligheten for å få svar som passer med våre egne tanker om barnevernets arbeid med barns medvirkning, og tanker om barnevernets arbeid med barns medvirkning i egen sak har endret seg de siste 30 årene. For å sikre oss at vi ikke skulle påvirke informantene, stilte

vi oss kritiske i den innledende fasen med utarbeidingen av intervjuguiden, hvor vi spurte oss selv; Er det noen konkrete fenomener vi ønsket å belyse? eventuelt hva og hvorfor? Og ønsket vi åpne fortellinger om informantenes livsverden? Ville vi få bekreftet våre oppfatninger om hvorvidt barnevernet har utviklet seg i arbeidet med barns medvirkning, eller skulle vi være åpne for å høre deres versjon og fortelling? Denne måten å reflektere på resulterte i at vi utarbeidet en intervjuguide som er preget av åpne spørsmål, og oppfølgingsspørsmål ut fra informantenes forklaringer.

For at leseren enklest mulig skal kunne finne frem i de oppgitte kildene, har vi valgt å følge anbefalingene i APA om å bruke sidetall i henvisningene også når vi ikke bruker direkte sitat. Dette kan bidra til å øke oppgaven vårs reliabilitet.

4.3.5 Forskningsetiske krav

Grimen (2004, s. 397) forteller at de forskningsetiske kravene handler om hvordan vi som forskere *bør* og *skal* opptre. Forskningens etiske forpliktelser angår dels i normer vi må følge underveis i forskningsprosessen, og dels i å ivareta hensynet til utforskede personer og institusjoner. Det innebærer også et ansvar for oppgavens videre bruk og spredning. Normene er nedfelt i forskningsetiske retningslinjer, som inneholder de overnevnte vitenskapeteoretiske kravene. Dette knyttes blant annet til fellesskapet til andre forskere og forskningsprosessen, og kravet om å ta hensyn til den gruppen eller institusjonen vi forsker på. De forskningsetiske retningslinjene har ikke de samme funksjonene som lover, men er et hjelpemiddel for oss selv som forskere. De peker på faktorer som vi skal og må ta hensyn til, men må ofte veies mot hverandre og mot andre tungtveiende hensyn. Det er likevel noen av de etiske retningslinjene som også er nedfelt i lovgivningen, og dermed overlapper hverandre. Et eksempel på dette, er hvis vi hadde utsatt noen av informantene våre for skade eller smerte, da dette både er uetisk og straffbart i henhold til loven. Et annet etisk hensyn er at de som deltar i studien har gitt samtykke til det, noe som er et viktig etisk hensyn, samtidig som det i mange tilfeller også er et rettslig krav (Kalleberg, 2006, s. 6-7).

I henhold til gjeldende forskningsetiske retningslinjer er studien *Ikke glem barnestemmen*, godkjent av Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Ettersom

vi skulle foreta intervju, kontaktet vi NSD per telefon for å høre om det var nødvendig å søke om godkjenning for å foreta disse intervjuene. Vi fortalte at vi ikke lager noen personlige opplysninger, men at vi ville bruke telefon som båndopptaker. Vi fikk til svar at det ikke var nødvendig å søke om tillatelse, men vi fikk likevel beskjed om å sende inn intervjuguiden.

Videre er det et forskningsetisk krav å behandle personopplysninger på en måte som ivaretar informantens anonymitet og integritet (Kalleberg, 2006, s. 18). Gjennom informasjonsskrivet vi ga informantene i forkant av intervjuet, ble de gjort kjent med kravet om informert samtykke, ivaretagelse av anonymiteten og taushetsplikten, og det at de til enhver tid hadde mulighet til å trekke seg fra studien vår, uten at de måtte oppgi noen grunn for dette. Vi opplyste også om at vi ville spille inn intervjuet, og at dersom de valgte å trekke seg, ville vi selvfølgelig ikke bruke intervjuet i oppgaven, og slette lydopptaket omgående. I etterkant av intervjuene overførte vi intervjuene til en passord-beskyttet pc, og slettet dem fra telefonen. Da vi transkriberte intervjuene brukte vi ikke informantens navn, men byttet dette ut med kommunens navn. Samtykkeerklæringene ble oppbevart et annet sikkert sted. Ettersom informantene selv er pålagt taushetsplikt, delte de ikke sensitiv informasjon eller informasjon som kunne kobles til deres klienter og saker. Det var derfor ikke behov for å utelate deler av intervjuet. Informantene nevnte kun en episode de hadde hatt i jobbsammenheng, men denne jenta hadde allerede delt sin historie gjennom barnevernsproffene. Det var dermed ikke nødvendig å unnlate den, da den ungdommen allerede har delt denne erfaringen i en bok skrevet av Forandringsfabrikken og barnevernsproffene. De sitatene som kan kobles til enkeltpersoner har vi valgt å unnlate å bruke, da vi vil ivareta anonymiteten på en best mulig måte.

2.12 Et kritisk blikk på egen studie

For at vi skal kunne fremme et komplekst materiale har det vært nødvendig å foreta forenklinger og datareduksjon. Dette kan bidra til at ikke alle elementer fra informantene har kommet fram. Den subjektive fortolkningen som skjer i kvalitativ analyse innebærer at vi som forskere kan trekke fram og vektlegge ulik informasjon (Thagaard, 2009, s. 149-150). Dette kan ha ført til at vi har vektlagt noe annet enn andre forskere ville ha valgt.

Bildet som vi presenterer gjennom vår oppgave er vår tolkning av informasjon satt opp mot lovverket informantene jobber etter, og tidligere forskning. Vi må også understreke at vår studie ikke kan generaliseres, da vi kun har foretatt intervju av 4 barnevernsansatte. Det er heller ikke vår hensikt med denne oppgaven å generalisere, men å få en pekepinn på om barnevernet har utviklet seg de siste 30 årene gjeldende barns medvirkning. På en annen side, kan de fortolkningene vi som forskere gjør samt problemstillingen som drøftes, spille en relevant rolle ut over studiens utvalg (Thagaard, 2009, s. 207). Dette kan føre til at vår studie kan ha en overføringsverdi selv om at funnene våre ikke kan generaliseres.

Analyse av lovendringene og funn

I denne delen vil vi drøfte funnene våre i lys av teori og empiri. Vi har delt denne analysedelen i tre deler. Vi vil i første del systematisk gjøre rede for ordlyden i lovendringen av barnevernloven i 1992 vedrørende barns rett til å uttale seg i saker som angår dem og lovrevisjonen av barnevernloven i 2003 vedrørende barns partsrettigheter fra fylte 15 år. Vi vil videre foreta en tekstanalyse av det som skrives. Vi vil da gå kronologisk gjennom formuleringene, sammenligne dem og se hvilke endringer som er gjort. Deretter vil vi i kapittelets andre del, bevege oss inn på informantenes beskrivelser og fortellinger, og sette dette opp mot aktuell teori. I dette kapittelet vil vi presentere kategoriene *holdningsendringer, barns medvirkning i barnevernet, samtaler med barn og Barnevernsproffenes påvirkning på barnevernets praksis*. Avslutningsvis vil vi sette forskningen opp mot teorien for å se om det er noen motsetninger i forhold til barnets medvirkning i lovverket og hva forskningen viser på feltet.

2.13 Lov om barnevern av 1953, barnevernloven av 1992 og FNs

barnekonvensjon

Vi vil følgende kort gjøre rede for hvilke oppgaver barnevernet var pålagt etter barnevernloven av 1953 og deretter presentere ordlyden av lovparagrafene vedrørende barnets medvirkning i egen sak før og etter lovene ble endret. Videre vil vi analysere disse, og gjøre rede for hva som har endret seg i lovteksten i denne lovrevisjonen i 1992. Når vi gjør rede for barnevernloven av 1992 vil vi trekke inn FNs konvensjon om barns rettigheter artikkel 12, da denne også fastslår barns rett til medvirkning i egen sak, og delvis har påvirket til at retten til medvirkning ble lovfestet i barnevernloven. Vi vil med andre ord sette paragrafer som omhandler barns medvirkning mot hverandre, for så å sammenlikne hvordan fokuset på barn som informanter har endret seg i løpet av tiden mellom disse lovene. På denne måten vil vi kunne si noe om hvordan barnets rett til å medvirke i egen sak har utviklet seg mellom disse lovendringene. Det vil også gi et bilde av til hvor stor grad barnet ble brukt som informant i sin egen sak i tiden mellom 1953-1992 og tiden fra 1993 til i dag.

2.13.1 Lov om barnevern av 1953

I forordet i lovboka «Barnevernsloven av 17.juli 1953» står det at loven medførte en omfattende revisjon av Norges offentlige barnevern. Her vises det til at de viktigste bestemmelsene vedrørende barn og ungdom tidligere var spredd på ulike lover, hvor Vergerådsloven, Forsorgsloven og lovene om tilsyn til pleiebarn var de mest sentrale. I loven som ble tredd i kraft i 1953 ble disse bestemmelsene samordnet og arbeidet med barnevernet ble samlet under Barnevernsnemnda. Denne nye offentlig myndigheten fikk et større ansvarsområde, og ble pålagt å utføre en større og mer omfattende virksomhet enn de tidligere myndighetene hadde gjort. Loven bærer preg av et fokus på kriminalitet blant barn, og hvordan man skal håndtere saker hvor barn er i fare for å bli kriminelle, eller saker der barn har begått kriminelle handlinger (Sveri, 1957). Lovens kapittel 1 gjør rede for *den lokale administrasjonen*;

§ 1.1 De kommunale barnevernoppgaver som følger av denne loven hører under helse- og sosialstyret i kommunen.

Helse- og sosialstyret skal utføre de oppgaver som påhviler det i henhold til lov. Det skal følge nøye med i de forhold barn og ungdom lever under og virke for tiltak til bedring av barnevernet i kommunen.

Helse- og sosialstyret bør mest mulig samarbeide med myndigheter, institusjoner, foreninger og andre hvis virksomhet berører barnevernet. Særlig gjelder dette skolemyndighetene og politiet. (Barnevernloven, 1953)

I lovens kapittel 3 Inngrep overfor barn og deres familier slås det fast at barnevernsnemnda alltid skal velge det mildeste inngrepet dersom de skal velge mellom to eller flere former for inngrep. Videre heter det at nemnda framfor alt skal gripe inn i alle tilfeller det er påkrevd. Først når det er slått fast at lovens regler har anvendelse på det aktuelle tilfellet, kan nemnda begynne å drøfte innenfor lovens rammer hva som skal foretas. For å kunne utføre dette på en best mulig måte, må barnevernsnemnda innhente tilstrekkelig kunnskap av ulike slag. Loven sier at det er nemndas eget ansvar å hente inn disse opplysningene, og jfr. Barnevernloven § 6-2 heter det at: «Det må skaffes best mulig kjennskap til barnet og dets miljø, til foreldrene og til forholdene i heimen, skolen osv».

Dette skal dels danne grunnlaget for å kartlegge om forholdene barnet lever under treffer innenfor lovverket, og dels danne grunnlaget for å lage et opplegg for å bedre situasjonen. For å kunne kartlegge hvordan familien og barnets situasjon faktisk er, skal nemnda jfr. § 17 gjennom samtaler med barn og foreldre, søke og kartlegge årsakene til at forholdene har blitt slik, og hjelpe foreldre og barnet til å innse hva som er galt og hva man kan gjøre for å rette på disse forholdene (Sveri, 1957, s. 101-102). Barnevernlovens kapittel 3, § 17 (endret ved lov 12.juni 1987 nr. 70) lyder som følger:

Bli helse- og sosialstyret ved opplysninger etter § 12 eller på annen måte kjent med at et barn er i en slik stilling som nevnt i § 16, skal det snarest foreta nærmere undersøkelser. Ved samtale med barn og foreldre skal den søke å klarlegge årsakene til de forhold som har gjort inngripen fra helse- og sosialstyret nødvendig og søke å få barn og foreldre til å innse hva som eventuelt er galt og hva som kan foretas for å rette på forholdene. Helse- og sosialstyret bør herunder så vidt mulig betjene seg av personer som har særlige forutsetninger for dette arbeid (sosialkuratorer e.l.).

Når nemnda skal avgjøre hvilke åtgjerder som skal tas, skal den holde seg barnets beste for øye. Nemnda bør også ta omsyn til om det kan skade andre barn at barnet blir i heimen. (Barnevernloven, 1978, s. 5)

Når det gjelder barns rett til medvirkning, blir dette omtalt i Barnevernlovens § 8, hvor det heter:

Barnets foreldre, dets foresatte eller verje, samt andre personer som saken direkte gjelder, skal gis adgang til å uttale seg før helse- og sosialstyret gjør vedtak. De har rett til å være til stede under forhandlingene i helse- og sosialstyret, men ikke under rådslagning og stemmegiing. De har rett til å ha en person ved sin side til å vareta barnets tarv, jfr. forvaltningslovens § 12. Helse- og sosialstyret kan også kreve at setteverje blir oppnevnt for å vareta barnets tarv under saken, jfr. lov om verjemål for umyndige av 22. april 1927 § 15.

De personer som er nevnt i første ledd kan utelukkes i de tilfelle som er nevnt i domstollovens § 133 og straffeprosessloven § 245.

Barnet skal ha høve til å uttale seg for helse- og sosialstyret i møte. Skal barnet forklare seg for helse- og sosialstyret, må det sørges for at det kan uttale seg fritt og utvungent. Når barnets tarv tilsier det, bør forklaringen skje for et av medlemmene i helse- og sosialstyret. (Barnevernloven, 1953)

Vi ser i siste del av lovens § 8 at barn fra loven ble til, skal ha mulighet til å uttale seg fritt, uten tvang. Vi vil nå bevege oss over til barnevernloven av 1992, for deretter å sammenlikne ordlydene, og se hvordan lovteksten har endret seg i forhold til barns medvirkning.

2.13.2 Lov om barneverntjenester av 1992 § 1-6 Barnets rett til medvirkning og § 6-3 Barns rettigheter under saksbehandlingen

Vi vil følgende presentere ordlyden i barnevernloven §§ 1-6 og 6-3. § 6-3 sikrer i første ledd barns rett til å uttale seg i saker som angår dem, og i andre ledd sikrer barn partsrettigheter etter de har fylt 15 år. Begge paragrafene sikrer barns rett til medvirkning, og § 6-3 konkretiserer barns rett til å uttale seg. Vi vil videre analysere ordlyden, ved å dele første og andre ledd opp, og utdype setningene i ordlyden.

Lov om barneverntjenester § 1-6 ble tilføyd lov 20 apr 2018 nr. 5, og sikrer *Barnets rett til medvirkning*, og lovteksten lyder slik:

Alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven. Barnet skal få tilstrekkelig og tilpasset informasjon og har rett til fritt å gi uttrykk for sine synspunkter. Barnet skal bli lyttet til, og barnets synspunkter skal vektlegges i samsvar med barnets alder og modenhet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for, kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon. (Barnevernloven, 1992b)

Lov om barneverntjenester kapittel 6 fastslår generelle saksbehandlingsregler, og i lovens § 6-3, *Barns rettigheter under saksbehandlingen* heter det:

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet.

Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som kan være utsatt for menneskehandel, skal barnet alltid regnes som part. (Ofstad & Skar, 2015)

Barnets rett til å si sin mening etter 1.ledd følger også Barneloven (Lov om barn og foreldre) § 31, der ordlyden i paragrafen er svært lik § 6-3 i lov om barneverntjenester, bare at det i barneloven retter paragraf 31 mot at *foreldrene* skal gi barnet mulighet til å uttrykke seg før det tas avgjørelser som berører barnet. Nærmest av pedagogiske årsaker er det blitt gjentatt en særskilt bestemmelse i Barnevernloven. Det er særlig i spørsmålet om hva som er barnets beste at det vil være grunn til å vektlegge barnets syn, men barnet har ikke noen plikt til å uttale seg. Barnets mening blir også ivaretatt i fylkesnemndsaker, gjennom retten til å oppnevne talsperson, noe som blir gjort rede for i kommentaren til Barnevernloven § 7-9 (Lindboe & Norge, 2011, s. 96).

Jfr. Barnevernloven § 6-3 første ledd har barn over syv år rett til informasjon og rett til å uttale seg før det fattes beslutninger i saker som angår dem. Barn under syv år har også tilsvarende rett til å få informasjon og til å uttale seg, med forbehold om at det er i stand til å danne seg egne synspunkter. Dette blir foretatt en konkret vurdering av det enkelte barnets utviklingsnivå og modenhetsnivå for å anslå om et barn er moden nok til å danne seg egne synspunkter, og dermed skal ha rett til å informeres og til å uttale seg.

Etter § 6-3 er retten til å uttale seg knyttet til «avgjørelse i sak som berører han eller henne», og er dermed ikke knyttet til bestemte sakstyper. Dette innebærer at barnet har de samme rettighetene når det foretas avgjørelser om frivillige hjelpetiltak, som for eksempel besøkshjem og støttekontakt, som gjennom vedtak om omsorgsovertakelse, samvær og adopsjon. Likevel må det legges til grunn at denne retten ikke gjøres gjeldende avgjørelser som først og fremst har betydning for foreldene, som ikke direkte vil berøre barnet (Ofstad & Skar, 2015, s. 324).

Det er viktig å bemerke seg at selv om loven sikrer barn *rett* til å uttale seg, er det ikke *pliktig* til å uttale seg. Dette gjelder både barn over 7 år, og de barn som etter konkret vurdering har blitt gitt rett til å uttale seg. I forarbeidene er det gjort klart at barn ikke skal føle seg presset til å uttale seg i sin sak. Dermed må barnet også bli informert om at det står fritt til å uttale seg, men at det ikke *må* uttale seg dersom de ikke ønsker det. I de tilfellene barnet velger å uttale seg, skal det også stå fritt i om de ønsker å uttrykke seg vedrørende en bestemt preferanse med hensyn til utfallet av saken (Ofstad & Skar, 2015, s. 324).

I forarbeidene (Ot.prp. nr. 45 (2002-2003) s. 63) er det lagt til grunn at det organet som fatter en avgjørelse ikke nødvendigvis trenger å være den som gjennomfører samtalen med barnet. Da kan det for eksempel benyttes eksterne fagfolk med en spesiell kompetanse til å gjennomføre samtalen på vegne av, eller sammen med barneverntjenesten. Det er opp til avgjørelsesorganet selv å tilrettelegge for samtalen med barnet, men det er likevel slik at barnets mening også skal tillegges vekt vedrørende gjennomføringen. Etter å ha konkludert med at det ikke var hensiktsmessig å innføre at det skulle være obligatorisk å bruke en nøytral og faglig ledsager, uttrykker departementet i proposisjonen:

Bruk av ledsager kan være ønskelig for enkelte barn, mens det for andre kan oppleves som en tilleggsbelastning – spesielt hvis det er en person som er fremmed for barnet. Som nevnt ovenfor, er det ingenting i veien for at en ekstern, nøytral fagperson samtaler med barnet direkte, eller bistår under samtalen. Det vil heller ikke være noe i veien for at barnet ledsages av en person som barnet

kjenner og har tillit til. Det sentrale vil være å skape en situasjon som barnet føler seg mest mulig komfortabel i, og som i tillegg er egnet til å gi barnet mulighet til å gi uttrykk for sine synspunkter uten at det settes i lojalitetskonflikt i forhold til sine nærmeste. (Ofstad & Skar, 2015, s. 324-325)

Dersom samtale med barnet blir utført av andre understreker Ofstad og Skar (2015, s. 325) at det er viktig at vedtaksmyndigheten forsikrer seg om at det ikke er tolkning, men at barnets uttalelse gjengis direkte slik som barnet uttrykket seg.

Lovens § 6-3 første ledd, andre punktum presiserer at barnets mening skal vektlegges ut fra barnets alder og modenhet. Forarbeidene viser at jo eldre og mer moden barnet er, des større vekt skal det legges på barnets mening. Barnets mening er et av flere momenter som skal tas med i en helhetlig vurdering, men det er viktig å bemerke seg at barnets mening skal *tillegges* vekt, men det betyr ikke nødvendigvis at barnets mening skal tillegges en *avgjørende* vekt. Det kan forekomme tungtveiende hensyn som gjør at det er nødvendig å velge en annen løsning enn det barnet gir uttrykk for ønske om (Ofstad & Skar, 2015, s. 325).

Ofstad og Skar (2015, s. 326) viser også til at barnevernloven § 4-1, 1.juni 2014 fikk et nytt andre ledd som også sikrer barn en generell rett til medvirkning, i tillegg til § 6-3. Barn under barneverntjenestens omsorg har også rett til å få bistand av en person de har tillit til.

I barnevernloven § 6-3 annet ledd, første punktum heter det at et barn kan «*opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende*» såfremt det «*har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder*». Dette åpner for muligheten til å frata et barn som har fylt 15 år, retten til å være part i egen sak. Dersom en beslutning om at barnet skal fratras denne partsrettigheten, må det særskilt begrunnes i barnets forhold (Ofstad & Skar, 2015).

Paragraf 6-3 andre ledd andre punktum åpner for at fylkesnemnda også kan innvilge partsrettigheter til barn under 15 år, uavhengig av sakstype. Denne retten er forbeholdt saker med «særskilte tilfelle». Denne bestemmelsen ble til under Stortingets behandling

av loven, og lovens forarbeid gir ingen nærmere redegjørelse om hvilke situasjoner som i dette tilfellet kan være aktuelle. Sett ut fra lovens ordlyd er det fylkesnemnda som i slike tilfeller har myndighet til å innvilge partsrettigheter, noe som innebærer at adgangen dermed begrenses til saker som hører til under saker som angår fylkesnemnda (Ofstad & Skar, 2015, s. 327).

Ofstad og Skar (2015, s. 32) forteller også at man antar at adgangen til å gi barn under 15 år partsrettigheter først og fremst skal brukes i saker der barnet nærmer seg 15 år og kan formulere klare meninger om sin egen situasjon. Paragraf 6-3 annet ledd tredje punktum inneholder en egen bestemmelse som omhandler barns partsstilling i saker der tiltaket gjelder for barn med atferdsvansker. I disse sakene, er barnet til enhver tid, uavhengig av alder, alltid part i saken. Bestemmelsen må ses i tråd med lovens forarbeider, der det står at særtiltakene er tenkt å benyttes for eldre barn, hovedsakelig for barn i alderen 12 år og oppover. I tilfeller saken omhandler barn med atferdsvansker, avviker barnets og foreldrenes stilling fra det som er vanlig i barnevernssaker. Tiltaket rettes ikke mot foreldrene, men direkte mot barnet. Barnevernet og foreldrene er ofte enige i disse tilfellene om at det er behov for tiltak. For å ivareta barnets interesser, skal derfor barnet alltid regnes som part i saker som innebærer plassering på institusjon i medhold av barnevernloven §§ 4-24 og 4-26 og foreldrestøttene tiltak i medhold av § 4-4 tredje ledd. Det er ikke atferdsvanskene i seg selv som er den utløsende faktoren for partsstillingen. Dette innebærer at et barn under 15-årsgrensen som har atferdsvansker ikke har partsrettigheter i saker vedrørende omsorgsovertakelse. Dette er gjeldende med unntak av saker der barnet blir innvilget partsrettigheter etter andre ledd andre punktum (Ofstad & Skar, 2015, s. 328-329).

Fra 1.august 2012 ble det i barnevernloven §§ 4-29 og 4-30 innført bestemmelser om tvangsplassering av barn som blir vurdert til å være i fare for å bli utnyttet til menneskehandel. Ved endring av § 6-3 blir også disse barna gitt partsrettighet, uavhengig av barnets alder (Ofstad & Skar, 2015, s. 329).

Når barn blir gitt partsrettigheter, har de også krav på gratis advokatbistand i saker som hører til fylkesnemndas myndighetsorgan, dette kommer fram i §§ 7 og 8, som

omhandler saksbehandlingsregler for fylkesnemnda og ansvar for å gi hjelp etter loven. I Høyesterett inntatt i Rt. 2014 s. 530 sikrer barnet at det ikke er foreldrenes preferanser, men dets eget ønske som skal bidra til å avgjøre hvilken advokat som skal hjelpe barnet med å fremme dets interesser og ønsker i saken. Det innebærer at dersom et barn som opptre som part i en sak, motsetter seg et frivillig hjelpetiltak, kan ikke dette hjelpetiltaket vedtas på grunnlag av foreldrenes samtykke. Med andre ord gjør en 15-åring som ikke er enig i et hjelpetiltak det umulig for barneverntjenesten å sette inn et hjelpetiltak etter henholdsvis § 4-4 fjerde ledd og § 4-6 første ledd (Ofstad & Skar, 2015, s. 330).

2.13.3 FNs konvensjon om barns rettigheter

FNs konvensjon om barns rettigheter består av 54 artikler som er fordelt på 3 deler. Del 1 inneholder artikkel 1-41, og gir en beskrivelse av barns rettigheter. Del 2 inneholder bestemmelsene om hvordan konvensjonen skal gjennomføres, blant annet om landenes plikt til å informere om konvensjonen og til å underveis gi rapporter om oppfølgingen av konvensjonen. Del 3 inneholder bestemmelser og regler om endring og ratifisering av konvensjonen (Grøslund, 1993, s. 9 og 15). FN (De forente nasjoner) ble opprettet, og i 1948 vedtok FN «Verdenserklæringen om menneskerettigheter». Her ble det kun lovfestet enkelte artikler som nevner barn spesielt, og det ble i 1959 nedfelt 10 prinsipper i «Erklæringen om barns rettigheter». Erklæringer er kun prinsipper, og ikke juridisk bindende for landene som vedtok dem. 30 år senere – 20. november 1989 - ble konvensjonen for barns rettigheter vedtatt (Grøslund, 1993, s. 12-13). Innenfor FNs konvensjon om barns rettigheter, vil vi forholde oss til konvensjonens artikkel 12 som lovfester barns rett til å uttrykke sin mening. Barnekonvensjonens artikkel 12 gjøre rede for, og lovfestes barns rett til medvirkning i egen sak slik:

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til å fritt gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.
2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller

gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingene i nasjonal rett. (Sandberg, 2016, s. 92)

Generelt handler artikkel 12 nr. 1 om barets rett til å si sin mening, og at barnets mening skal tillegges betydning. Denne bestemmelsen inneholder det som Grøslund (1993, s. 122) mener er en av konvensjonens fundamentale menneskerettigheter. Hun viser videre til at dette i internasjonal sammenheng på den tiden konvensjonen ble til, var et uttrykk for nytenkning at barnet skulle ha en selvstendig rett til å uttale seg.

I følge artikkel 12 nr. 1 skal de landene som følger konvensjonen, garantere at et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, fritt får muligheten til å gi uttrykk for disse i spørsmål som vedrører barnet. Videre heter det at barnets synspunkter skal tillegges vekt i samsvar med dets alder og modenhet (Grøslund, 1993, s. 122).

Retten til å uttale seg er formulert veldig generelt. Den viser ikke konkret hvilke saker som vedrører barn, og sier heller ingenting om hvilken alder barnet skal være i for å regnes som moden nok til å uttale seg. Dermed blir tolkningen av artikkelen belaget på skjønnsmessige vurderinger som det enkelte land selv må foreta (Grøslund, 1993, s. 122). Grøslund (1993, s. 25) viser til barnekonvensjonens artikkel 1 som definerer «barn» som «et hvert menneske under 18 år», og hvert land må dermed tolke og vurdere artikkel 12 nr.1 med utgangspunkt i at bestemmelsen gjelder barn under alderen 18 år.

Det som i midlertid kan slås fast, er at denne bestemmelsen gir barnet en selvstendig og subjektiv rett til å uttale seg om forhold som berører det. Dersom barnet selv gir uttrykk for at det ønsker å si sin mening, kan dermed hverken barnets foreldre eller andre myndighetspersoner nekte barnet denne retten. Denne retten har barnet uavhengig av alder etter artikkel 12 nr. 1 (Grøslund, 1993, s. 123). Barnets rett til å uttrykke seg kan kalles en rett til *medbestemmelse*, men artikkel 12 går likevel ikke så langt som å gi barnet rett til *selvbestemmelse* i egen sak.

I artikkel 12 nr. 1 står det at barnets synspunkter skal tillegges «behørig» vekt. Denne rettigheten til å bli hørt omfatter det at barnet skal få mulighet til å uttrykke seg, bli lyttet

til og at barnet skal bli tatt hensyn til. Dette omtales som barnets rett til medbestemmelse, som handler om at barnet deltar eller medvirker i egen sak. Disse ordene brukes ofte om retten etter artikkel 12, i likhet med barnevernlovens beskrivelse av barns rett til medvirkning (Høstmælingen, Kjørholt, & Sandberg, 2016, s. 92-93).

FNs konvensjon om barns rettigheter artikkel 12 nr. 2 sikrer barnets rett til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet. Barnets rett til å gi uttrykk for sin mening kan enten ivaretas av barnet selv, eller av et myndighetsorgan som da skal uttale seg på vegne av barnet. En slik høring skal foregå på den måten som det aktuelle landets regler dikterer (Grøslund, 1993, s. 129). I «rettslig og administrativ saksbehandling av saker som vedrører barnet», heter det i artikkelens nr. 2 at barnet skal «gis anledning» til å bli hørt. Dette betyr at det offentlige til enhver tid er forpliktet til å sørge for at barnet blir hørt. Denne retten til å uttale seg er gjeldende for barnet selv, en representant av barnet (for eksempel verge eller foreldrene) eller et myndighetsorgan som egner seg (for eksempel barneverntjenesten). Det at barnet skal «gis rett til å bli hørt», kan ifølge Høstmælingen, Kjørholt & Sandberg (2016, s. 93) oppfattes som at barnet får en passiv rolle. I juridiske fremstillinger har det ofte vært foretrukket å bruke mer aktive uttrykk som *rett til å uttale seg* eller *rett til å komme til ordet*. Likevel viser betegnelsen «bli hørt» at det er noen som er pålagt ansvar for å sørge for at dette skjer, og at de skal lytte til hva barnet forteller (Sandberg, 2016, s. 93). Artikkel 12 nr. 2 har ingen retningslinje for hvordan barnets uttales skal hentes inn eller i hvilken former de skal avgis. På dette punktet vises det til det enkelte lands saksbehandlingsregler, og det er dermed den nasjonale lovgivningen som avgjør hvilken *måte* barnet eller dets representant skal høres på (Grøslund, 1993, s. 129).

I artikkel 12 nr. 2 heter det at barnet skal «*bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet (...)*». Når det gjelder rettslig saksbehandling, omhandler dette sivile rettssaker, særregler i barnevernssak og straffesaker. Dersom et barn opptre som part i en sivil rettssak, er det barnets verge som skal opptre på vegne av barnet, jfr. Tvistemålsloven § 36 a. Ofte opptre foreldre som verge for barnet i disse sakene. Barnet har som part også rett til å la seg presentere av en fullmektig, etter Tvistemålsloven § 36 a.

Barnekonvensjonens artikkel 12 understreker at barns rett til å komme til ordet i saker som har betydning for dem er sentralt i forhold til anerkjennelsen av barn som selvstendige individer. Historisk sett kan man si at synet på barn som individer har gått fra et syn der hovedvekten har vært å beskytte barn og deres sårbarhet, til å legge vekt på barns evne til å opptre selv. Barnekonvensjonen ivaretar begge disse synene på barnet (Høstmælingen et al., 2016, s. 92).

2.13.4 Hvordan har fokuset på barns rett til medvirkning endret seg i lovteksten?

Bestemmelsen i Lov om barneverntjenester § 6-3 sikrer barn som er fylt syv år en ubetinget rett til å motta informasjon og anledning til å uttale seg. Tidligere var det kun barn over tolv år som hadde denne ubetingede retten til medvirkning. Bakgrunnen for at rettighetene for barn til å delta i saker som angår dem ble utvidet, er dels en følge av at FNs konvensjon om barns rettigheter er inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettighetsloven, og dermed gjelder som norsk lov. Dermed kan vi si at FNs konvensjon om barns rettigheter har påvirket Barnevernlovens lovrevisjon i 1992. Menneskerettsloven § 3 slår fast at dersom det oppstår en motstrid mellom denne loven og en annen, skal barnekonvensjonsbestemmelsene gå foran den bestemmelsen som foreligger i den andre norske lovgivningen. For å gjøre barnekonvensjonen mer synlig i norsk lovgivning, ble det gjort endring i andre lover, blant annet barnevernloven, parallelt men innarbeidingen av barnekonvensjonen (Ofstad & Skar, 2015, s. 323).

Lov om barnevern av 1953, Lov om barneverntjenester av 1992 og barnekonvensjonens artikkel 12 sikrer alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til å uttrykke sine synspunkter i saker som angår dem, og barnets synspunkter skal tillegges behørig vekt i samsvar med alder og modenhet. I forarbeidet til barnevernlovens § 6-3 første ledd, heter det:

Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet (Barnevernloven, 1992c)

Her ble det drøftet om bestemmelsen burde bli utformet som en skjønnsmessig bestemmelse i tråd med barnekonvensjonens artikkel 12, eller om barn over en gitt alder burde gis en ubegrenset rett til å motta informasjon og rett til å uttrykke seg. Departementet konkluderte med at en ny og lavere fast aldersgrense ville sikre flest mulig barn muligheten til å bli hørt i saker som angår dem. Departementet gikk samtidig inn for at barn under denne aldersgrensen, i samsvar med barnekonvensjonen artikkel 12s kriterier, skal gis mulighet til å uttale seg dersom barnet etter en konkret vurdering blir ansett som kompetent nok til å danne seg egne synspunkter (Ofstad & Skar, 2015, s. 323-324).

Når vi setter lovtekstene fra 1953 og 1992 mot hverandre, ser vi at grunntanken er den samme, men vi kan også se at både språket og lovteksten har endret seg en del fra 1953 til 1992. Lovteksten i Barnevernloven av 1953 er ikke like konkret formulert verken barnekonvensjonen og Lov om barneverntjenester.

I Barnevernloven § 8, 1.punktum heter det at «Barnets foreldre, dets foresatte eller verje, samt andre personer som saken direkte gjelder, skal gis adgang til å uttale seg før helse- og sosialstyret gjør vedtak». Her sikres både foreldrene og barnets rett til å uttale seg i saken, mens i Lov om barneverntjenester § 6-3, retter lovteksten seg kun mot barnet, og barnets rett til å uttale seg i egne paragrafer som retter seg direkte til barnet. Dette kan knyttes til endringen i syn på barnet til selvstendig informant, og at barnet skal være i fokus som et subjekt framfor objekt. I barnevernloven § 8 3.ledd heter det:

Barnet skal ha høve til å uttale seg for helse- og sosialstyret i møte. Skal barnet forklare seg for helse- og sosialstyret, må det sørges for at det kan uttale seg fritt og utvungent. Når barnets tarv tilsier det, bør forklaringen skje for et av medlemmene i helse- og sosialstyret. (Barnevernloven, 1953)

Første punktum sikrer barnets rett til å uttale seg for helse- og sosialstyret i møtet, på samme linje som vi ser i Lov om barneverntjenester § 6-3 1.ledd: «*Barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne*». Vi ser

i 2. punktum at barnet skal ha muligheten til å prate fritt og uten tvang. Både Barnevernloven og Lov om barneverntjenester sikrer barnet denne retten. I motsetning til Lov om barneverntjenester, sier likevel Barnevernloven ingenting om hvor gammel et barn skal være, og man vil dermed gå ut ifra at dette gjelder alle barn under 18 år, basert på at loven definerer *barn* som alle mennesker under 18 år.

I barnevernloven § 8, 3. ledd heter det at barns uttalelse skal foregå foran et av medlemmene i helse- og sosialstyret dersom barnet har behov for det. Dette kan vi se i likhet til Lov om barneverntjenester § 4-3 *Rett og plikt for barneverntjenesten til å foreta undersøkelser* 5. ledd, hvor det heter:

Barneverntjenesten, og sakkyndige som den har engasjert, kan kreve å få samtale med barnet i enerom. Hvis det foreligger mistanke om at barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, jf. § 4-12 første ledd bokstav c, kan barneverntjenesten gi pålegg om at barnet skal bringes til sykehus eller til annet sted for undersøkelse. (Barnevernloven, 1992b)

Når vi setter lovteksten fra 1953 om at et barn skal ha muligheten til å forklare seg foran et av medlemmene i helse- og sosialstyret opp mot lovteksten fra 1992 om at barnevernet eller sakkyndige som barneverntjenesten har engasjert, kan kreve å få en samtale med barnet i enerom, ser vi en klar likhet. Likevel ser vi at lovteksten fra 1992 her mer konkret, da den forklarer mer om hvilke tilfeller dette er mulig. I lovteksten fra 1953 henviser de til barnets behov, uten å si noe om hvilke behov dette kan være, eller noe om rammene rundt i forhold til hvilke mistanker som skal foreligge for å kunne anse det som et behov for barnet å prate med en av medlemmene i styret. Lov om barneverntjenester § 4-3, 5. ledd første punktum gir barneverntjenesten eller en utnevnt sakkyndig rett til å prate med barnet i enerom, uten foreldre eller andre foresatte til stede. Bakgrunnen for denne bestemmelsen er at det ofte er vanskelig for barn å fortelle om opplevelser eller hendelser som stiller foreldrene i dårlig lys så lenge foreldrene er tilstede. I paragrafens 5.ledd står det konkret hvilke rammer barnet skal være innenfor for at man skal anse det som nødvendig å prate med barn i enerom:

(...) Hvis det foreligger mistanke om at barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, jf. § 4-12 første ledd bokstav c, kan barneverntjenesten gi pålegg om at barnet skal bringes til sykehus eller til annet sted for undersøkelse. (Barnevernloven, 1992b)

5.ledd, 2. punktum gir barneverntjenesten rettighet til å gi pålegg om at barnet skal undersøkes på sykehus eller et annet sted. Et slikt pålegg kan kun gis når det er mistanke om at barnet er i en situasjon som beskrevet i § 4-12 1.ledd, bokstav c, som innebærer en mistanke om at barnet blir mishandlet eller utsatt for andre overgrep i hjemmet (Ofstad & Skar, 2015, s. 77-78). I Barnevernloven fra 1953 nevnes altså ikke noen ting om slike typer rammer, vedrørende barns behov for samtale i enerom.

Videre i lovteksten fra 1953, § 8, heter det at «(...) *De har rett til å ha en person ved sin side til å vareta barnets tarv, jfr. forvaltningslovens § 12. Helse- og sosialstyret kan også kreve at setteverje blir oppnevnt for å vareta barnets tarv under saken (...)*». Denne retten til å ha en person ved barnets side til å ivareta barnets tarv, eller behov, kan vi også se i Lov om barneverntjenester § 7-9, hvor det heter: «*Fylkesnemnda kan oppnevne en egen talsperson for barnet i saker som skal behandles for nemnda. Departementet kan gi forskrifter om den nærmere gjennomføring av ordningen*». Vi ser også i Barnekonvensjonens artikkel 12 nr. 2 at barnet skal kunne uttrykke seg gjennom en representant dersom det er behov for det; «*2. For disse formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller ved en representant (...)*». Alle tre lovtekstene sikrer dermed barns rett til å uttale seg, uavhengig om det formidler seg direkte eller ved hjelp av noen andre.

I 2003 ble det lagt til i Lov om barneverntjenester at:

Et barn kan opptre som part i en sak og gjøre partsrettigheter gjeldende dersom det har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder. Fylkesnemnda kan innvilge et barn under 15 år partsrettigheter i særskilte tilfeller. I sak som gjelder tiltak for barn med atferdsvansker eller tiltak for barn som kan være utsatt for menneskehandel, skal barnet alltid regnes som part. (Ofstad & Skar, 2015, s. 323)

Barnevernloven av 1953 sier ingenting om barns partsrettigheter, og man kan dermed tolke barns partsrettigheter som et nytt fenomen da det ble nedfelt i Lov om barneverntjenester i 2003. Lov om barneverntjenester § 6-3 andre ledd, 1. punktum sikrer barnet retten til å «*opptre som part i en sak og gjørepartsrettigheter*» gjeldende dersom han eller hun «*har fylt 15 år og forstår hva saken gjelder*». Artikkel 12 i FNs barnekonvensjon sier ikke noe om barns partsrettigheter, men Grøslund (1993, s. 127) refererer til Lov om barneverntjenester § 6-3 som kommentar til artikkel 12 i Barnekonvensjonen.

2.14 Hvordan har Barnevernsproffenes inntog påvirket barnevernets arbeidspraksis?

Forandringsfabrikken etablerte Barnevernsproffene i 2008. Proffene har siden de ble etablert, stått for verdiene åpenhet, ydmykhet, medbestemmelse og kjærlighet, og gjennom «Mitt Liv» samarbeider proffene med barnevernsansatte i mer enn 170 barnevernstjenester i Norge. Mitt Liv Barnevern ble etablert i 2013 i kommunebarnevernet som det første fagutviklingsarbeidet i Forandringsfabrikken. Målet med etableringen var å finne ut hvordan man kan skape barnevernstjenester som uttrykker samarbeid for barn og unge. I Litt Liv blir barn og unges erfaring og kunnskap bruk for å utvikle barneverntjenesten, og synet på barn, verdier og anbefalinger til et godt barnevernsarbeid blir utviklet, testet og revidert (Forandringsfabrikken). Vi vil følgende gjøre rede for hvordan Barnevernsproffene har påvirket barnevernets arbeid med barns medvirkning.

Gjennom *Mitt Liv* utprøves verdiarbeid, anbefalinger, arbeidsmåter, og andre verktøy av ansatte i barnevernet over hele landet. Etter disse har blitt kvalitetssikret av barn og unge, ansatte og ledere blir verktøyene implementert som standarder. På denne måten har Mitt Liv direkte påvirket barnevernets arbeidsmetoder, gjennom samarbeidet mellom barnevernsansatte og proffer (Forandringsfabrikken).

Forandringsfabrikken og proffene satte som mål sensommeren i 2014 å etablere 100 barneverntjenester til Mitt Liv, og i januar 2015 var hele 130 barnevernskommuner blitt

Mitt Liv-kommuner. I 2014 begynte Proffene med å undervise for barneverns-, sosionom- og vernepleierstudenter på NTNU og høgskolene i Oslo og Akershus, Sørøst-Norge (Porsgrunn) og Lillehammer (Forandringsfabrikken).

På våren 2015 skulle 100 nye utarbeide tjenester «Kick'es» i gang, og vinter og vår 2015 ble det arrangert møter for å presentere de nye tjenestene til Kick. Totalt 21 Kick (møter) ble arrangert, fra Varangerbotn i nord til Kristiansand i sør. Her presenterte proffene barnets syn og pratet om hvordan man kan gjøre verdiene om til konkrete og håndfaste retningslinjer ved å ta i bruk 20 arbeidsmetoder. Mitt Liv-tjenestene forpliktet seg til å implementere barnets syn og verdier, samt å velge minimum fire arbeidsmåter som skulle prøves ut. De ble også bedt om å månedlig levere logg til Forandringsfabrikken der de delte erfaringer fra utprøvingene og endringsforslag til arbeidsmåtene (Forandringsfabrikken).

På høsten 2015 gikk Mitt Liv inn i en ny fase, og Kick ble etterfulgt av Boost. Da dro Barnevernsproffene på turne med et nytt program for å gi Mitt Livs-kommunene en «real boost» med 15 regionale fagdager, fra Tromsø i nord til Kristiansand i sør. Temaet for Boost var å gi konkrete råd til hvordan barnevernet kan jobbe med Mitt Livs syn om barn og verdiene åpenhet, ydmykhet, medbestemmelse og kjærlighet. Herunder lå et fokus på hvordan det er viktig å tenke om barn og unges kontakt med søsken, familie og nettverk, samt hvordan barnevernsansatte kan gå fram for å bruke klokhet i møte med barn og unge som lever eller som har levd med vold i hjemmet (Forandringsfabrikken).

I tillegg til å påvirke barnevernets praksis, har Barnevernsproffenes arbeidsmetoder blitt til nasjonale anbefalinger våren 2016. I januar dette året møttes 50 barnevernledere i Oslo til en dagskonferanse der de satt et utvalg fra nord og sør, samt store og små tjenester for å omskrive de 30 utprøvde og reviderte arbeidsmetodene til nasjonale anbefalinger. Etter et grundig arbeid gjennom våren ble seks anbefalinger for forsvarlig praksis - for et barnevern som samarbeider med barn og unge – overlevert til barneminister Solveig Horne og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Forandringsfabrikken). Den første av anbefalingene er rettet mot undersøkelsen, hvor målet er at barnet er hovedpersonen i undersøkelsen. Her uttrykkes det et ønske om at

barnevernet alltid skal snakke med barnet alene i løpet av undersøkelsen, og at den ansatte skal forklare barnet hva barnevernet er. Det uttrykkes også ønske om å kunne ha med en voksen som barnet stoler på, til denne samtalen. Videre fokuseres det på at barnevernsansatte skal samarbeide med barnet, noe som kan ses i tråd med Lov om barnevernstjenesters fokus på barns rett til å bli hørt, og til å medvirke i egen sak. Det uttrykkes videre et ønske om at barnet skal bli holdt oppdatert gjennom undersøkelsen, og at barnet skal få mulighet til å bidra med forslag til hva som kan bedre deres situasjon. Avslutningsvis i første mål- undersøkelsen -, er at barnevernet har en avsluttende samtale med barnet, der barnet skal informeres om hva undersøkelsen har vist og ført til. Videre ønskes det at barnevernet avtaler med barnet hva som skal skje videre, og drøfter sikkerheten med barnet. Det er også ønskelig at barnet gir tilbakemelding på hvordan de har opplevd undersøkelsen, og at barnevernet skal dokumentere dette (Forandringsfabrikken).

I tillegg til det tette samarbeidet med barnevernet, holder barnevernsproffene blant annet på med foredrag og publiserer bøker, i tillegg til å engasjere seg i media.

2.15 «Det finnes ikke vanskelige barn, bare barn som har det vanskelig»

Vi har nå kartlagt det faglige rammeverket og de teoretiske perspektivene som ligger til grunn for studien. Videre vil vi i dette kapitlet analysere lovendringene, barnekonvensjonen og barnevernets inntog, ved å sette de opp mot hverandre for å kartlegge endringene i barnevernets arbeid med barns medvirkning fra barnevernloven av 1953 ble til. Vi vil videre, i denne delen drøfte funnene fra intervjuene, i lys av teori. Vi vil først belyse kategorien *Holdningsendringer*, der vi ser nærmere på hvilke holdningsendringer informantene fremmer som har skjedd i løpet av den tiden de selv har jobbet i barnevernet. Deretter går vi inn på *Barns medvirkning*, der vi legger frem informantenes forklaringer om hvordan de arbeider for å realisere barnets rett til å uttale seg i saker som angår dem. Videre vil vi presentere *Samtaler med barn*, der informantene forteller hvordan de praktiserer samtaler med barn, og forklarer hvordan de jobber for å fremme barnets stemme. Her vil vi også berøre Lov om barneverntjenester § 6-3, barns rett til medvirkning. Avslutningsvis tar vi for oss kategorien *Barnevernsproffenes*

påvirkning på barnevernets praksis der vi viser til konkrete eksempler på hvordan barnevernsproffene har påvirket barnevernet.

Underveis i intervjuene snakker informantene om deres hovedfokus i arbeidet, og hva som motiverer dem til å jobbe i barnevernet. Felles for alle er at de er opptatt av rutiner og det å forholde seg til regelverket i jobben, men de uttrykker også respekt og ydmykhet i forhold til barn og barns rett til medvirkning. De viser engasjement når de forteller, og de nevner også øyeblikk som betyr mye for dem, og om relasjoner som de aldri kommer til å glemme. De viser samtidig at de har et realistisk syn på jobben de gjør, og vi opplever alle fire informantene som reflekterte og motiverte i jobben de gjør. Et av sitatene fra intervjuene synes vi var særlig fint, og representerer en genuin og god holdning til barn hos informanten; *«Det finnes ikke vanskelige barn, bare barn som har det vanskelig»*. Denne holdningen til arbeidet med barn sier mye om informantens holdning ovenfor barn, og dette er et sitat som vi finner både rørende og viktig, og vi valgte derfor å ha den som tittel på dette kapittelet.

2.15.1 Holdningsendringer

Når vi spør informantene om de har opplevd noen endring i synet på barn og barndom siden de begynte i jobben, var det en del like fenomener som gikk igjen. En av informantene berører kulturtemaet, der det i utgangspunktet er ulikheter mellom etnisk norske foreldres holdninger til barn og de familiene som kommer tilflyttet, hvor de har en annen type oppdragelse enn de norske. Informanten uttrykker:

Du har jo våre nye landsmenn som har en annen kultur, og storfamiliebegrepet. Hvordan de forholder seg til barn og unge. Det tvinger oss også til å definere voldsproblemet. Vold er vold, vi bruker begrepet vold ganske enstydig, altså det er mange måter å oppdra barn på, men det er ikke lov å slå barn. Likevel kan vi ikke flytte alle barn som blir slått i oppdragsøyemed. Sånne holdninger har vi måtte forholde oss med, og prioritere rett og slett, kan ikke anmelde alle som slår barna sine.

Vi ser i det informanten forteller, at kulturen viser forskjeller i holdninger til barn og synet på barn i forhold til oppdragelsen. Det er forbudt å slå barn eller utøve vold mot dem, men barnevernet kan samtidig ikke gå inn i hver familie som har slått barna sine. Det blir en vurdering fra sak til sak, men realistisk sett kan ikke barnevernet gripe inn i hver familie der foreldre har slått barnet sitt.

Videre beveger samtalen seg fra kulturforskjellen, til utviklingen av samfunnet. Her refererer informanten til samfunnsendringen vedrørende holdninger og forventninger unge barnevernsarbeidere har til hva en familie skal ha av materielle ting, og hvordan et hjem skal være. Informanten ser en forskjell i forhold til hvilket syn unge vs. eldre barnevernsansatte har på hva som er greit og ikke i et hjem når det gjelder det materielle:

Vi ser jo det at hvis unge barnevernsansatte går inn i et hjem sammen med en som har vært litt lengre, så er det klart at en generasjon som dere har en annen holdning til materiell standard, og hva slags muligheter dere vil ha, som gjør noe med hvordan du ser på hva som er marginalt. Det er en holdningsendring, som du så hvordan det så ut, det kan ikke se ut sånn, det går det ikke an å bo.

Informanten referer gjennom dette sitatet til samfunnsendringen i forhold til hvilke forventninger unge barnevernsarbeidere har til den materielle standarden. Hvis man tenker tilbake 10-15 år tilbake, som en av informantene hevder, ser vi forskjell på hvilke forventninger samfunnet har til hva et hjem skal ha, og hvordan det skal se ut. Dette kan blant annet kobles opp mot mediesamfunnet. Informanten viser til eksempel om at det har blitt mer vanlig å dele bilder gjennom blant annet Facebook og Instagram, og det finnes mange grupper på sosiale medier hvor man deler bilder og inspirasjon til hverandre om hvordan man selv har det hjemme, og man får tilbakemelding gjennom kommentarer og *likes*. Informanten legger til at fokuset på de materielle tingene en har, er større nå enn for noen generasjoner siden, og unge barnevernsarbeidere kan være påvirket av det fokuset når de i jobben som barnevernsarbeider besøker familier for å bedre hjemmesituasjonen. Hun forteller samtidig at hun ikke skal generalisere, men at denne samfunnsendringen kan komme fram gjennom å se på ulike generasjoner av barnevernsansatte.

Innenfor temaet holdningsendringer spør vi også informantene om de har sett noe endring i synet og holdningen til barn og barndom i løpet av tiden de har jobbet innenfor barnevern, noe som samtlige informanter bekrefter at de har sett. I intervjuene handler denne endringen mest om barns rettigheter, og en av informantene uttrykker:

Ja jeg tenker jo generelt i samfunnet, så har jo barn og barns rettigheter mer i fokus, det gjelder selvfølgelig barnevernet også. Altså de, barnevernsbarn skal ikke ha det noe dårligere enn andre barn, de skal ha det samme, de skal ha gode aktivitet, en god barndom da er alle de tingene som de fleste andre har, ikke sant. Det er jo det, trygghet, aktivitet, kjærlighet, alle de tinga er kjempeviktig for å få til en god barndom. En god barndom varer hele livet.

Informanten forteller videre at hun ser en endring i synet og holdningene, da hun ser en endring preget av et helhetlig syn på barnet i dets situasjon og nettverk. Hun viser til at barnevernet har fokus på *hele* barnet, og hvem i dets nettverk som for eksempel kan bidra til å hjelpe barnet til aktiviteter, som det er fokus på nå. For å hjelpe barn til aktivitet, kan også barnevernet bidra; *«At vi for eksempel kan dekke en aktivitet via nå frivillig for eksempel, sånn som de kan få bidratt der andre barn deltar. Vi skal ikke være til noen hindring. Absolutt»*.

Ved å dekke en aktivitet gjennom frivillighet, kan barnevernet bidra til at barnet ikke faller utenfor på det sosiale plan. Når barnet har muligheten til å delta på aktiviteter, kan dette bidra både til inkludering sosialt med andre barn, og det kan virke forebyggende i forhold til at barnet ikke skal føle seg annerledes som ikke kan drive med aktiviteter som andre barn på samme alder. Dette viser også at barnevernet ikke «bare» jobber med problemer innenfor familien, men hele «bildet» vedrørende situasjonen til barnet. Dette forklarer en av informantene at er en endring av praksis, da barnevernet i dag samarbeider med en rekke instanser for å kunne hjelpe barnet på alle områder, som for eksempel NAV til økonomisk støtte, eller andre kommunale helse- og omsorgstjenester og spesialisthelsetjenesten. Dette viser en holdningsendring i synet på barn og unge der barnevernet jobber for at barnevernsbarn skal ha de samme mulighetene som andre

barn, og jobber for at de skal ha en best mulig barndom selv om de befinner seg i en annen situasjon enn mange andre.

Vedrørende holdningsendringer etter lovrevisjonen i 1992, forteller en av informantene at det har vokst fram en holdning om at små barn kan snakkes med i en tidlig alder, og hun uttrykker det slik:

Jeg tenker at holdningen er jo at små barn kan snakkes med da, fordi i det du har en grense, så er det veldig lett å sånn «Åja, under den grensa da er det ikke nå vits», også ser man da at barn har ganske mye de skulle sagt, noen trenger ikke være mer enn 3-4 år, og kan være ganske sånn meddelsomme da, om hvordan de har det, faktisk, så du blir jo gjort klar over at faktisk så har de ganske god greie på situasjonen sin.

Denne uttalen av en av informantene viser oss at lovrevisjonen i 1992 og endringen av alderen vedrørende barns rett til å bli hørt i saker som angår dem, har økt bevisstheten på barn som informanter allerede fra de er i 3-4 års alder. Som forklart i oppgavens teoridel - kapittel 3.2.1 har det vært et paradigmeskifte i synet på barn, og etter lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992 har det ifølge informanten blitt et sterkere fokus på å fremme barns medvirkning fra de har fylt 7 år, men samtidig å informere og samtale med barn som er yngre enn dette jfr. Lov om barneverntjenester § 6-3 første punktum. I loven heter det at barn fra fylte 7 år, samt yngre barn som er modne nok for det, skal informeres og gis anledning til å uttale seg i egen sak. Informanten forteller at det i årene før lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992, vokste fram et større fokus på å involvere barn i egen sak, men at lovrevisjonen sikret denne retten til at barn *skal* informeres og gis mulighet til å uttale seg. Informanten forteller også at i kjølevannet av lovrevisjonen i 1992, har det blitt strengere og mer spesifikke regler i forhold til dokumentasjon av barnevernets arbeid. Informanten forklarer at i barnevernssaker skal det nå dokumenteres hvordan kontaktpersonen har gått fram i saken, og dokumentere hvordan barnet har fått informasjon og hvordan det har fått muligheten til å uttale seg om sin situasjon.

Det har også vært endringer i barnevernets holdning vedrørende sitt eget arbeid og forbedringspotensialer, og to av informantene viser til en økt bevissthet rundt jobben de gjør i saker, og at det har blitt mer åpenhet for å ta imot konstruktiv kritikk rundt barnevernsarbeideres håndtering av saker. To av informantene forteller at de har blitt mer åpen for å motta konstruktiv kritikk, og at de har blitt mer åpen for å gå i seg selv for å se om de burde gjort noe annerledes i den enkelte sak;

Jeg tenker at vi jobber i en barneverntjeneste her som, hva skal jeg si, vi gjør jo mange feil, som alle andre, men vi har hengt det veldig høyt opp det der å være ydmyk, at vi er ydmyke i jobben vår da, det henger veldig høyt opp, det er liksom ikke skam å se seg selv i kortene da, noe som gjør at «*Oi, nei gjorde jeg det ikke sånn*», «*Det var dumt, hvorfor gjorde jeg ikke slik*», «*Hvorfor kom jeg ikke i posisjon til den familien?*». Altså det er disse tinga her, sånn her er jo sånt vi jobber med hele tida.

Informanten forteller videre at det er vanskelig å få noe klart svar på om det man har satt inn av hjelpetiltak og omsorg har vært riktig, før barna er voksne. Hun forklarer videre at:

Derfor er det det såreste jeg kan tenke meg, når barnet blir 18 år, og ser over mappa si, og sier «*fy Søren, hvorfor lot dere meg bo hjemme?*». Det er bare sånn «*Uff*», eller «*Hvorfor flyttet dere meg når alt jeg ville var å være med mamma?*», du får tilbakemelding på at den hjelpa egentlig ikke, at de er uenig i at det var den beste hjelpa da, det er sårt, det tror jeg er det verste som kan skje.

Videre forteller informanten at gode tilbakemeldinger betyr mye for henne og hennes motivasjon i jobben. Hun nevner et tilfelle der hun fikk en klump i halsen av en tilbakemelding på en omplassering av et barn, da hun pratet med denne personen da den selv var blitt voksen og hadde fått barn;

Jeg husker jeg hadde en jente som hadde en mamma som var periodedranker, og det var av og på når mora hadde drikkeperioder, så fant vi henne andre plasser i det private nettverket hennes, det var et lite privat nettverk, og det var ikke så

bra da. Men så fikk hun et fosterhjem da hun ble ungdom, et ressurshjem som hun kunne bo i når mamma hadde periodene sine, og det var veldig, veldig bra. Å da hun satt å skulle lese mappa si, da var hun blitt mamma selv, så husker jeg hun sa til meg; «(...) hvis jeg oppfører meg mot mine barn som jeg leser, og som jeg husker, lov meg at dere flytter han», hun hadde fått en sønn da. Det er klart, det er litt sånn «gulp», ja. Det er ganske sterkt. Og det må du tåle å ta imot.

Informanten forteller at «*kunsten er å aldri gå i forsvar for avgjørelser som er gjort, men gjerne begrunn, og «den gang så trudde vi, og vi tenkte at», men aldri, det er kun klienten som har rett da, du kan, det er individuelt*». Dersom noen er skuffet over barnevernets håndtering av deres sak, mener informanten at man som barnevernsarbeider må opptre profesjonelt, og tåle å få tilbakemelding uten å gå i forsvarsposisjon. Hun beskriver dette som en prosess. Hun forteller at denne åpenheten for konstruktiv kritikk særlig har vokst fram gjennom samarbeidet med Barnevernsproffene. Som barnevernsarbeider er informanten åpen for tilbakemeldinger fra alle som har vært i systemet, men hun viser til barnevernsproffene som en stor del av tilbakemeldingene. Her ligger mye av fokuset på hvorvidt barnet har blitt informert og lyttet til da de var innenfor barnevernet.

Vedrørende holdningsendringer ovenfor barn, viser en av informantene til viktigheten av å være ydmyk, både ovenfor barnet og foreldene. Dette bidrar ifølge informanten til å danne en god relasjon samt for å vise respekt både for barnet og foreldrene. Ofte er barnevernsarbeidere avhengig av å samarbeide med foreldrene for å kunne kartlegge hvordan barnet har det, og for å kunne snakke med barnet. Informanten forteller:

Og at vi har den ydmykheten da, i forhold til at det er deres liv da. Og så selvfølgelig sikre barna å ha det i sentrum, men vi *må* samarbeide med foreldrene. Så da kan det bli misforstått, de som kun sier at det er foreldrevern, for det må jo nødvendigvis igjennom foreldre for å nå barnet.

Informanten forklarer at med hensyn både til foreldres rettigheter og barns rettigheter, må barnevernet som regel gå gjennom foreldrene for å nå barnet, med unntak av de sakene hvor barnet må skjermes fra foreldrene til sitt eget beste. En av informantene

viser til Barnevernsproffenes kjærlighetsbudskap om å «forandre med varme» for å forklare hvordan barnevernsproffene har påvirket barnevernet til å forandre et barns situasjon på en «varmere» måte. Barnevernsproffene, som vi har fortalt om i oppgavens kapittel 3.8, har blant annet gitt ut boka «Barnevernet – for oss som kjenner det», hvor proffer deler tilbakemeldinger på nyttige og unyttige ting som barnevernet gjorde da de selv var i systemet. Informanten bruker denne boken som eksempel til å vise viktigheten av å være ydmyk, og til å vise hvordan de har påvirket holdningen i møte med barn. Hun forklarer at barnevernsarbeiderens holdning har mye å si for hvordan barnet opplever barnevernsarbeideren og barnevernet generelt. Dette ser vi i et av sitatene i Barnevernsproffenes bok: «(...) Jeg kjenner at de viser kjærlighet når de er snille i måten de er på, snakker med snill stemme og når de viser følelser. Da kjenner jeg at jeg snakker med en person og ikke en robot (...)». På bakgrunn av dette kan vi si at blant annet barnevernsproffene har påvirket barnevernets holdning i møte med barnevernsbarn på en «varmere» måte, gjennom blant annet ydmykhet.

5.3.2 Barns medvirkning i barnevernet

I samtalen med barn, trekker informantene fram informasjon som viktigste element. Det handler om å prate med barnet tidlig, der barnet får informasjon om hva barnevernet er, og hvorfor de er der. Da vi nevner retten til å uttale seg og medvirke i egen sak fra fylte syv år, forteller en av informantene kjapt at barnet involveres tidligst mulig, og hun uttrykker:

Ja, det er fordi at det henger så høyt at barnet skal involveres sånn at det, jeg tenker at så fort at akkurat det barnet er stort nok til å forstå så, så involverer vi de. Da er det samtaler med dem, ja.

Vi spør videre om hvordan barnevernet praktiserer tolkningen om barnet under syv år er moden nok til å uttale seg, jfr. Lov om barneverntjenester § 6-3. Informanten svarer da at det «*varierer selvfølgelig fra sak til sak*», men tar et eksempel hvor saken handler om vold og rus, der det ikke er nok å flytte barnet:

Og du for eksempel tenker at her bør vi ha et tiltak inn som er type kontrolltiltak, for eksempel tiltak fra barnevernet med tilsyn fra oss som jobber her. Så er det alltid greit å snakke med også en 5-åring om at hvem vi er, hvorfor vi har kommet, og om barnet synes det ville vært en trygghet, man spør jo ikke så direkte, sånn ja/nei, men så lukket, men sier noen at nå kommer vi til å følge med. Og besøke og se at du har det greit. Eh, så du kan si at det at barn under 7 år, du ser for eksempel 5 år, så er det ikke alltid du kan forvente at de kan svare deg tilbake, men du kan hvertfall vite som profesjonell barnevernsarbeider at du har gitt en type informasjon. At han, han, ja. Når det ringer på døra og noen kommer for å se, så vet han hvertfall at det har blitt sagt da. I den grad at de husker det. Men det er noe med det å ha sagt det.

I dette utsagnet viser informanten at barneverntjenesten prøver å gi informasjon til barnet, selv om det ikke alltid er slik at barnet får med seg alt, eller husker hva som blir sagt. Likevel understreker informanten at det er viktig å ha gitt informasjon til barnet, slik at det er litt mer forberedt når barnevernet ringer på døra. At barnet kjenner kontaktpersonen igjen, og kanskje husker at dette er noen som har vært på besøk tidligere, og at har pratet med barnevernsarbeideren.

Vi beveget oss videre inn på hva informantene tenker at er årsaken til at endringen av alderen for barns rett til å uttale seg i egen sak ble satt til akkurat 7 år. En av informantene forteller at hun tenker at barn i den alderen modningsmessig er i stand til å ta imot og forstå informasjon om sin livssituasjon. Informanten forklarer at barnet som lever midt i det, vet hvordan det er, og forteller videre at:

Også har jo vi sånn tydeligere, altså det er jo bevissthet da, gjør oss også bevisst på at vettu hva, det er ikke noe nødvendigvis nedre grense fordi at det er individuelt da. At det gjør at vi også skjerper oss i forhold til *Oj, vi må huske at vi snakker med det barnet også*. Og det har vært tilbakemeldinga mange av de barnevernsproffene, at *Det var ingen som snakka med meg, det var ingen som fortalte hvordan det var når de kom og hentet. Ingen fortalte meg noe*. Så det er kjempeviktig med de samtalene med barnet.

Med dette ser vi at lovrevisjonen som senket alderen for barns rett til medvirkning i 1992, har økt bevisstheten på å snakke med barn, også de yngre. En av informantene forteller også at de har opplevd at tidligere barnevernsbarn har gitt tilbakemelding om at de ikke har fått informasjon av barneverntjenesten da de har grepet inn i familien, og at de heller ikke har gitt informasjon i situasjonen der de har flyttet barnet. Her ser vi viktigheten av å snakke med barnet, for å forberede og trygge barnet i en uoversiktlig situasjon. Å flytte fra omsorgspersonene sine som barn er i seg selv en stor påkjenning for barnet, og det er derfor svært viktig at barnevernsarbeiderne informerer barnet fra de involverer seg i familien, og at de underveis forklarer og forbereder barnet på hva som kommer til å skje for å skape mest mulig trygghet for barnet.

Da vi videre spør om til hvor stor grad barns medvirkning realiseres i praksis, forteller en av informantene at det er faste rutiner på det, og at et barn alltid skal snakkes med, informeres, og gis muligheten til å uttale seg. Samtidig forteller hun at det er individuelle forskjeller mellom barnevernsarbeidere:

Jeg tenker at der har du også individuelle forskjeller, for vi er forskjellige selv om vi har et lovverk eller rutiner som pålegger oss, så er vi likevel ulike i forhold til hvordan vi snakker til barn, og om vi husker det, men sånn overordna så henger det veldig høyt, ja. Det henger veldig høyt, det er noe som i forhold til kvalitetssystemet vårt er noe som skal være og bli gjort.

Videre forteller informanten:

Men det er jo også viktig å huske at en samtale er ikke bare en samtale. Og det er jo også noe vi vet, sånn at flere av oss har jo tatt type sånn utdanning i noe som heter DCM, det altså er noe som er, barnesamtalen, for der får du sånn, der følger man en oppskrift, og der er du veldig sånn eh, blir du ganske godt drilla på å ikke stille åpne, eller lukka spørsmål, og hele den greia der. For du kan faktisk få et barn til å svare deg akkurat det som du vil.

Informanten refererer til Den dialogiske samtalen, og Barnesamtalen, som vi har forklart om i kapittel 3.7. Informanten forteller at dersom de stiller ledende spørsmål i samtalen, vil de kunne påvirke barnets svar og fortellinger. I teorikapittelet forklarte vi om ledende spørsmål, og viktigheten av å stille åpne spørsmål i samtalen med barn.

Som en rød tråd i intervjuene, understreker alle fire informantene at barn alltid skal bli hørt, og alltid skal få uttale seg før det blir gjort avgjørelser i saker som angår dem. Dette fokuset har ikke alltid vært like sterkt som det står i dag, og en av våre informanter som har arbeidet i barnevernet forteller at hun har sett en stor utvikling når det gjelder barnets medvirkning i egen sak, da hun uttrykker «*Nei jeg tenker at, jeg har jo jobba fra 80-tallet, begynnelsen av 80-tallet, og jeg tenker veldig mye har endra seg i forhold til barnets stemme, absolutt*». Informantene viser til faste rutiner på at barn alltid skal informeres og gis muligheten til å uttale seg, og at dette også skal dokumenteres. Da vi spurte informantene i forhold til lovrevisjonen av Barnevernloven, og at grensa for medvirkning ble sunket fra 12 til 7 år, fikk vi nokså like refleksjoner fra informantene. En av informantene, som har jobbet i barnevernet siden 80-tallet, viser til en endring i holdninger til barn som informanter. Hun forteller at da lovrevisjonen av Barnevernloven i 1992 sikret for barns rett til å uttale seg, jobbet allerede barnevernet med fokus på å inkludere barn i egen sak, for at de skulle få muligheten til å si sin mening. Likevel, forteller en annen informant, ble fokuset på barn som informanter forsterket, og barn fikk lovfestet retten til å uttale seg i alle saker som angår dem. Videre utpeker en av informantene DCM og barnesamtalen, som en av de endringene som stikker seg mest ut da vi spurte om hvordan lovendringen i 1992 har påvirket barnevernets arbeid vedrørende barns medvirkning. Hun forklarer videre at fokuset etter lovrevisjonen rettet seg i større grad mot *hvordan* barnevernsansatte skal samtale med barn, og at i barnevernet i kjølevannet av denne lovrevisjonen, har brukt mer tid og ressurser på at barnevernsansatte skal lære seg hvordan de best mulig skal prate med barnet. En av informantene forteller at det er individuelt fra barn til barn, men at fokuset på at barn skal få mulighet til å uttrykke seg allerede fra barnet er 3-4 år gammelt. Videre forteller hun at hvordan barn uttrykker seg er individuelt, og varierer fra barn til barn.

5.3.3 Samtaler med barn

Loven sier at barnevernet skal snakke med barnet fra det har fylt 7 år, og at barn under 7 år som er modne nok, også skal ha mulighet til å uttrykke sine synspunkter. På spørsmål om hvordan de vurderer hvorvidt det enkelte barn under 7 år er moden nok til å uttale seg om sin sak, svarer en av informantene at

Jeg tenker at det å snakke med barnet i en undersøkelsessak, så kan vi se, hva vil det si å snakke med barnet, det kan være mange ting det. Det kan være en toåring vi observerer i barnehagen og har samtaler med.

Flere av informantene viser til at det er flere måter barn kan uttrykke seg på, og at de kan i tillegg til å *samtale* med barn, også *observere* dem i sitt hjemmemiljø eller i situasjoner utenfor hjemmet, som for eksempel på skolen. En av informantene viser til tegning som verktøy i samtalen med barnet, for å få innblikk og barns syn på sin situasjon:

Så er det jo hvordan du gjør ting da, du har jo for eksempel å tegne, som brukes til de som er litt mer umodne, så kan jo jeg som er voksen og ikke så god på å tegne, likevel klare å tegne et hus, *jeg kan tegne huset til mamma, jeg kan tegne huset til pappa, kan du tegne noen flere hus? Hvem er du på besøk hos i nabolaget*, ikke sant, du kan få til mye med enkle tegninger.

En annen av informantene forteller også om tegning der barnevernsarbeideren tegner sammen med barnet for å få fram han eller hennes bilde av situasjonen:

Det er sånne enkle verktøy, som jeg har lært av ei som jobbet her for lenge siden, som nå er pensjonist, hun brukte det mye. Jeg husker det jo, jeg har brukt det sjøl. En jente, og fått fram en historie som jeg ikke visste, om huset, eller om den brannen, for jeg spurte «*hvem bodde i det huset? Mamma, du og broren din der*», også snakka vi litt om den episoden, «*.. også han andre. Vi må tegne en til*». «*Åja, da mener du han som bor med mamma?*» «*nei ikke han*» «*mener du pappaen din*» «*nei, han der som kastet en tallerken i hodet på mamma slik at den knuste*». Han

hadde jeg ikke hørt om, da kommer det litt historier gjennom tegning. «*Hvem liker du hvis du vil spise middag hos?*» For å kartlegge nettverk.

I tillegg til tegning som metode for å samtale med barn, forteller informantene om *Den Dialogiske Samtalen* (DCM), som opprinnelig er politiets avhørsteknikk med barn. Denne gjorde vi rede for i kapittel 3.7. I takt med fokuset på barns medvirkning, og spesielt etter lovrevisjonen i 1992, ble Den dialogiske samtalen tatt i bruk som metode for å lære barnevernsansatte å samtale med barn på en måte der de ønsker å få mest mulig utfyllende informasjon, samtidig som de ivaretar barnet på best mulig måte. Informanten forklarer det slik:

Igen- ut ifra alder og modenhet, og da vil det primært være observasjoner, så blir det fortolkninger av de situasjonene. Men det er jo barn ned i tre-fire årsalderen som vi prater med, vi bruker barnehuset mye, der det kommer fram utsagn om overgrep og vold, der snakker vi med barn. Det er jo ikke så lenge siden vi hadde en fireåring på tilrettelagt avhør.

Informanten forteller videre at Barnehuset tilbyr råd og veiledning når det foreligger mistanke om at barn eller ungdom har vært utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Vi ba informanten utdype litt hva DCM er, da vi ikke hadde hørt om det før.

Det er jo en arbeidsmetode som flere her har fått opplæring i, som heter DCM, altså barnesamtalen. Den er jo forgrenet ut fra politiets avhørsteknikk, metode for å snakke med barn. Som de bruker på disse dommeravhørene. Som er slik syvtrinns-teknikk på å få åpnet opp, og fri fortelle og ivareta barn, men også å få dem til å fortelle, å få dem til å prate om de vanskelige tingene da.

Informanten henviste oss videre til å søke etter Gamst og Langballe for å se nærmere på Barnesamtalen, som de forteller at barnevernsansatte har hatt godt utbytte av for å utvikle seg selv når det gjelder å samtale med barn. Informanten forteller at Barnesamtalen er en teknikk der barnet skal ivaretas, samtidig som barnet skal føle seg trygg nok til å åpne seg opp, og fortelle om de vanskelige tingene. Dette kan vi se i likhet

med Gamsts (2017, s. 18) forklaring om den dialogiske prosessen der saksbehandlerens prosess hjelper barnet til å finne ord og bli forstått, som fører til at barnet eller ungdommen får en bekreftelse på det han eller hun forteller.

5.3.4 Barnevernsproffenes påvirkning på barnevernets praksis

På spørsmålet om barnevernets praksis har blitt påvirket av barnevernsproffene, er det et klart svar fra alle informantene, at de har det. Med barnevernsproffenes kjærlighetsbudskap om å «forandre med varme», svarer en av informantene uten å nøle, at «*Ja det er jeg helt sikker på at de har*». Hun forteller videre at barneverntjenesten har hatt besøk av barnevernproffer, der de ansatte har hørt på dem, og har hatt dem med i møter. Informanten forteller også at barneverntjenesten har hatt med barnevernproffer med på intervjuer ved flere anledninger. Et eksempel på konkret endring hun kommer med, er at proffene har påvirket til en endring av diverse begreper som brukes i barnevernsarbeidet, som for eksempel begrepet *saksbehandler*. Dette begrepet ble endret til *kontaktperson*, med bakgrunn av at proffene ønsker et «varmere» barnevern, der barnet ikke betegnes som kun en *sak*. Hun forklarer:

De ville jo ikke være en sak, «*det er tekniske tall som har saker, vi vil ikke være nå sak*». Mm. De har jo hatt en direkte påvirkning i jobbinga her. Det vil jeg jo si, så har vi jo tillagt de så stor vekt da, at vi har jo egne barnevernproffer som vi har rekruttert de. Som er fra Larvik, så vi har jo våre egne proffer også. Fordi vi tenker at det arbeidet er veldig, veldig bra og viktig. Det er viktig å bli påmint av de som har vært i situasjonen da, hva som fungerer og hva som ikke fungerer.

Når vi ser på hva informanten forteller, gir de oss et inntrykk av at det er etablert gode rutiner for å bruke barnevernsproffene og deres erfaringer til å skape et best mulig barnevern. Det faktum at barnevernet endrer begreper som «saksbehandler» som nevnt her, gir et inntrykk av at barnevernet lytter til det barnevernsproffene har å si, og uttrykker en åpenhet for å endre deres praksis. Det at barnevernstjenesten inkluderer proffene i ulike møter og lytter til dem når de flere ganger kommer på besøk, uttrykker en åpenhet for konstruktiv kritikk. Dette viser at barnevernsarbeidere må være åpne for

å motta kritikk dersom de har tatt feile beslutninger, og i denne sammenheng må ha evnen til å stå for at en kan ha gjort en feil, og vise at de ønsker å lære av dette. Gjennom å motta tilbakemelding på hva som kunne vært gjort annerledes i den situasjonen, kan det påvirke hvordan barnevernet praktiserer lignende saker, og dermed bidra til en endring i barnevernets praksis.

En av de andre informantene forteller videre at barnevernproffene er viktige for å skape et bedre barnevern, og at deres innsats appellerer til følelsene til folk;

Jeg tenker de forteller jo sin historie, og snakker veldig til hjertet på folk, ikke sant, fordi at de appellerer jo til følelsene, fordi de har opplevd det sjøl. Men samtidig, de blir jo veldig sårbare da, så det blir så viktig å ivareta de tenker jeg da, det er også et perspektiv, mmhm. Videre i forhold til hva de forteller og alt sammen, ivaretagelse av dem, for de blir jo eksponert. Ja, mhm. Men de har vært viktig, det har de vært.

Informanten forteller videre at barneverntjenesten arbeider for å få flere yngre barnevernproffer i samarbeidet for et bedre barnevern, da det i dag er et flertall av voksne barnevernproffer som er over 18 år. De som er godt voksne har ofte vært i barnevernet for en god tid tilbake siden, og ved å ha yngre proffer, får man et bredere spekter av erfaringer, også tilbakemeldinger på saker som ikke er så gamle. Hun forteller at det er utfordrende å få flere proffer under 18 år, da det krever mye av dem å stå foran andre å fortelle, og å dele sin historie. Alle informantene uttrykker at samarbeidet med barnevernsproffene er svært verdifullt, og at proffene har en positiv innvirkning på barnevernets praksis.

2.15.2 Barns rett til å bli informert og hørt, hva sier forskning på feltet?

Både Lov om barneverntjenester, Barnekonvensjonen og Barnevernsproffene er svært tydelig når det gjelder barns medvirkning; barn *skal* i alle saker bli informert underveis, og gis mulighet til å uttale seg i saker som angår dem. Våre informanter er også klar på dette, og understreker gjentatte ganger at barnevernet alltid skal informere og gi barnet mulighet til å uttale seg, både fra barn er fylt 7 år, men også barn som er yngre. Dette

fokuset har særlig blitt forsterket etter lovrevisjonen av Barnevernloven i 1993, og våre informanter forteller at det ble mer og mer fokus på barnets medvirkning rundt 89-90-tallet.

Til tross for at loven er klar, og at barnevernet står fast bestemt på at barn alltid skal informeres, gis mulighet til å uttrykke seg, samt at deres meninger skal tillegges vekt før det tas beslutninger, viser forskning at nettopp barns medvirkning i noen sammenhenger er varierende og til tider mangelfull i barnevernets praksis. Barnevernets praksis og utføring av undersøkelsen blir utført forskjellig fra barneverntjeneste til barneverntjeneste, dette gjør at barnets stemme i noen sammenhenger ikke kommer godt nok fram, eller får den tyngden den skal ha ifølge lovverket. Undersøkelsene viser at foreldrenes forståelse gis stor plass, og at barnets behov i dermed fremkommer i mindre grad.

Den varierende praktiseringen av barns medvirkning i barnevernet kan knyttes til at den enkelte barnevernsarbeider tolker og bruke sosialfaglige teorier for å forstå barndom og barns behov på ulike måter. Barnevernsarbeidere kan vektlegge forskjellige teorier for å forklare hva som er best for barnet, noe som kan skape ulikheter. Dette fører til forskjell på hvordan de forskjellige barnevernsarbeidere går fram for å ivareta barnets rett til medvirkning i undersøkelsen. Barneverntjenesten må forholde seg til og arbeide ut ifra det juridiske perspektivet som regulerer hvordan undersøkelsen og barns medvirkning skal utøves. Perspektivet er dynamisk for å ivareta barnets behov, som gjør at den enkelte barnevernsarbeider må utøve skjønn. Skjønnsutøvelse knyttes til våre verdier og handler om etiske perspektiver. Med andre ord må barnevernsarbeiderens praksis utøves med utspring fra det barnevernfaglige, juridiske og etiske perspektivet. Alle perspektivene åpner opp for at den enkelte barnevernsarbeider kan gjøre ulik vektlegging og valg, også med hensyn til vektlegging av barns medvirkning. Dette kan forklare hvorfor det i noen tilfeller kan være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen.

Avsluttende refleksjon

I oppgavens problemstilling spurte vi hvordan barnevernets praksis vedrørende barns medvirkning har endret seg etter over tid, fra Barnevernloven ble til i 1953, til lovrevisjonen av denne loven i 1992, samt hvordan FNs barnekonvensjon om barns rettigheter og Barnevernsproffene har påvirket barnevernets arbeidspraksis vedrørende barns rett til informasjon og til å bli hørt i saker som angår dem. I andre del av problemstillingen spurte vi om hvilke faktorer som kan gjøre det utfordrende for barnevernet å ivareta barnets rett til informasjon og bestemmelsesrett. Vi vil først reflektere rundt den første delen av problemstillingen, og deretter ta for oss den andre delen.

2.16 Barnevernets praksisendring i lys av paradigmeskiftet i synet på barn

Da Barnevernloven ble til i 1953, var loven rettet mot barn som hadde begått lovbrudd, men også barn som man tenkte at kunne tenkes å havne i et slikt miljø for å forebygge kriminalitet blant barn og ungdom. Skyldprinsippet sto sentralt, og det ble lagt vekt på årsakene bak vanskene, samt foreldrenes situasjon ved vurdering om behovet for tiltak var til stede for det enkelte barn. I likhet med dagens lov, sto barnets beste som sentralt hensyn i arbeidet med barn og familie. Barnevernet handlet på samme måte som skolen og foreldrene, på vegne av barna. Dette viser oss at barna ble oppfattet som foreldrenes og samfunnets eiendom, og dermed gjort til objekt for andres interesser og vurderinger. (Bunkholdt & Sandbæk, 2014, s. 30-31).

Når vi sammenlikner Barnevernloven av 1953 og lov om barneverntjenester av 1993 ser vi store forskjeller i synet på barn og barndom. Mens Barnevernloven av 1953 ser barn som foreldrenes eiendom og objekter, uttrykker Lov om barneverntjenester av 1993 et syn på barn som verdfulle informanter med selvstendige rettigheter. Dette paradigmeskiftet i synet på barn kommer også fram i FNs konvensjon om barns rettigheter, som i likhet med Lov om barneverntjenester sikrer barns rett til informasjon, til å uttrykke sine synspunkter, samt at deres meninger skal tillegges vekt før det tas beslutninger på vegne av dem (Omre & Schjelderup, 2009, s. 21-35).

Vi ser det som en sentral endring i barnevernets praksis vedrørende barns medvirkning, at synet på barn har gått fra å se barn som objekter, til å ses som en verdifull informant

som skal kunne påvirke eget liv. Etter lovrevisjonen i 1993 har lovverket sikret rettigheter som konkret gjør rede for rammene rundt barnesamtalen og barnevernet har satt barnets synspunkter og ønsker på agendaen i høyre grad enn før. Vi kan dermed si at endring i synet på barn og holdninger til barn som subjekter, har ført til at barnevernet i dag til stadig større grad blitt møtt med en forventning om at brukerne skal trekkes inn i saksbehandlingen som aktive deltakere. Dette kommer også frem i forarbeidet til den nye barnevernloven som kom ut i 1992.

Den nye barneverntjenesteloven av 1992 innførte endringer i saksbehandlingsreglene som har hatt mål om å sikre partenes rettsvern, samt å åpne for muligheten til å medvirke i egen sak. Etter FNs konvensjon om barns rettigheter ble innført i Den europeiske menneskerettsloven og lovrevisjonen av Barnevernloven i 1993 har lovverket sikret barn rettigheter som de ikke har hatt tidligere, og barnevernet har rettet et større fokus på hvordan de skal samtale med barnet for å god informasjon som mulig, samtidig som de ivaretar barnet på best mulig måte. Barnevernsproffene samarbeider med det kommunale barnevernet i en rekke kommuner, gjennom Mitt Liv Barnevern, hvor målet er å utvikle barneverntjenester som gir barn opplevelsen av nytte og trygghet. Proffene og Forandringsfabrikken samarbeider med barneverntjenester i ca. 260 kommuner i Norge, og de arbeider stadig for å danne samarbeid med flere kommuner. I et av intervjuene forteller informantene at de som barnevernsarbeiderne har hatt god nytte av samarbeidet med barnevernsproffene, som kommer med synspunkter fra brukernes perspektiv.

2.17 Barnevernsproffenes påvirkning på barnevernets praksis

I boken «Barnevernet – for oss som kjenner det», deler barnevernproffer tilbakemeldinger med utgangspunkt i sine egne erfaringer med barnevernet. Her deler de sine synspunkter om nyttige og unyttige ting som barnevernet gjorde da de selv var i systemet. Denne boken viser et godt eksempel på hvordan barnevernsproffene jobber for å bedre systemene de har vært i. Barnevernsproffene sprer sitt budskap om viktigheten av at barn blir hørt, gjennom medier og et samarbeid med en rekke kommunale barnevern i Norge. Proffene uttrykker et ønske om et «varmere» barnevern, der barnevernsarbeidere må inkludere barnet i saker, uavhengig av barnets alder. En av

proffene forklarer at barnevernsarbeiderens holdning har mye å si for hvordan barnet opplever barnevernsarbeideren og barnevernet generelt. Dette ser vi i et av sitatene i Barnevernsproffenes bok: «(...) Jeg kjenner at de viser kjærlighet når de er snille i måten de er på, snakker med snill stemme og når de viser følelser. Da kjenner jeg at jeg snakker med en person og ikke en robot (...)». På bakgrunn av dette kan vi si at blant annet barnevernsproffene har påvirket barnevernets holdning i møte med barnevernsbarn på en «varmere» måte, gjennom blant annet ydmykhet. I tillegg påvirker barnevernsproffene noen av de kommunale barnevernene i Norge gjennom «Mitt Liv», der barnevernet har egne proffer som barnevernet aktivt bruker som ressurs for å stadig utvikle seg og bli enda bedre på å ivareta barns rett til medvirkning i saker som angår dem.

2.18 Hvorfor det kan være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen?

Til tross for at loven er klar på at barn alltid skal informeres og gis mulighet til å uttale seg, og at våre informanter står fast bestemt på at barn alltid skal informeres, viser forskning at nettopp barns medvirkning i noen sammenhenger er varierende og til tider mangelfull i barnevernets praksis.

I det barnevernfaglige perspektivet finnes det ulike teorier for å forstå barns utvikling og behov. Teorier om barns utvikling er nyttige verktøy for barnevernsarbeideren når han eller hun skal systematisere og strukturere all informasjon som kommer fram i undersøkelsen (Hennum 2016 s. 49-51). De ulike teoriene forklarer på ulike måter hvordan barnet har utviklet vansker, og barnevernet har utviklet forskjellige tiltak som baserer på noen teoretiske forståelser som kan brukes for å løse de ulike problemene. Disse forståelsene ligger som føringer for barnevernet gjennom politiske dokumenter (Proporsjon L 106 2012-2013, NOU 2012:5). De faglige føringene i barnevernet baserer seg på teori fra psykologi og sosiologi, og tradisjonelt har disse teoriene tidligere sett på barn som sårbare og i behov av beskyttelse (Bunkholdt & Kvaran 2015, Thrana 2008). Dette synet på barn har gradvis blitt endret på mot slutten av 70-80 tallet, og barn oppfattes i dag som subjekter med egne synspunkter og rettigheter som et resultat av dette (Bunkholdt & Kvaran 2015, s. 43-45, Strandbu 2011).

Dette synet kan komme i konflikt eller i «skyggen» av de mer tradisjonelle teoriene i barnevernet, og kan være med på å forklare hvorfor det kan være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen. Vi kan dermed si at ettersom regelverket barnevernet arbeider etter ikke gir noen konkret føring for hvordan barnevernet skal ivareta barnets rett til medvirkning i undersøkelsen, vil barnevernsarbeidere tolke og utøve denne retten forskjellig, og dermed ivareta barnets rettighet til å bli hørt, i ulik grad.

En annen forskning på samme felt, ble 18 ulike barneverntjenester undersøkt mens de planla og gjennomførte undersøkelser. Resultatene viste store forskjeller både med hensyn til henleggelse og brudd på tidsfrister. På bakgrunn av variasjoner i henleggelse ble det videre stilt spørsmål om barneverntjenestene har ulike terskler for å iverksette tiltak. Dette spørsmålet gjaldt særlig vurdering av henleggelse eller iverksettelse av hjelpetiltak. I svarene kom det fram at barnevernsarbeiderne som deltok hadde en felles forståelse av at barnevernssakene var forskjellige med hensyn til alvorlighetsgrad og at de håndterte de forskjellig på grunnlag av hvor omfattende undersøkelsen ble gjort (Lurie, Kvaran, Tjelflaat & Sørli 2015).

Felles for forskningene er at barnets rett til å motta informasjon og til å uttale seg, er at det er variert fra barneverntjeneste til barneverntjeneste. Ettersom ingen av lovene barnevernet arbeider etter har klare føringer eller fast fasit for hvordan barnevernet skal gå fram i alle undersøkelser, gir dette åpenrom for skjønn hos den enkelte barnevernsarbeider. De klare intensjonene fra Lov om barneverntjenester og FNs konvensjon om barns rettigheter kan komme i kontrast til hvor vanskelig det er for barnevernsarbeideren å fremme barnets rett til medvirkning på en god måte i praksis. Barnevernsfeltet er et komplekst felt, og det er mange nyanser ettersom ingen barnevernssaker er helt like. I noen tilfeller motsetter dessuten barnet seg medvirkning, som gjør det vanskelig for barnevernsarbeideren å gi barnet tilstrekkelig informasjon og mulighet til å uttrykke seg. I slike tilfeller er det utfordrende å realisere barnets medvirkning. I undersøkelsen kan barnevernsarbeidere vektlegge både det barnevernfaglige, juridiske og etiske perspektivet ulikt, noe som også kan forklare hvorfor

det kan være utfordrende for barneverntjenesten å la barn medvirke i undersøkelsen av en barnevernssak.

Referanseliste

- Aasebø, L. M. (1998). *Barnevern til barnets beste?* (9811). Bergen: LOS-senteret.
- Akselsen, R. M. (2018). Generelle kommentarer fra FNs barnekomité. Hentet 24.04.2019, fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/generelle-kommentarer-fra-fns-barnekomit/id573909/>
- Alanen, L., & Alanen, L. (2000). Visions of a social theory of childhood. Review essay. *Childhood*, 7(4), 493-505.
- Ask, T. A., & Eide, S. B. (2018). *Barnevernets begreper - i bevegelse*. Oslo: Gyldendal.
- Backe-Hansen, E. (2004). *God nok omsorg : riktige beslutninger i barnevernet*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2006). Tilsynsfører i fosterhjem: En veileder. Hentet 05.05.2019, fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bld/bro/2006/0007/ddd/pdfv/284441-q-1103.pdf>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Snakk med meg!* Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. (2015). *Barnevernsstatistikk*. Hentet 24.08.2018, fra https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/
- barnekomité, F. (2009). Generell kommentar nr. 12 (2009) Barnets rett til å bli hørt. Hentet 25.04.2019, fra <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnets-rettigheter/generell-kommentar-12.pdf>
- Barneombudet. (1999a). Artikkel 3 barnets beste – fulltekst. Hentet 24.04.2019, fra <https://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/artikkel-3/artikkel-3-barnets-beste-fulltekst/>
- Barneombudet. (1999b). Artikkel 12 barnets rett til å gi uttrykk for sin mening – fulltekst. Hentet 24.04.2019, fra <https://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/artikkel-12-barnets-rett-til-a-gi-uttrykk-for-sin-mening/artikkel-12-barnets-rett-til-a-gi-uttrykk-for-sin-mening-fulltekst/>
- Lov om barnevern, LOV-1953-07-17-14 C.F.R. (1953).

- Lov av 17. juli 1953 om barnevern, med endringer, sist ved lov av 21. april 1978 (1978). Barnevernloven. (1992a). *Lov om barneverntjenester*. (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=partsrettighet%2015#KAPITTEL_4.
- Lov om barneverntjenester (barnevernloven), LOV-1992-07-17-100 C.F.R. (1992b). Barnevernloven. (1992c). *Lov om barneverntjenester m.v av 17.juli 1992 nr. 100*. Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100/KAPITTEL_3#KAPITTEL_3.
- Barnevernloven. (2003a). *Lov om barneverntjenester m.v av 1. august 2003 nr. 86*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2003-08-01-86>.
- Barnevernloven. (2003b). *Lov om barneverntjenester m.v av 1. august 2003 nr. 86.*: Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2003-08-01-86>.
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (Red.). (2012). *Intervjuet: Samtalen som forskningsmetode*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bufidir. (2014). *Saksbehandlingsrundskrivet*. Hentet fra <https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>.
- Bunkholdt, V., & Sanbæk, M. (2012). *Praktisk barnevernarbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Bunkholdt, V., & Sandbæk, M. (2014). *Praktisk barnevernsarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Christensen, P., & James, A. (Red.). (2008). *Research with children : perspectives and practices* (2nd ed. ed.). New York: Routledge.
- Christiansen, Ø., & Kojan, B. H. (2016). *Beslutninger i barnevernet*. Oslo: Universitetsforl.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Forandringsfabrikken. *Metode for kunnskapsinnhenting*. Hentet 03.10.2018, fra <http://www.forandringsfabrikken.no/innhenting-av-kunnskap>
- Forandringsfabrikken. *Mitt liv barneverntjeneste*. Hentet 03.10.2018, fra <https://mittliv.no/BV-TJEN-les%20mer.html>
- Forandringsfabrikken. *Forandringsfabrikken kunnskapssenter*. Hentet 03.10.2018, fra <http://www.forandringsfabrikken.no/kunnskapssenter>

- Forandringsfabrikken. *Forandringsfabrikkens arbeid på barnevern*. Hentet 03.10.2018, fra <http://www.forandringsfabrikken.no/article/forandringsfabrikkens-arbeid-p%C3%A5-barnevern>
- Forandringsfabrikken. *Om forandringsfabrikken*. Hentet 03.10.2018, fra <http://www.forandringsfabrikken.no/ideen>
- Forandringsfabrikken. *Anbefalinger til god praksis*. Hentet 06.11.2018, fra <https://mittliv.no/BV-anbefalinger.html>
- Forandringsfabrikken. *Historien om Mitt Liv Barnevern*. fra <https://mittliv.no/BV-historie.html>
- Gamst, K. M. T. (2017). *Profesjonelle barnesamtaler: å ta barn på alvor*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov*. (LOV-1814-05-17). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_1-4#KAPITTEL_1-4.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Grøslund, A. M. (1993). *Barnekonvensjonen : rettigheter for barn i Norge*. Oslo: TANO.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet : en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Hennum, N. (2016) *Kunnskapens makt i beslutninger*. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan, (red.). *Beslutninger i barnevernet*. (s.48-61). Oslo: Universitetsforlaget.
- Horverak, S., & Solstad, A. (Red.). (2008). *Kort om barnevern*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Høstmælingen, N., Kjørholt, E. S., & Sandberg, K. (2016). *Barnekonvensjonen : barns rettigheter i Norge* (3. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.
- James, A., Jenks, C., & Prout, A. (1999). *Den teoretiske barndom*. København: Gyldendal.
- Juul, R. (2010). *Barnevernets undersøkelser av bekymringsmeldinger : diskursive praksisformer og barneperspektiver i den kommunale barneverntjeneste, og konsekvenser i forhold til barna*. Doktorgradsavhandling
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap
- Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet, Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, Trondheim.

Hentet fra https://bibsyst-almaprimo.hosted.exlibrisgroup.com/primo-explore/fulldisplay?docid=BIBSYS_ILS71482319010002201&context=L&vid=HIT&lang=no_NO&search_scope=default_scope&adaptor=Local%20Search%20Engine&isFrbr=true&tab=default_tab&query=any,contains,Barnevernets%20unders%C3%B8kkelser%20av%20bekymringsmeldinger.%20Diskursive%20praksisformer%20og%20barneperspektiver%20i%20den%20kommunale%20barneverntjeneste,%20og%20konsekvenser%20i%20forhold%20til%20barna.&offset=0

Kalleberg, R. (2006). Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi *Retningslinjer - NESH*

Kildedal, K. (2011). *Å bli undersøkt : norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Oslo: Universitetsforl.

Killèn, K. (2012). *Forebyggende arbeid i barnehagen: Samspill og tilknytning*. Oslo: Kommuneforlaget.

Koch, A., & Koch, K. (1995). *Barn av barnevernet*. Oslo: ad Notam Gyldendal.

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendals akademisk.

Kvelling, Ø. (Red.). (2010). *Barnas barnehage 1: Målsettinger, føringer og rammer for barnehagen*. Oslo: Gyldendal Norsk forlag.

Larsen, A. K. (2017). *En enklere metode: Veiledning i samfunnsvitenskapelig metode, 2.utgave*. Bergen: Fagbokforlaget.

Lindboe, K. (2012). *Barnevernrett* (6. utg. utg.). Oslo: Universitetsforl.

Lindboe, K., & Norge. (2011). *Barnevernloven : lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 : à jour 15. april 2011* (7. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Marthinsen, E., & Lichtwarck, W. (Red.). (2013). *Det nye barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.

Menneskerettsloven. (1999). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* (LOV-1999-05-21-30). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>.

Neumann, C. E. B., & Neumann, I. B. (2012). *Forskeren i forskningsprosessen : en metodebok om situering*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier : den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.

- NOU 2012:5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling: ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Departementenes servicesenter informasjonsforvaltning.
- Nygaard, T. A. (2016). *Uten deg får jeg det ikke til*. Mastergradsavhandling, Høgskolen Sør-øst Norge. Hentet fra <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2438652/2016Trude%20OAllis%20Nygaard%20-%20Master-2016.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Ofstad, K., & Skar, R. (2015). *Barnevernloven : med kommentarer* (6. utg. utg.). Oslo: Gyldendal juridisk.
- Omre, C., & Schjelderup, L. E. (2009). *Barn i barnevernet : en studie om barns deltakelse og styrkeprosesser i familieråd*. Trondheim: Tapir akademisk forl.
- Regjeringen.no. (2019). FNs konvensjon om barnets rettigheter. Hentet 24.04.2019, fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Repstad, P. (2009). Mellom nærhet og distanse - enda en gang (s. 306-314). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Samsonsen, V., & Willumsen, E. (Red.). (2014). *Skjønnsbaserte og strukturerte undersøkelsesmodeller i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget, cop. 2014.
- Sandberg, K. (Red.). (2016). *Barnekonvensjonen : barns rettigheter i Norge* (3. utg. ed.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sanner, M. (Red.). (2017). *Barnevernet fra oss som kjenner det: fortellinger fra 62 ungdommer*. Oslo: Forandringsfabrikken kunnskapssenter
- Schibbye, A.-L. L. (2009). *Relasjoner: Et dialektisk perspektiv på eksensiell og psykodynamisk psykoterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Schjelderup, L. E., Omre, C., & Marthinsen, E. (2005). *Nye metoder i et moderne barnevern*. Bergen: Fagbokforl.
- Seim, S., & Slettebø, T. (Red.). (2007). *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skauge, B. (2010). *Er det noen som vil høre på meg?:Har endringer i barnevernloven, organisering av kommunale tjenester og innføring av nytt fagdataverktøy, der fokus har vært økt brukermedvirkning og deltakelse fra barnet, medført*

endringer i praksis? Blir barnets stemme mer fremtredende?

mastergradsavhandling, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. Hentet fra https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/bitstream/handle/11250/267722/402461_FULLTEXT01.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Strandbu, A. (2007). *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. doktoravhandling, Universitetet i Tromsø. Hentet fra <https://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/1568/Artikkel4AS.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Strandbu, A. (2011). *Barnets deltakelse: Hverdagslige og vanskelige beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sveri, K. (1957). *Barnevernsloven*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Thaagard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjerke AS.
- Thagaard, T. (1998). *Systematikk og innlevelse*. Bergen-Sandviken: Fagbokforlaget.
- Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Tjora, A. H. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Torvik, L. (2019). FNs konvensjon om barnets rettigheter. Hentet 04.04.2019, fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/familie-og-barn/innsiktsartikler/fns-barnekonvensjon/fns-konvensjon-om-barnets-rettigheter/id2511390/>
- Wettrhus, A. (2009). *Barnesamtalen i barnevernet - hva fører den til? : en kvalitativ studie av hvordan en dialogisk samtalem metode for barn i barnevernet virker inn på barneperspektivet i saksbehandlingen*. Oslo: A. Wettrhus.
- Wormnæs, O. (1996). *Vitenskap - enhet og mangfold*. Oslo: Gyldendal.
- Wormnæs, O. (2002). *Vitenskap: enhet og mangfold*. Oslo: Gyldendal norsk forlag.
- Østerhaug, R. S., & Ellingsen, I. T. (2014). *Barnevernets brennpunkt : beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Østrem, S. (2012). *Barnet som subjekt : etikk, demokrati og pedagogisk ansvar*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Vedlegg 1 – Intervjuguide

Hvilke praksisendringer har skjedd i barnevernet i kjølvannet av sentrale lov- og paragrafendringer hvor barnets stemme blir fremhevet, og hva er nødvendig for å styrke barns brukermedvirkning i barnevernet?

1. Hensynet til barnets beste

- Hvor viktig vil du si at brukermedvirkning er i arbeid med barn og familier?
- Til hvor stor grad tas det hensyn til foreldrenes ønsker og synspunkter i barnevernssaker?

2. Barnevernsproffene

- Barnevernsproffene ønsker å påvirke samfunnet med sin kunnskap hentet fra egne erfaringer. De legger stor vekt på viktigheten av at barns stemme skal bli hørt i saker som angår dem. Denne retten er nedfelt i loven, men har barnevernsproffene påvirket barnevernets holdning eller arbeidspraksis på noen måte? Eventuelt hvordan?

3. Lov- og paragrafendringer

Jfr. Lov om barn og foreldre kapittel 5, § 31 skal barn som har fylt 7 år, samt yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal få informasjon og ha mulighet til å si sin mening før det tas avgjørelser om personlige forhold for barnet. Barnets mening skal altså vektlegges ut ifra alder og modenhet.

- Hva er det som legges til grunn for å avgjøre om det enkelte barn under 7 år er moden nok til å uttale seg om sine ønsker?
- Hvorfor endret de grensen til 7 år?
- Til hvilken grad realiseres dette i praksis?
- Hvordan har denne endringen påvirket barnevernets arbeid?
- Hva tror du kan være årsaken til at barn ikke alltid får uttrykt sine ønsker i noen av sakene som angår dem? Hva tenker du om dette?

- Viser dette noen holdningsendring i forhold til brukermedvirkning i barnevernet?

Jfr. Bvl. § 4-3 fjerde ledd har barnevernet rettighet til å prate med barnet i enerom ved en undersøkelse.

- Til hvor høy grad tror du dette har hatt innvirkning på utfallet av enkelte barnevernssaker?

4. Holdnings- og praksisendringer

- «Riktig hjelp til riktig tid» kan sies å være slagordet for vår tidsepoke. Hvordan arbeider dere for å komme raskest mulig i gang med arbeid i familier der barn lever under forhold som ikke er gode nok?
- Er dette en relativt ny måte å jobbe på, eller er det et fokus som har kommet de siste årene?
- Partsrettighetene for barn og foreldre ble utvidet i lov om barneverntjenester som trådte i kraft i 1993. Vet du om barnevernet bruker noen spesielle metoder for å øke barn og foreldres innflytelse i egen sak?
- Synet på barn og barndom har endret seg siden barnevernloven ble til. Har du som ansatt opplevd noen endring i barnevernets syn på barn og barndom i løpet av den tiden du har jobbet i barnevernet?
- Gjennom din tid som ansatt i barnevernet, har du opplevd noen lovendringer som kan ha bidratt til en positiv eller negativ utvikling av barnevernets måte å jobbe på?
  - ➔ Har du sett noen form for endring i holdninger etter denne/disse endringene?
  - ➔ Har du sett noen form for endring i arbeidsmåte/arbeidspraksis etter denne eller disse lovendringene?

Case 1:

Mor var 18 år da hun fikk barnet, og faren hadde rusproblemer. Barnevernet kom tidlig inn i bildet. Jenta flyttet i fosterhjem da hun gikk i 8.klasse. Moren ble hardt skadd i en brannulykke, og jenta som da var 9 år ble flyttet til et fosterhjem sammen med den eldste søsteren hennes som da var 1 år gammel. Da jenta ble 10 år, flyttet familien til Hedmark hvor barna bodde i fosterhjem. Moren trivdes ikke, og flyttet derfor tilbake til Østfold. I samråd med barnevernet ble barna igjen, basert på tilknytningen og skolen på stedet. Jenta ble boende hos besøksfamilien sin, mens søsteren fikk en annen familie. Etter et år kunne de velge om å bo sammen med mor eller bli boende, og hun valgte å bli boende for å fullføre skolen, mens lillesøsteren flyttet tilbake til mor igjen.

- Hvorfor tenker du at søstrene ikke ble flyttet til samme familie etter brannen? Er det det beste for søstrene?

- Er det noen retningslinjer som danner grunnlaget til at ble jenta plassert hos besøksfamilien sin, mens søsteren i en annen familie?

- Hvordan går dere fram når dere omplasserer søsken?

Jenta hadde lyst til å dra på utveksling 2.året, og barnevernet sa at dersom hun fortsatt å bo hos fosterfamilien i Østfold, så var det mulighet for at de kunne dekke disse utgiftene. Hun visste at dersom hun valgte å bo hos sin mor, fikk hun ikke dra, da mor hadde dårlig økonomi. Hun fikk likevel dra til Japan i tre uker på språkkurs.

- Hvilke kriterier legger barnevernet til grunn for å dekke slike utgifter som utveksling for barn/unge som er i lignende situasjon som denne jenta?

- Dersom jenta bodde med fosterfamilien ville hun fått dra på utveksling, mens siden hun valgte å bo med moren, fikk hun kun dra på et tre ukers kurs i Japan. Vil du si at denne utvekslingen ble brukt som en forsterker for å få jenta til å bo med fosterfamilien?

Case 2:

Jente på 14 år som utagerte en del mot moren sin, stakk ofte av, og festet mye. Moren kunne ikke gi jenta den omsorgen hun trengte, da jenta hadde traumer etter å ha

opplevd å bli seksuelt misbrukt siden hun var 3-4 år gammel. Jenta selv sendte et brev til barnevernet, der hun over tre sider forklarte hvorfor hun ikke kunne fortsette å bo hjemme. Hun skrev blant annet at hun ble mobbet på skolen, at moren hadde 4 andre barn som ble prioritert, og at hun mente at forholdet deres kom til å bli dårligere og dårligere des lenger hun bodde hjemme. Hun skrev også at hvis hun måtte bo der lengre kom livet hennes til å bli verre og verre. Barnevernet derimot mente at dersom hun ble omplassert kom forholdet mellom dem til å bli verre. Det ble satt inn en «hjelper» for familien, som skulle gi råd og veiledning, grunnet jentas atferd. Denne veilederen rådet moren til å ta med søsknene ut av leiligheten når hun ble sint, slik at hun fikk roet seg ned alene. Da moren en dag gjorde dette, opplevde jenta dette som at de forlot henne, og låste dem derfor ute slik at politiet måtte bryte seg inn. Da ble jenta omplassert siden hun var så «vanskelig».

- Hvilke retningslinjer skal dere følge når dere mottar et slikt brev som jenta sendte?
- Jenta viste mye tegn på sinne, men i denne saken lå fokuset på å verne familien framfor å se problemene bak jentas handlinger. Hvordan ville barnevernet gått fram hvis denne saken hadde kommet opp i dag? Hva ville veilederen fra barnevernet hatt fokus på?
- Er det noen paragrafendringer eller lovendringer som kan føre til at en slik sak i dag vil behandles på en annen måte?
- Jenta fikk ikke noen form for veiledning på hvordan hun skulle håndtere sinnet sitt, eller hva hun kunne gjøre i situasjoner der hun ble irritert. Det ble derimot diskutert hva moren skulle gjøre. Ville fokuset vært et annet i dag?
- Hvilke hjelpetiltak ville barnevernet satt inn dersom et lignende tilfelle kommer opp?

Jenta nevnte for skolen at broren ikke var snill med henne, og at han tok på henne. Barnevernet ble da tilkalt, og de hadde et møte der mor også var tilstede under samtalen. Mor hevdet at barna bare lekte doktor, og at jenta savnet halvbroren sin. Grunnet skyldfølelse «jattet» jenta bare med på dette. Denne samtalen dannet grunnlaget for at halvbroren flyttet inn, og dermed kunne forgripe seg på jenta i flere år.

- Hvordan ville barnevernet gått fram i dette tilfellet i dag?
- Hva tenker du om at mor var tilstede under denne samtalen?
- Til hvor stor grad tror du morens rolle spilte inn på barnevernets forståelse av hva som hadde skjedd?
- Hvordan retning tror du det ville gått dersom barnevernet tok en samtale med jenta uten moren tilstede?

Case 3

Mannen var 11 år gammel da han ble involvert i barnevernet. Han og broren ble flere ganger plassert hos sine to onkler og tante som misbrukte sine barn seksuelt og var voldelige med dem. Onklene og tanta rørte aldri han og broren, men de begge ble flere ganger vitne til det de gjorde mot barna sine. Onklene (brødre av mor til gutten og broren) truet guttene til taushet, og sa at dersom de fortalte noe av det de så, skulle de få juling. Overgrepene ble utført av faren til barna og broren hans, mens tanten til gutten og broren utførte hovedsakelig utførte volden. Barnevernet kom inn i bildet da naboer varslet ifra, og gutten fikk da en støttekontakt. Han fortalte litt av hva han hadde sett til støttekontakten. Gutten (som da var 12 år gammel) og broren ble satt i forskjellige fosterhjem for at gutten skulle slippe «voksenrollen» han ville tatt dersom de flyttet sammen.

Da saken kom opp for barnevernet, ble begge onklene hentet av politiet fra jobb og hjemme. Barna ble fortsatt boende hjemme med moren sin en periode før de ble hentet og omplassert.

- Mannen sier selv i dag at det var det beste for han at han og broren fikk forskjellige fosterhjem, men at dette ikke var det beste for broren. Hva tenker du om dette?
- Vi ser også i denne casen at søsknene ikke flyttet til samme hjem da de ble omplassert. Hva vil du si er det beste for søsken som omplasseres, å bo sammen eller å flyttes til forskjellige hjem?
- Hva tenker du om at de tre barna ble boende hos sin mor da faren og onkelen deres ble arrestert for misbruk og vold? Hvorfor ble ikke barna tatt hånd om av

barnevernet med en gang? Er det andre retningslinjer for å håndtere en slik sak i dag?

Vedlegg 2 - Samtykkeerklæring

All informasjon som kommer fram gjennom intervjuet vil bli holdt konfidensielt, og du vil forbli anonym ved at vi ikke deler informasjon som kan vise hvem du er. Når forskningsprosjektet er over vil vi slette all informasjon innhentet gjennom intervjuet. Vi vil også informere om at dersom du ønsker å trekke deg fra intervjuet underveis, eller å trekke deg fra prosjektet i etterkant, er dette fullt mulig. Du trenger ikke oppnå årsak, og vi vil respektere valget ditt. All informasjon vil da bli slettet, og ikke brukt i oppgaven.

Jeg har mottatt informasjon om studien, og ønsker å delta på forskningsprosjektet «Ikke glem barnestemmen». Jeg gir mitt samtykke til at all informasjon som kommer fram under intervjusituasjonen kan bli brukt i prosjektet. Jeg er også klar over at jeg når som helst kan trekke meg fra prosjektet, uten å måtte oppgi årsak for dette, sett kryss:

Ja Nei

Jeg har mottatt informasjon om studien, og ønsker å delta

(dato, signatur av prosjektdeltaker)

10 Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

Line Joranger

3603 KONGSBERG

Vår dato: 30.01.2018

Vår ref: 57052 / 3 / EPA

Deres dato:

Deres ref:

Tilrådning fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 10.11.2017 for prosjektet:

57052	<i>Hvilken holdnings- og praksisendring har skjedd innenfor det norske barnevernet i kjølevannet av sentrale lovendringer og barnevernproffenes fokus på viktigheten av at barns stemme skal bli hørt?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Sørøst-Norge, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Line Joranger</i>
Student	<i>Ann-Heidi Johnsen</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 01.06.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rombet for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk sentra for forskningsdata AS   Høgskolen i Sørøst-Norge, postboks 211
NSD – Norwegian Centre for Research Data   NO-3007 Borås, NORWAY   Tel: +47-55 58 21 17   nsd@nsd.no   Org.nr. 985 321 894
Eks: +47-55 58 96 50   www.nsd.no

Merknad: Kun Ann-Heidi Johnsen står oppført her, men Lise Valrygg er også meldt/registrert som student på prosjektet i etterkant da det ble oppdaget at navnet ikke ble tatt med.

11 Vedlegg 4 – Forandre med varme: av og med Proffene i Forandringsfabrikken

Vi har vært i kjelleren,
en eim av tap og svik
Destruktiv diagnose,
ingen kan leve slik.
Vi bryter lenkene og sier nei,
men ikke gå fra meg.
Ikke gå fra meg.
Se meg. Hør meg.

Vi er proffene vi vet å lytte
Vi vet at det kan nytte
Velger å aldri flykte
Velger heller å
forandre med varme
Forandre med kjærighet.

Vi er proffene, vi vet å lytte
Vi vet at det kan nytte.
Velger å aldri flykte.
Velger heller å
Forandre med varme
Forandre med kjærighet.

Da livet ble galskap
Ble galskapen meg.
Jeg trengte din støtte,
Men du så en annen vei

Tunge tider, tårer renner

Lange stier, blodet brenner. Jeg er lei.

Jeg er lei.

Se meg. Hør meg

Vi er proffene vi vet å lytte

Vi vet at det kan nytte

Velger å aldri flykte

Velger heller å

forandre med varme

Forandre med kjærlichkeit.

Vi er proffene vi vet å lytte

Vi vet at det kan nytte

Velger å aldri flykte

Velger heller å

forandre med varme

Forandre med kjærlichkeit.